

Aplikace diferencované výuky při práci se studenty se specifickými poruchami učení

Ing. Žaneta RAJSIGLOVÁ

Bakalářská práce
2012

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta humanitních studií

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně

Fakulta humanitních studií

Ústav pedagogických věd

akademický rok: 2011/2012

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Ing. Žaneta RAJSIGLOVÁ**
Osobní číslo: **H10895**
Studijní program: **B 7507 Specializace v pedagogice**
Studijní obor: **Učitelství odborných předmětů pro SŠ**

Téma práce: **Aplikace diferencované výuky při práci se studenty se specifickými poruchami učení**

Zásady pro vypracování:

Zpracování rešerše a studium odborné literatury.

Vymezení pojmů a teoretických východisek z oblastí diferencovaná výuka a specifické poruchy učení.

Příprava metodiky výzkumné části.

Realizace kvalitativního výzkumu formou rozhovoru s vyučujícími.

Zpracování a vyhodnocení získaných dat, včetně jejich interpretace.

Prezentace výsledků výzkumu, jejich shrnutí.

Rozsah bakalářské práce:

Rozsah příloh:

Forma zpracování bakalářské práce: **tištěná/elektronická**

Seznam odborné literatury:

BARTOŇOVÁ, M., ED. Edukace žáků se speciálními vzdělávacími potřebami. Zaměření na edukaci žáků se specifickými poruchami učení. Brno: MSD, 2005. ISBN 80-86633-381.

ČADÍLEK, M., LOVEČEK, A. Didaktika odborných předmětů. Brno: MU, 2005.

DRAHOVZAL, J., KILIAN, O., KOHOUTEK, R. Didaktika odborných předmětů. Brno: MU, 1997 ISBN 80-85931-354.

CHRÁSKA, M. Metody pedagogického výzkumu. Praha: Grada, 2007. ISBN 978-80-247-1369-4.

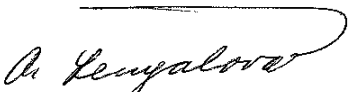
KUCHARSKÁ, A., ED. Specifické poruchy učení a chování. Praha: Portál, 1997. ISSN 1211670X.

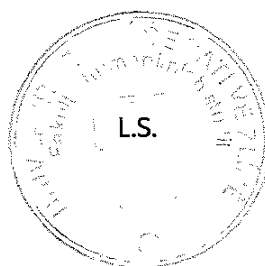
Vedoucí bakalářské práce: **Mgr. Eva Machů, Ph.D.**
Ústav pedagogických věd

Datum zadání bakalářské práce: **30. června 2012**

Termín odevzdání bakalářské práce: **24. srpna 2012**

Ve Zlíně dne 3. července 2012

doc. Ing. Anežka Lengálová, Ph.D.
děkanka

Mgr. Jakub Hladík, Ph.D.
ředitel ústavu

PROHLÁŠENÍ AUTORA BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

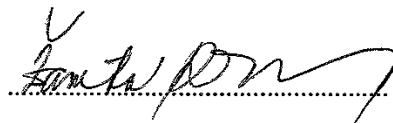
Beru na vědomí, že

- odevzdáním bakalářské práce souhlasím se zveřejněním své práce podle zákona č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, bez ohledu na výsledek obhajoby ¹⁾;
- beru na vědomí, že bakalářská práce bude uložena v elektronické podobě v univerzitním informačním systému dostupná k nahlédnutí;
- na moji bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, zejm. § 35 odst. 3 ²⁾;
- podle § 60 ³⁾ odst. 1 autorského zákona má UTB ve Zlíně právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;
- podle § 60 ³⁾ odst. 2 a 3 mohu užít své dílo – bakalářskou práci - nebo poskytnout licenci k jejímu využití jen s předchozím písemným souhlasem Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně, která je oprávněna v takovém případě ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které byly Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše);
- pokud bylo k vypracování bakalářské práce využito softwaru poskytnutého Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně nebo jinými subjekty pouze ke studijním a výzkumným účelům (tj. k nekomerčnímu využití), nelze výsledky bakalářské práce využít ke komerčním účelům.

Prohlašuji, že

- elektronická a tištěná verze bakalářské práce jsou totožné;
- na bakalářské práci jsem pracoval samostatně a použitou literaturu jsem citoval. V případě publikace výsledků budu uveden jako spoluautor.

Ve Zlíně 9. 1. 2012

.....

1) zákon č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, § 47b Zveřejňování závěrečných prací:

(1) Vysoká škola nevydělečně zveřejňuje disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce, u kterých proběhla obhajoba, včetně posudků oponentů a výsledku obhajoby prostřednictvím databáze kvalifikačních prací, kterou spravuje. Způsob zveřejnění stanoví vnitřní předpis vysoké školy.

(2) *Disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce odevzdané uchazečem k obhajobě musí být též nejméně pět pracovních dnů před konáním obhajoby zveřejněny k nahlázení veřejnosti v místě určeném vnitřním předpisem vysoké školy nebo není-li tak určeno, v místě pracoviště vysoké školy, kde se má konat obhajoba práce. Každý si může ze zveřejněné práce pořizovat na své náklady výpisy, opisy nebo rozmnoženiny.*

(3) *Platí, že odevzdáním práce autor souhlasí se zveřejněním své práce podle tohoto zákona, bez ohledu na výsledek obhajoby.*

2) *zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 35 odst. 3:*

(3) *Do práva autorského také nezasahuje škola nebo školské či vzdělávací zařízení, užije-li nikoli za účelem přímého nebo nepřímého hospodářského nebo obchodního prospěchu k výuce nebo k vlastní potřebě dílo vytvořené žákem nebo studentem ke splnění školních nebo studijních povinností vyplývajících z jeho právního vztahu ke škole nebo školskému či vzdělávacího zařízení (školní dílo).*

3) *zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 60 Školní dílo:*

(1) *Škola nebo školské či vzdělávací zařízení mají za obvyklých podmínek právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla (§ 35 odst.*

3). *Odpírá-li autor takového díla udělit svolení bez vážného důvodu, mohou se tyto osoby domáhat nahrazení chybějícího projevu jeho vůle u soudu. Ustanovení § 35 odst. 3 zůstává nedotčeno.*

(2) *Není-li sjednáno jinak, může autor školního díla své dílo užít či poskytnout jinému licenci, není-li to v rozporu s oprávněnými zájmy školy nebo školského či vzdělávacího zařízení.*

(3) *Škola nebo školské či vzdělávací zařízení jsou oprávněny požadovat, aby jim autor školního díla z výdělku jim dosaženého v souvislosti s užitím díla či poskytnutím licence podle odstavce 2 přiměřeně přispěl na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložily, a to podle okolností až do jejich skutečné výše; přitom se přihlédne k výši výdělku dosaženého školou nebo školským či vzdělávacím zařízením z užití školního díla podle odstavce 1.*

ABSTRAKT

Abstrakt česky

Bakalářská práce se věnuje aplikaci diferencované výuky s ohledem na žáky se specifickými poruchami učení na vybraném středním odborném učilišti. V teoretické části je uveden popis strategie diferencované výuky, vysvětlení jednotlivých poruch učení, výukových metod a didaktických prostředků. V praktické části je popsáno výzkumné šetření, které proběhlo za pomoci učitelů odborných ekonomických předmětů prostřednictvím rozhovorů.

Klíčová slova:

Diferencovaná výuka, specifické poruchy učení, dyslexie, dysgrafie, dysortografie, výuková metoda, didaktické prostředky, učební pomůcka, didaktická technika.

ABSTRACT

Abstrakt ve světovém jazyce

This bachelor thesis examines the application of differentiated instruction with respect to students with learning disabilities at selected secondary vocational school. In the theoretical section is described the strategies of differentiated instruction, explanation of learning disabilities, teaching methods and didactic means. The practical section describes research which was carried out with the help of professional teachers of economic subjects through interviews.

Keywords:

Differentiated instruction, specific learning disabilities, dyslexia, dysgraphia, dysorthographia, teaching methods, didactical means, teaching aid, teaching technique.

PODĚKOVÁNÍ

Na tomto místě bych ráda poděkovala Mgr. Evě Machů za čas, který věnovala mé bakalářské práci, za cenné rady a připomínky, které mi při psaní této práce poskytla.

Také děkuji vyučujícím za vstřícnost při mém výzkumném šetření, dále pak výchovné poradkyni, za poskytnutí materiálových podkladů k mé práci.

Také nesmím zapomenout na podporu a trpělivost mé rodiny, obzvláště mého syna, bez čehož by tato práce nemohla vzniknout.

„Děkuji za nezdar, ten naučí mne píti, bych mohl přinést dar, byť nezbývalo síly. Pro sladkost usnutí, děkuji za únavu, za ohně vzplanutí i za šumění splavu. Děkuji za žízeň, jež slabost probudila, děkuji za trýzeň, jež zdokonalí díla.“

Karel Kryl

Prohlašuji, že odevzdaná verze bakalářské práce a verze elektronická nahraná do IS/STAG jsou totožné.

OBSAH

ÚVOD	9
TEORETICKÁ ČÁST	
1 SPECIFICKÉ VÝVOJOVÉ PORUCHY UČENÍ.....	12
1.1 STUDENT S SPU NA EKONOMICKÝCH OBORECH	13
1.2 ORGANIZACE VZDĚLÁVACÍHO PROCESU ŽÁKŮ S SPU.....	15
2 DIFERENCOVANÁ VÝUKA	16
2.1 VYMEZENÍ DIFERENCOVANÉ VÝUKY.....	16
2.1.1 KLASIFIKACE DIFERENCIACE.....	17
2.1.2 VNITŘNÍ A VNĚJŠÍ DIFERENCIACE	17
2.1.3 VÝHODY A NEVÝHODY VNITŘNÍ DIFERENCIACE	18
2.2 CO LZE DIFERENCOVAT	19
2.2.1 DIFERENCIACE PODLE PRVKŮ.....	19
2.3 ZAVÁDĚNÍ DIFERENCIACE DO VÝUKY.....	22
3 VÝUKOVÉ METODY	24
4 DIDAKTICKÉ PROSTŘEDKY.....	37
PRAKTICKÁ ČÁST	
5 NÁVRH METODIKY VÝZKUMU	40
5.1 VÝZKUMNÝ PROBLÉM	40
5.2 CÍLE.....	40
5.3 VÝZKUMNÝ POSTUP.....	40
5.4 ZKOUMANÝ SOUBOR	41
5.5 ZDROJE DAT.....	42
5.5.1 METODA NESTRUKTUROVANÉHO INTERVIEW	42
6 ANALÝZA A INTERPRETACE DAT.....	44
6.1 ZPŮSOB ZPRACOVÁNÍ DAT	44
ZÁVĚR.....	65
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	71
SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK.....	74
SEZNAM OBRÁZKŮ.....	75
SEZNAM TABULEK	76
SEZNAM PŘÍLOH	77

ÚVOD

Motto: Důkazem vysokého vzdělání je schopnost mluvit o největších věcech nejjednodušším způsobem.

Emerson Ralph Waldo

Práce je zaměřena na strategii diferencované výuky a její aplikace při práci se studenty se specifickými poruchami učení (dále jen SPU) při výuce odborných ekonomických předmětů. Téma diferenciacce mě zaujalo poté, co jsem měla možnost, absolvovat praxi právě ve výuce odborných ekonomickým předmětů na SOU Kyjov. Tehdy jsem zjistila, jak je obtížné podat učivo takovým způsobem a metodami tak, aby byly uspokojeny potřeby každého žáka. Je-li vůbec něco takového možné. Někteří pochopí nové učivo rychle, jiným musí vyučující vysvětlovat stejnou problematiku vícekrát a procvičovat na větším množství lehčích příkladů, na kterých je látka jasnější. Je to stejné jako se školním výletem na kolech. Nejrychlejší skupina by nejraději ujížděla dál a dál, ale musí čekat na ty průměrné i ty nejpomalejší. Pokud je jenom jeden způsob přesunu, musí všichni žáci udržovat stejné tempo. K tomu, aby všichni vyjeli z bodu A a dojeli ve stejnou dobu do bodu B, stačí vymyslet více odlišných a různě náročných tras. Je zřejmé, že nejrychlejší skupina naježdí více kilometrů a uvidí více míst, ale nakonec se dostane do stejného bodu jako pomalejší skupiny, které pojedou kratší trasou. Pokud tento model zkusíme aplikovat na výuku ve třídě, bylo by společným cílem etapy zvládnutí základního učiva dané látky, jež by měli zvládnout všichni žáci bez rozdílů.

V dnešní hi-tec době, kdy jsou studenti zahlcování informacemi ze všech stran, je nesmírně těžké připravit zajímavou výuku, která by zaujala a motivovala tak různorodé osazenstvo tříd SOU je téměř nadlidské úsilí. Studenti většinou již ztratili přirozenou touhu učit se. Obzvláště právě studenti s SPU, se svými zklamáními a demotivací, která pramení z neustálých studijních neúspěchů, se stávají skupinou, na kterou se chci ve své práci zaměřit. Spíše se zaměřím na pozornost učitelů, kterou věnují svým studentům s SPU.

Student s SPU na středním odborném učelišti či střední škole má problémy nejen ve vzdělávacích oblastech, ale i v dalších sociálních a organizačních dovednostech. Velmi důležitou roli hraje učitel, jeho znalost problematiky, ale současně učitel akceptující, který je ochoten hledat a najít správné učitelské pochopení.

Korektní přístup vyžaduje nejen poznatky načerpané z dlouholetých zkušeností získaných v praxi, ale také teoretické vědomosti. Mé poznatky z praxe pedagoga jsou dosti kusé, tudíž jsem se rozhodla pro výzkumné šetření použít rozhovoru s vyučujícími, kteří mi umožní vytvořit si náhled na problematiku aplikace diferencované výuky při práci se studenty s SPU v ekonomických předmětech.

V teoretické části se zaměřím na základní přehled pojmů jako je diferencovaná výuka, poruchy učení, student s SPU, výukové metody a didaktické prostředky. Úvod praktické části je věnován návrhu metodiky výzkumu, ve kterém je stanoven samotný výzkumný problém: ... *zjištění, jak probíhá diferencovaný přístup ve výuce ekonomických předmětů na SOU Kyjov při práci s studenty s SPU*. Dále se zde zabírám cíli mé práce, výzkumným postupem, popisem zkoumaného vzorku, zdrojem dat a popisem metody získávání dat.

Podstatou je analýza a interpretace informací získaných rozhovorů s vyučujícími, která by měla vést k odhalení osvědčených metod a didaktických prostředků pro práci s SPU studenty v ekonomických předmětech. Na závěr se pokusím zjištěné informace přehledně shrnout a vyvodit ze svého snažení závěry.

SPU se dotýkají vysokého počtu dětské populace a jsou tak jednou z neustále sledovaných a diskutovaných oblastí. Do popředí současného zájmu se dostává tato problematika i na středních školách a v dospělosti. Tyto poruchy, ovlivňují život ve všech jeho stránkách, ať je to v domácím prostředí, ve škole, mezi kamarády nebo při různých společenských a kulturních aktivitách. Z této široké problematiky jsem si zvolila jen poměrně malinkou část, která souvisí s mou budoucí prací. Chci být připravená a schopná svým potenciálním studentům s SPU (a nejen jim) vyjít co nejvíce vstříc. Doufám, že tato práce bude sice skromným, ale dobrým odrazovým můstkem.

I. TEORETICKÁ ČÁST

1 SPECIFICKÉ VÝVOJOVÉ PORUCHY UČENÍ

*Motto: Porozumět si neznamena přizpůsobit se jedni druhým,
ale pochopit navzájem svou identitu.*

Václav Havel

Středním odborným vzděláváním prochází tři čtvrtiny všech žáků a je velmi důležité, aby jejich vzdělání odpovídalo nárokům moderní společnosti, aby byli připraveni a motivováni se po celý život dál učit a podle potřeby i změnit povolání. Studenti s SPU zaujímají v celkovém počtu nezanedbatelnou část a jejich počet se stále zvyšuje, i díky velké osvětě odborníků.

I děti, které se potýkají se specifickými poruchami učení, jsou každé ojedinělé a originální. Na neopakovatelnosti každého dítěte má vliv mnoho faktorů. U dětí resp. studentů je to navíc typ jejich poruchy, specifické projevy, které mohou být v různých kombinacích, dále také síla poruchy, závažnost jejího vlivu na úspěchu ve vyučování, inteligenční a kompenzační schopnosti a v neposlední řadě i vliv okolí a to jak domácího tak i školního.

Když dítě s SPU opouští ZŠ, jeho starosti a problémy nekončí. Často tyto děti i jejich rodiče doufají, že na učňovské škole nebude taková konkurence a jejich školní nedostatky nebudou tolik patrné. Je tu šance, že se prosadí při praktickém vyučování, ale není příliš velká. Mezi učiteli SŠ je jen málo těch, kteří se SPU zabývají, a kteří by mohli studentovi porozumět a pomáhat mu (Pokorná 2001).

V dnešních podmínkách boje o studenty, což je obrazem samotného boje škol o přežití, jsou přijímány děti s SPU bez ohledu na to, zda je škola schopna zajistit jejich specifické vzdělávací potřeby. Děti s SPU často nemají dostatečně osvojené učivo, nejsou dobrými čtenáři, mají potíže při psaní i počítání. U mnohých chybí motivace k učení, kdy ze strany rodičů se již nevyskytuje taková pomoc, kterou by potřebovali. Sami rodiče jsou vyčerpaní a nemají dostatek sil. V takovém případě jen dobrá vůle ředitele školy nestačí, aby dítě zvládlo s úspěchem zvolenou střední školu vystudovat.

Moderní vzdělávací systémy vyžadují zcela nový způsob výuky a velmi odlišný přístup ke studentům, obzvláště ke studentům s SPU. Učitelé musí znát své předměty do hloubky a pružně, musí být schopni demonstrovat učivo v kontextu každodenního života a vysvětlit či podat i složité učivo jednoduše a srozumitelně.

Za specifické vývojové poruchy učení je označována heterogenní skupina obtíží, které se projevují při nabývání a užívání dovedností, jako je mluvení, porozumění mluvené řeči, čtení, psaní nebo matematické operace a usuzování. (Průcha, Walterová, Mareš, 2003). Dle Zelinkové mají tyto obtíže individuální charakter, jejichž příčinou je dysfunkce¹ centrální nervové soustavy.

Dále se hodlám blíže věnovat právě těm poruchám učení, které ovlivňují u studentů nabývání vědomostí ekonomického zaměření.

1.1 Student s SPU na ekonomických oborech

Z profilů absolventů škol s ekonomickým zaměřením lze vyčíst následující dovednosti a vědomosti, které by takovýto absolvent měl mít. Rozdělila jsem je dle předmětů, ve kterých by tyto vědomosti a dovednosti měly být získávány.

Předmět	Dovednosti a znalosti
Účetnictví	orientuje se v problematice účetnictví, daní a ekonomiky – čísla matematické operace
Ekonomika, Chod podniku	<p>znalost a pochopení podstaty základních ekonomických pojmů a principů v tržní ekonomice – mimo jiné matematika, statistika</p> <p>znalost organizace a průběhu podnikových činností z ekonomického hlediska – práce s čísly</p> <p>vědomost a dovednost zpracovávat a hodnotit vhodnými metodami informace potřebné k ekonomické činnosti, což převážně obnáší matematické operace</p>
Management a Marketing	znalost základů marketingu a managementu – vědomosti čerpány převážně z výkladu a prací s textem
Obchodní korespondence, Písemná elektronická komunikace, Výpočetní technika	<p>dovednost věcně, jazykově a formálně správně zpracovávat písemnosti spojené s hospodářskou činností,</p> <p>dovednost přesně psát na psacím stroji (počítači) a dodržovat normalizovanou úpravu písemností</p> <p>znalost funkčních možností prostředků výpočetní a organizační techniky, praktické ovládání PC a práce s Internetem (tato dovednost se prolíná ve více předmětech)</p>
Právo	znalost základních právních norem a dovednost pracovat s právními

¹ Předpona **dys-** = rozpor, deformace.

normami - vychází z porozumění psanému textu

Samozřejmě se SPU projevují napříč všemi školními činnostmi, např.:

- nedostatečné dovednosti, které se vztahují ke školní práci (poslech ve třídě, psaní poznámek, pomalé tempo a nedostatky v písemném projevu při zkouškách, učení se na zkoušky);
- pasivní zapojení ve škole a nedostatek motivace;
- neadekvátní mezilidské schopnosti.

Z výše uvedeného vyplývá, že nabývání těchto dovedností a vědomostí nejvíce ovlivňují *dyslexie* – porucha čtení, *dysgrafie* – porucha psaní, *dysortografie* – porucha pravopisu a *dyskalkulie* – porucha matematických schopností a jejich různé kombinace.

Níže jsou popsány charakteristické projevy SPU u studentů nejen na střední škole (Zelinková, 2003), které se odrážejí v nabývání vědomostí i v ekonomických předmětech.

Dyslexie - porucha čtení. Nejdříve rozpoznaná a zkoumaná porucha, protože nejnápadněji ovlivňovala školní úspěšnost studentů. Jedná se převážně o obtíže s rychlostí čtení, správností, chybovostí, technikou čtení a také porozumění čtenému textu.

Dysgrafie – porucha psaní – postihuje grafickou stránku písemného projevu (úprava, čitelnost). Takovýto student si obtížně pamatuje písmena a také je obtížně napodobuje.

Dyslexie a dysgrafie se v souvislosti se studiem ekonomického směru projevuje potížemi v samostatném učení spojeném se čtením textu a prací s textem. Náročné je psaní výpisků, zápis informací ve výuce, které mohou být chybné a skýtají riziko, že se žák naučí látku nesprávně.

Dysortografie – porucha pravopisu. Často se vyskytuje s dyslexií a dysgrafií. Nepostihuje celou oblast gramatiky, týká se pouze tzv. specifických dysortografických jevů. Studenti s touto poruchou nejčastěji zaměňují krátké a dlouhé samohlásky, nerozlišují slabiky dy-di, ty-ti, ny-ni, vynechávají, přidávají, zaměňují písmena či celé slabiky atd. V ekonomické oblasti má tato porucha vliv zvláště na věcné, jazykové a formálně správné zpracování písemností.

Dyskalkulie – porucha matematických schopností, která se projevuje obtížemi v orientaci na číselné ose, záměnami číslic (např. 6 – 9), záměnami čísel (např. 2008-2800), neschopnosti provádět matematické operace (sečítání, odečítání, násobení, dělení),

poruchami v prostorové a pravolevé orientaci. Vzhledem k tomu, že na ekonomických oborech se pracuje převážně s čísly (výpočty, čísla účtů, částky, čísla dokladu, čísla účtů...) je dyskalkulie poměrně závažný problém.

1.2 Organizace vzdělávacího procesu žáků s SPU

Co se týče studentů s SPU jejich nástup na SŠ je doprovázen odborným posudkem vypracovaným pedagogickou psychologickou poradnou, obsahující konkrétní doporučení, které zohledňuje jejich individuální vzdělávací potřeby na úrovni středního vzdělání.

Dle Bartoňové (2005) organizace vzdělávacího procesu vyžaduje:

- uplatňovat speciálně pedagogické postupy a způsoby práce v průběhu celého, vyučování. Je důležité volit přiměřené tempo, individuální přístup, využívat možnosti úpravy rozsahu učiva.
- přístup učitele při výuce, upřednostnění ústního osvojování učiva příslušného předmětu před písemným projevem, volba doplňovacích cvičení,
- snížený počet žáků ve třídě,
- individuální práce s žákem,
- vzájemná komunikace školy a rodiny.
- přihlídnutí k charakteru poruchy při hodnocení a klasifikaci, kratší texty, kontrola porozumění textu, kritérium čitelnosti před úpravou, využívání názorných pomůcek.

Podstatný vliv na úspěšnost studenta (nejen jeho) má způsob osvojování učiva – což je nerozlučně spojeno s osobností učitele respektive s ochotou hledat vhodné přístupy ke studentům, nové cesty a vhodné metody práce. Důležitost zvýšené pozornosti a úsilí při práci s studenty s SPU i na úrovni středního vzdělání si uvědomuje stále více učitelů. Výsledkem je zvyšující se počet studentů s SPU, kteří pokračují i v dalším studiu.

2 DIFERENCOVANÁ VÝUKA

Motto: Vzdělání není pouhým nashromážděním jednotlivých vědomostí, jako není těstem mouka, voda, sůl, kvasnice atd. dohromady naházené.

TGM

Jednou z možností, jak optimalizovat průběh výchovně-vzdělávacího procesu je diferencovaná výuka (dále jen DV). Svou podstatou zapadá do alternativního vyučování. Pod pojmem diferencovaný přístup chápeme orientaci na studentovy schopnosti a možnosti.

Diferencovat - rozlišovat, rozrůznit, odlišit, rozlišit – můžeme nejenom studenty, ale i učivo, metody a formy výuky. Z hlediska organizace výuky je DV členění žáků na skupiny.

Cílem diferenciací je vytvořit vhodné podmínky pro všechny studenty, přiměřené jejich předpokladům, zvláštnostem, schopnostem, apod. Je nutné podotknout, že DV je pedagogicky velmi citlivá. U studenta se nesmí objevit pocit, že je proti jiným „méněcenný“, a zároveň nesmí mít pocit, že je ve srovnání s ostatními mimořádně oceňovaný. Z jednoho i druhého by mohly vzniknout velmi vážné výchovné problémy. Z tohoto důvodu, by měl učitel k diferencovanému vyučování přistupovat velmi citlivě.

2.1 Vymezení diferencované výuky

V pedagogickém slovníku (Průcha, J., Walterová, E., Mareš, J., 2003) je DV výuka takto: „Členění žáků procházejících školním vzděláváním na skupiny. Cílem je vytvořit vhodné podmínky pro všechny žáky, přiměřené jejich předpokladům a zvláštnostem, pohlaví, schopnostem, perspektivní orientaci, zájmům, apod.“

Kasíková na metodickém portálu wiki.rvp.cz uvádí, že DV je výuka, která zajišťuje, aby se všichni studenti optimálně učili (dosáhli svého maxima), navzdory svým odlišnostem (s využitím své odlišnosti). Možnosti dosažení optimálních výsledků za pomoci: typu úkolu (množství, šířka a hloubka úkolu), různými zdroji k učení (různorodé texty, PC učební programy aj.); přiděleného času na úkol; způsobu vedení výuky (propojení se stylem učení studenta – např. vizuálním, auditivním, kinestetickým, využití kooperativních strategií); personální organizace (týmová výuka učitelů, pomoc asistentů); různorodé zpětné vazby pro studenty. V DV je důležité: poskytnout možnost práce studentům

v různých skupinách (bránit se zařazení dětí do vzdělávacích skupin podle výkonu či inteligenčních kritérií) a učit studenty vyjadřovat a realizovat své vzdělávací potřeby.

Svými slovy bych DV popsala následovně: Úkolem učitele je zjistit potřeby studentů a upravit proces výuky tak, aby každý student mohl najít nejvhodnější způsob jak se učit a ukázat, co se naučil tak jak je to pro ně nejvhodnější. Učitel musí vytvořit takové prostředí, kde všichni studenti mají stejný přístup k výuce a možnost splnit dané požadavky. Učitel má za cíl maximalizovat schopnosti studentů a dovednosti tak, aby každý mohl dosáhnout individuálního úspěchu.

2.1.1 Klasifikace diferenciac

1. základní dělení:

- diferenciac vnitřní
- diferenciac vnější

2. další dělení:

- diferenciac podle typu školy v rámci stupně vzdělávání
- diferenciac obsahová
 - ✖ členění výuky na větve nebo směry v rámci jednoho typu školy
 - ✖ nabídka volitelných předmětů
 - ✖ vytváření obsahových variant v rámci jednoho předmětu na téže škole
- diferenciac podle schopností a výkonnosti nebo zájmů žáků
 - ✖ vytváření homogenních tříd a skupin
 - ✖ vytváření záměrně heterogenních skupin

2.1.2 Vnitřní a vnější diferenciac

Vnitřní diferenciac

Diferenciac, která je prováděna prostřednictvím skupinového vyučování uvnitř každé jednotlivé třídy, může být používána už od první třídy. Neoptimálnějším způsobem je dělení do tří skupin, kdy jsou všechny skupiny vyučovány naráz v jedné třídě. První skupina zahrnuje studenty nejlepší, kteří pracují s vhodnými učebními pomůckami celkem samostatně podle knih a zpracovávají i učební projekty. Druhá skupina je složená z průměrných studentů pracujících převážně mechanicky s vedením učitele. Třetí skupinou jsou pak ti, co nejsou téměř nikdy zaměstnáváni sami a jsou vedeni k zvládnutí základního

učiva, které je vymezeno rámcovým vzdělávacím plánem příslušné školy. V každém předmětu mohou mít skupiny jiné složení. Student v nejlepší skupině v účetnictví, může být v ekonomice podle svých schopností ve skupině druhé nebo i třetí. Skupiny nejsou stabilní, studenti jsou přerazováni podle skutečné aktuální výkonnosti.

Vnější diferenciaci

Vnější diferenciaci je založena na organizačním (administrativním) přístupu. Diferencovat lze tak školou (např. žáci chodí do různých typů středních škol) a uvnitř školy (např. lze se vzdělávat na větví humanitní či přírodovědné). Rozumíme tím tedy, zřizování zvláštních diferencovaných tříd a škol.

Příkladem vnější diferenciaci může být zřizování speciálních (matematických, sportovních, jazykových, výtvarných atd.) tříd s rozšířenou výukou a zaměřením na daný preferovaný předmět.

2.1.3 Výhody a nevýhody vnitřní diferenciaci

Vždy by mělo být prioritou zvážit všechna pro a proti a přiklonit se k variantě, která bude lepší pro studenty. Je třeba dát pozor na předčasnou a neodůvodněnou diferenciaci studentů, ta jim může spíše uškodit.

Výhody a přednosti vnitřní diferenciaci třídy jsou:

- nadané děti jsou přiměřeně zatíženy, jsou motivovány a nemají prostor k nudě,
- slabší žáci nemusí tolik zrychlovat své tempo, lépe porozumí základům probírané látky, z každého tematického celku ví a umí používat to nejdůležitější, což je pro studenty velmi motivující a efektivní – neprospívá méně studentů,
- lze lépe rozvíjet aktivitu,
- studenti mají pocit, že mohou být nejlepší ve své skupině – velká motivace i pro ty slabší, kteří tento pocit při hromadné výuce neznají.

Mezi možné **nevýhody** vnitřní diferenciaci třídy patří:

- nebezpečí tvoření propasti mezi silnou a slabší skupinou,
- pomalí studenti nemají tolik na očích ty nejlepší – možná ztráta táhnoucích vzorů,
- zařazení do slabších skupin může vyvolat pocit méněcennosti,
- nadprůměrní studenti se mohou povyšovat nad ne tak výkonnými skupinami.

Diferenciace ve třídě podléhá (Vališková, Kasíková, 2007) dvěma základním principům:

- ✓ *Princip zvládnutého učení* – např. pomalejší mohou mít k dispozici více času k dosažení cíle než ti rychlejší, studentů jsou poskytovány variantní vyučovací prostředky, přizpůsobené jejich schopnostem a učebním stylům, nabízeny korekce jejich postupů,
- ✓ *Princip kontinuálního pokroku v učení* – např. nemělo by se očekávat, že rychlejší a motivovanější budou čekat na slabší studenty, až budou moci přejít k úkolům pro pokročilé, a také žádný student by neměl tržít čas opakování úkolů, které již zvládl.

2.2 Co lze diferencovat

2.2.1 Diferenciace podle prvků

Obsah

Obsah je obvykle stanoven ve vnitrostátních normách, školními orgány nebo učiteli, studenti se učí: témata, základní pojmy, fakta, zásady, dovednosti, nebo jak se dostat k informacím. Obsahová diferenciace znamená vytvořit vhodné úkoly a využít výhodné studijní materiály, které by odpovídaly potřebám žáků, schopnostem, ochotě a zájmům, a dát studentům možnost vybrat si téma, které chtějí prozkoumat více do hloubky. Jinými slovy, každý student se učí stejný koncept, ale různými způsoby. Obsah může být diferencován podle připravenosti žáků, zájmu, učebního profilu nebo kombinací těchto funkcí. Cílem obsahové diferenciace je vytvořit různorodý přístup ke vstupu tak, aby každý student mohl začít tam, kde je, a neustále rozvíjet své znalosti a dovednosti. (UNESCO; Tomlinson; Heacox, 2005)

- ✓ **Změny v obsahu učiva** - jednou z možností pro učitele pracující s dětmi s poruchami učení je, aby udělali změny v obsahu učiva. Nemluvím o "oslabení" vzdělávacího programu, cílem přece je, aby studenti s poruchami učení splnili stejné podmínky jako ostatní. Doporučuji následující:

- *dělit učivo do malých, zvládnutelných jednotek*

- *materiály zpracovávat systematicky* - velmi důležité pro studenty s SPU. Při spuštění jednotky učiva, je třeba podat přehled, shrnující všechna témata, která se učiva týkají. Při přechodu z jednoho tématu na druhé, je nutné připomenout, co se naučili dříve a upozornit na vztah mezi jednotlivými tématy či jednotkami.

Proces

Procesem se rozumí způsob, jak učitel učí, jaké činnosti nabízí studentům. Školní aktivity by měly být zajímavé pro studenty, podporovat kritické a tvůrčí myšlení a zapojení základních dovedností studentů a schopnosti pochopit základní pojmy. Učitel by měl nabízet úkoly různé složitosti odpovídající jejich znalostem a schopnostem a umožňovat studentům učit se nejvhodnějším způsobem. (Heacox, Tomlinson, UNESCO)

- ✓ **Změny ve vyučovacím procesu** - úspěšní učitelé dovedou přizpůsobit vyučovací proces potřebám svých žáků.

- *přizpůsobí materiálu* – např. dětem, které mají problémy se čtením mohou být materiály prezentovány sluchově s vizuálním doplněním.
- *dodatečné prezentace a praxe* – studenti s SPU mohou potřebovat více než jednu šanci naučit se požadované. Po naučné činnosti zahrnující celou třídu, můžeme plánovat další prezentaci pro ty studenty, kteří ji potřebují. Možné je prezentovat obsah pomalejším tempem, použít jednodušší materiály, nebo přinést nové podpůrné prostředky, jako jsou fotografie, mapy, grafy nebo diagramy, apod.
- *zvýšené používání grafů a tabulek* - učitelé by měli zvážit použití grafů a tabulek pro podporu ústní prezentace. Současně zjednodušit materiály, upozornit na nejdůležitější slova a fráze, a vizuálně odhalit vztahy mezi dílčími tématy.
- *aktivní zapojení všech studentů* – vyvarovat se přednášek. Učitelova ústní prezentace by měla být prokládána otázkami na studenty a podpořena materiály, např.: grafy, diagramy, mapami, ilustracemi a reálnými objekty. Pro studenty s SPU, je velmi důležité, aby se vzdělávací činnosti, které obvykle vyžadují relativně malé zapojení, jako je ústní prezentace a tiché čtení, změnilo.

Produkt

Produkt je konečným výsledkem učení. Je to metoda hodnocení toho co je vyprodukováno studenty. Formát je často dán standardy, například testy, slohové práce apod., ale učitel může pracovat s mnoha různými formami výrobku, jako je obraz, psaní, řeč, diskuse, atd.. Při práci na produktu, studenti musí vždy vědět, jaký druh porozumění, znalosti nebo dovednosti se očekává. Vzhledem k neustálému sledování, pozorování a zkoumání práce studentů učitelé mohou posoudit, do jaké míry studenti uspěli v jejich učení, jakého pokroku dosáhli a na čem je třeba pracovat více. (Heacox, Tomlinson, 2005)

✓ **Změny v produktu** – existují 3 způsoby, jak lze odlišit výuku pro žáky s SPU:

- a) *Přizpůsobit požadavky* – např. možnost odkazů na učebnice při odpovědích na testové otázky. Dále je také vhodné požádat studenty, aby odpověděli na souhrnné otázky na konci kapitoly. Poté, co pokusí odpovědět na otázky, sami, může učitel pomoci studentům s SPU tím, že je navede na čísla stránek, kde mohou nalézt odpovědi.
- b) *Změna kritérií úkolu* - změnit kritéria pro "úspěch" obvykle v rychlosti a přesnosti. Zpočátku trvá dělat určité věci déle, ale časem je mohou zvládnout za polovinu času. Každému trvá např. vyhledat slovo ve slovníku méně času v dospělosti než např. ve 14ti letech.
- c) *Změna zadání úkolu* - třetí změna spočívá ve změně modality zadání. V tomto smyslu, modalita znamená zda je úkol zapsán, zadán ústně, splnitelný prostřednictvím umění (kresba, zpěv, herectví, atd.), nebo kombinací metod. Účelem změny je umožnit studentům s obtížemi v psaní dokončit stejné zadání ústní prezentací.

Učební prostředí

Vzdělávací prostředí zahrnuje jak konkrétní, tak abstraktní podmínky ve třídě. Konkrétní podmínky jsou fyzické učebny, vybavení a uspořádání. Diferencovaná učebna by měla být rozdělena do několika zón, které umožňují studentům pracovat samostatně a tiše stejně jako zóny, které jsou vhodné pro kooperativní práci ve skupinách. (Dillard)

I když je DV komplexní metoda kombinuje mnoho částí, na začátku je dobré promyslet tyto části samostatně. To umožňuje učitelům soustředit se na menší kousky vyučo-

vání a zjistit, do jaké míry reagují na potřeby studentů. Pak mohou krok za krokem dosáhnout dobré orientace. (Tomlinson, 2005)

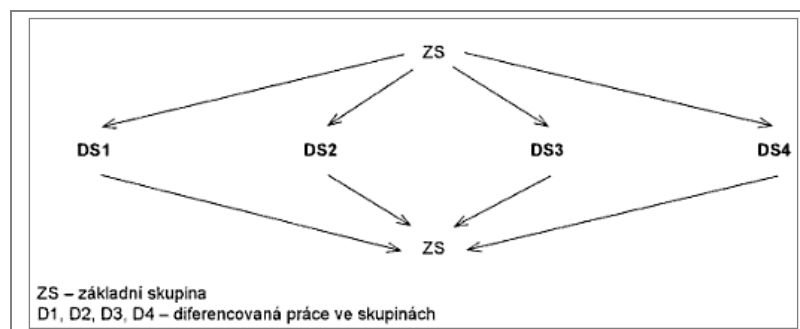
Za hranicemi České republiky jsou úspěšně využívány další podpůrné a kompenzační mechanismy, které jsou studentům s SPU ku prospěchu. Pro inspiraci si dovolím několik níže uvést:

- tutoři² na školách,
- poradenství zaměřené na styly učení,
- poradenství zaměřené na způsob práce při výuce, např. zápisy poznámek při výuce,
- různorodé strategie čtení,
- poradenství související s organizací práce v průběhu studijního procesu,
- masivnější využívání ICT technologií, včetně audioknih.

2.3 Zavádění diferenciací do výuky

Přípravy na DV jsou pro učitele velmi náročné - ne pro každé učivo se také vnitřní diferenciací hodí. Postupné začleňování diferenciací je založeno na individualizačních systémech, mezi nejznámější patří Mastery Learning (Bloom, B. S., viz obr. 1). Podle Blooma (Vališková, Kasíková, 2007) mohou zvládnout určitý výukový standard všichni studenti, ale jen v tom případě, že jim dáme vhodné podmínky pro učení (čas a zpětné vazby). Systém je organizován tak, že po společné výuce je studentům poskytována zpětná vazba – zda a do jaké míry zvládli zadané cíle určité tematické jednotky (tzv. formativním testem). Dříve, než začne další tematická jednotka, těm, kteří test zvládli, učitel nabídne další činnosti. Studenti, kteří prozatím cílů nedosáhli, na nich dále pracují.

Obr. 1: Schéma kombinování základního a stupňovitého vyučování podle Blooma.

² **Tutor** (lat. opatrovník, poručník) znamená osobu, která se stará o určitou skupinu žáků nebo studentů, konzultuje a procvičuje s nimi probíranou látku a podobně.

Zdroj: Vališová, Kasíková, 2007

Základní vyučování je vázáno na osvojení základních vědomostí v okruhu daných témat, děje se v heterogenních skupinách po určitou dobu – vyučování se snaží respektovat individuální rozdíly mezi žáky. Na základě testů nebo zájmů jsou studenti rozděleni do dvou či více skupin. Jedna skupina se zabývá pouze osvojením základního obsahu učiva, druhá rozšiřuje a prohlubuje své poznatky. (Vališková, Kasíková, 2007)

Dalším modelem začleňování diferenciací je například FENI model (viz příloha č. 1). V první skupině jsou umístěni studenti, kteří jsou schopni si prohlubovat a rozšiřovat učivo na základě kritického a především abstraktního myšlení. Ve druhé skupině pracují studenti, kteří ovládají základní učivo bez těžkostí a jsou schopni si je ještě rozšířit. Ve třetí jsou ti, kteří mají při osvojování učiva určité učební těžkosti. Čtvrtou skupinu tvoří žáci, kteří mají velké těžkosti při osvojování učiva, a aby zvládli základní učivo, potřebují intenzivní pomoc učitele. Studenti pracují určitý čas v „základní skupině“, na základě výsledků v učení pak jsou rozděleni do výše uvedených skupin. Základní skupina se sejde znovu nad novým učebním tématem. (Vališková, Kasíková, 2007)

Kontinuální a odpovídající posouzení umožňuje učitelům porozumět potřebám studentů. Posouzení neznamená, závěrečné hodnocení "prospěl nebo neprospěl", ale průběžně sledovat práci studentů, jejich pokrok.

DV úzce souvisí s konstruktivistickým pojetím³ a potvrzuje význam vzdělání v kontaktu s reálným životem a praxí. Diferenciací zahrnuje široké spektrum vzdělávacích aspektů, jako je strategie výuky, výukové příležitosti, obsah vzdělávacích programů, vzdělávacích materiálů a technologií, hodnocení, postoj ke studentům a mnoho dalších. Kontinuální a odpovídající posouzení umožňuje učitelům porozumět potřebám studentů. Posouzení neznamená, závěrečné hodnocení "prospěl nebo neprospěl", ale průběžně sledovat práci studentů, jejich pokrok. Každý může dosáhnout úspěchu v učení a být oceněn. Tento přístup snižuje stres, který je jedním z hlavních cílů diferencované výuky. (Dodge, 2005)

³Konstruktivismus – zájem o kvalitu člověka, intervence z venku → zkvalitnit člověka, konstruování vědomostí, vytváření grafického znázornění myšlenek.

3 VÝUKOVÉ METODY

Motto: Kdo ví proč, dokáže jakékoli jak.

Friedrich Nietzsche

Vzhledem k výzkumnému problému se v této kapitole hodlám věnovat klasifikaci výukových metod⁴ dle J. Maňáka a V. Švece, 2003, z jejichž publikace „*Výukové metody*“ následující kapitola vychází. Jejich pohled je kombinovaný a rozlišuje metody klasické, aktivizující a komplexní,

1. Klasické výukové metody

Metody slovní

Vyprávění

Vysvětlování

Přednáška

Práce s textem

Rozhovor

Metody názorně-demonstrační

Předvádění a pozorování

Práce s obrazem

Instruktaž

Metody dovednostně-praktické

Napodobování

Manipulování

Vytváření dovedností

Produkční metody

2. Aktivizující metody

Metody diskusní

Metody heuristické, řešení problémů

Metody situační (problémová výuka)

Metody inscenační

⁴Pod pojmem **výuková metoda** lze rozumět; způsoby záměrného uspořádání činnosti učitele i studentů, které směřují ke stanoveným cílům.

Didaktické hry

3. Komplexní výukové metody

Frontální výuka

Skupinová a kooperativní výuka

Partnerská výuka

Individuální a individualizovaná výuka, samostatná práce žáků

Kritické myšlení

Brainstorming

Projektová výuka

Televizní výuka

Programové vyučování - výuka podporovaná počítačem

1. Klasické výukové metody

Metody slovní

Vypravování, sdělování, poučování, vysvětlování, napomínání a podobné verbální projevy řeči patří k důležitým pedagogickým postupům.

Vyprávění

Vyprávění si zachovává intimnější vztah mezi vypravěčem a posluchači. Metoda vyprávění patří do skupiny monologických slovních metod, charakterizuje ji proto převážně jednosměrný proud informací od učitele ke studentům, i když ani ze strany studentů není vyloučen dotaz, žádost o upřesnění nebo doplnění. Vyprávění emocionální a prožitkovou angažovaností studentů prohlubuje jejich vnitřní aktivitu, proto též účinnost osvojení učiva bývá zpravidla vysoká. Vyprávění zvolňuje pracovní tempo, může sloužit k uvolnění od dlouhodobé pracovní koncentrace, zajišťuje též zpestření výuky.

Vysvětlování

Vysvětlování je logický a systematický postup při zprostředkování učiva studentům, který respektuje jejich věkové zvláštnosti a vychází z aktuálního stavu jejich vědomostí a dovedností. Vysvětlování je didaktickou variantou vědecké explanace⁵, v níž jde o rekonstrukci nebo pochopení nějakého jevu na základě argumentů vycházejících z příslušných

⁵ **Explanace** - metoda zaměřená na logickou rekonstrukci vysvětlení nebo pochopení nějakého jevu nebo procesu

zákonitostí. Výklad složitějšího jevu musí probíhat postupně, po úsecích, etapách, krocích a neustále je třeba zjišťovat, zda žák daný prvek, úsek učiva zvládl, neboť teprve osvojení daného dílčího úkolu umožňuje další úspěšný postup. Způsob výkladu určuje také obtížnost učiva – nejefektivnější je se nejdřív soustředit na problémy podstatné, teprve potom je vhodné učivo rozšiřovat, doplňovat a dále obohacovat o případné podrobnosti. Tato metoda má i své nedostatky a to především přehnané uplatňování učitelovy odbornosti, kdy učitel studenty přetěžuje přílišnými podrobnostmi a k tomu jim je podává nesrozumitelným jazykem. Druhým extrémem je, že ve snaze podat učivo srozumitelně učitel problematiku příliš zjednodušuje nebo volí nevhodné příklady, které studenty spíše matou.

Přednáška

Dobrá přednáška pozitivně působí živým slovem, které může u posluchačů vyvolat hluboké citové odezvy a prožitky. Na přednášce se oceňuje také skutečnost, že se informace zprostředkovává rychle a aktuálně. Přestože, je tato metoda pro střední školství nepříliš vhodná má své příznivce, poněvadž plní některé specifické funkce jako:

- je úvodem k novým studentovým aktivitám a učebním jednotkám, je motivací,
- učivo lze v přednáškách přehledně shrnout a systematizovat,
- vyplňuje mezery mezi lekce, které nemohou obsáhnout všechno učivo,
- je vhodná pro vysvětlení teorie.

Práce s textem

Je výuková metoda založená na zpracovávání textových informací, jejichž využití směřuje k osvojení nových poznatků, k jejich rozšíření a prohloubení, popř. k jejich upevnění, fixaci (viz např. různé souhrny v učebnicích). Jde o metodu, v níž dominuje studentovo učení (proto se setkáváme také s termínem „učení z textu“), podporované v řadě didaktických situací učitelem. Prostřednictvím textu však student získává podněty i ke svým dalším samostatným aktivitám.

Rozhovor

Verbální komunikaci v podobě otázek a odpovědí dvou nebo více osob (obvykle učitele a žáků) na dané výchovně-vzdělávací téma, které se vyznačuje svou vnitřní zaměřeností na stanovený cíl. Základními prvky rozhovoru jsou oslovení a replika, přičemž partneři rozhovoru mají v ideálním případě stejná práva; tím vzniká dialog. Při výukovém rozhovoru má však učitel vedoucí roli, poněvadž zodpovídá za cílovou orientaci i celkový

průběh. Učitelovo postavení se ovšem nesmí změnit v rozkazování, naopak mezi učitelem a studenty by se mělo vytvořit vzájemné porozumění. Rozhovor podává též důležitou informaci učiteli o stavu vědomostí žáků a poskytuje zpětnou vazbu při zkoušení a hodnocení. Metodicky zdatný učitel využívá rozhovor k řízení a usměrňování výuky, stanoví její tempo a umožňuje výraznější diferenciaci. Učitel by měl být vždy připraven formulovat, obměňovat a upřesňovat své otázky podle vzniklé situace, měl by rozhovor pevně, ale citlivě řídit a neváhat na konec doplnit učivo nebo opravit nesprávné názory, jestliže požadavky otázek překročily možnosti studentů.

Metody názorně-demonstrační

Smyslové poznání ve školní výuce zahrnuje několik stupňů názornosti:

- předvádění reálných předmětů a jevů,
- realistické zobrazování skutečných předmětů a jevů,
- jejich záměrně pozměněné zobrazování,
- zprostředkování reality prostřednictvím schémat, grafů, znaků, symbolů, abstraktních modelů apod.

Metody názorně-demonstrační se uplatňují v etapě smyslového zprostředkování učiva. Tuto skupinu metod však nelze chápat izolovaně, ale naopak je třeba zdůraznit velmi úzké vazby s metodami dovednostně-praktickými a slovními.

Předvádění a pozorování

Není nic jednoduššího než ukázat předmět zájmu a předvést činnost, která vede k naplnění jeho funkce. Předvádění ovšem, má-li dosáhnout žádoucího účinku, vyžaduje od učícího se zájem, soustředěné vnímání a cílevědomé pozorování. Má-li být demonstrace úspěšná, nelze podcenit ani význam slovního doprovodu. Vhodný slovní komentář řídí vnímání a pozorování, upozorňuje na takové stránky, vlastnosti nebo jevu, které by jinak zůstaly nepovšimnuty.

Práce s obrazem

Je možno zajistit aktivní účast studentů na vnímání tím, že se jim zadají úkoly na pozorování. Je prozíravé počítat též s nejednoznačností mnohých obrazových informací, neboť se stává, že studenti vidí na obraze něco jiného, než ve skutečnosti obraz znázorňuje - mylné chápání obrazu se může stát příčinou zbytečného nedorozumění. Ve výuce učíme studenty obrazy nejen správně vnímat, chápat je jako závažný zdroj informací, tj. pečlivě je

umět číst, interpretovat je, hodnotit a všestranně využívat, ale také je vedeme k tomu, aby sami obrazy vytvářeli a doplňovali jimi své písemné projevy.

Instruktaž

Instruktaž je výuková metoda, která zprostředkovává studentům vizuální, auditivní, audiovizuální, hmatové a podobné podněty k jejich praktické činnosti. Instruktaž může zahrnovat rozmanité druhy podnětů, instrukcí. K tradičním druhům instruktaže patří slovní instruktaž, při níž jsou studentům prezentovány auditivní instrukce nebo instrukce textové. Tyto druhy instrukcí plní v procesu vytváření dovedností tyto základní funkce:

- informují studenty o jejich předpokládané činnosti (popisují obvykle postup této činnosti),
- řídí pozornost studentů a zaměřují ji na důležité, popř. náročnější kroky (Nejdříve udělej..., Nyní dej pozor na..., Všimni si, že... Pokus se... atd.),
- aktualizují u studentů již dříve osvojené dovednosti a evokují jejich zkušenosti („Vzpomeň si na..., Zkus to udělat podobně jako, když..., apod.)

Metody dovednostně-praktické

Výuka zaměřená na posílení praktických dovedností studentů je reakcí na podmínky, v nichž dnešní děti a mládež vyrůstají. Je to mimo převážně teoretický charakter výuky, nedostatek komplexních smyslových podnětů, méně příležitostí k vlastní zkušenosti, konzumní přístup ke kulturním statkům a k životu, nahrazování skutečného světa světem elektronickým atd.

Napodobování

Proces přebírání určitých způsobů chování od jiných, zejména starších lidí, kteří mají autoritu. Projevuje se jako napodobování bezděčné, nebo záměrné, může být ovlivňováno racionálně nebo citovými vazbami, vzorem (modelem). V didaktické teorii a praxi se s napodobováním jako metodou příliš nepočítá, poněvadž se považuje za formu sociálního učení, které se zatím realizuje při mimo-vyučovacích aktivitách.

Manipulování

Metoda manipulování napomáhá poznávat prostředí, zařízení a vybavení, v němž se student pohybuje a které si má osvojit.

Vytváření dovedností

Proces utváření dovedností je postupný a odvíjí se z činností studentů. V procesu utváření dovedností můžeme rozlišit několik fází:

- aktualizace schopností a zkušeností studenta v dané situaci, při setkání s úlohou, problémem; zájem tento problém řešit (když je pro něj zajímavý), popř. potřeba vyrovnat se s problémovou situací,
- orientace v situaci, úloze, problému,
- aktivní hledání řešení, užší kontakt s problémem, krystalizace dovednosti,
- variace podmínek pro širší uplatnění dovednosti,
- přenos dovednosti do nových situací.

Pokud si žáci neuvědomí význam dovedností pro jejich další život, pokud v nich vidí „umělé, nepotřebné útvary“ a pokud dovednosti nezbudí zájem studentů a potřebu si je osvojit, potom je i účinnost utváření dovedností a jejich úroveň nízká.

Produkční metody

Produkční metody zahrnují postupy, úkony a operace, při nichž vzniká nějaký, smysly registrovatelný produkt, výkon, výtvar, výstup. Těmito metodami se nacvičují různé pohybové dovednosti, patří sem však také výkony jemné motoriky, jako např. psaní na PC, vytváření propagačních materiálů, obchodní korespondence atd.

2. Aktivizující výukové metody

Jedná se o postupy, které vedou výuku tak, aby se výchovně-vzdělávacích cílů dosahovalo hlavně na základě vlastní učební práce studentů, přičemž důraz se klade na myšlení a řešení problémů

Metody diskusní

Metoda diskuse navazuje na metodu rozhovoru a její různé varianty. V aktivizujících metodách diskuse představuje důležité východisko či významný prvek ve výukových situacích, do nichž se studenti angažovaně zapojují. Diskuse se na rozdíl od rozhovoru vymezuje jako forma komunikace učitele a studentů, při níž si účastníci navzájem vyměňují názory na základě svých znalostí, pro svá tvrzení uvádějí argumenty, a tím společně nacházejí řešení daného problému. Dobrá diskuse se vyznačuje jasnou zaměřeností na cíl a minimem neuspořádaných a k věci se nevztahujících nápadů.

Metody heuristické, řešení problémů

Heuristika (z řec. heuréka = objevil jsem, našel jsem) je věda zkoumající tvůrčí myšlení, také heuristická činnost, tj. způsob řešení problémů. V současné výuce se úloha heuristických metod výrazně posiluje, protože společnost klade na školu požadavek rozvíjet aktivní a tvořivé osobnosti. Na rozdíl od tradičních postupů učitel při heuristických metodách sám žákům poznatky přímo nesděljuje, ale vede je k tomu, aby si je samostatně osvojovali, přičemž jim, zejména na začátku, pomáhá, radí a jejich „objevování“ řídí a usměrňuje. Pro úspěšnost v podmínkách školy je nezbytné, aby žáci byli vybaveni předběžnými výchozími vědomostmi a dovednostmi a aby cíl, kterého chtějí dosáhnout, jim byl jasný, ale aby byl také přiměřený jejich silám.

Metody situační (problémová výuka)

Podstatu situačních metod tvoří řešení problémového případu, který odráží nějakou reálnou událost, zobrazuje určitý komplex vztahů a okolností, je výrazem střetu různých zájmů. Z pedagogického hlediska se za případ považuje metodicky zpracovaný materiál zachycující reálnou problémovou situaci, jejíž řešení není jednoznačné. Při hledání řešení se studenti učí promyšleně jednat a zvládat problémy, které přináší praxe.

Fáze řešení situace:

- Volba tématu - musí být v souladu s cíli výuky a odpovídat připravenosti studentů.
- Seznámení s materiály - studenti musí mít přístup k důležitým faktům, které jsou pro řešení důležité, např. dokumenty, písemnosti, obrazy, TV nahrávky atd. Je také možné, aby si je studenti opatřovali sami.
- Vlastní studium případu – je vhodné, aby učitel studenty do dané problematiky uvedl, vytyčil sledované cíle a poskytl úvodní rady a pokyny.
- Návrhy řešení, diskuse – v diskusi o navrhovaných postupech řešení vítězí řešení nejpropracovanější a nejvěrohodnější. Studenti sdělují své názory, návrhy a závěry, které učitel konfrontuje se skutečností.

Za hlavní přednost situačních metod se považuje zaměřenost na praxi, důraz na konkrétnost řešení a výcvik v rozhodování. Dalšími pozitivními stránkami jsou: aktivní sociální učení, aplikace teoretických poznatků, emocionální působení, simulace praxe, resp. její žádoucí demonstrace aj. Za nedostatky těchto metod se označují: časová a materiálová náročnost, statický popis ve skutečnosti dynamických dějů, určité zjednodušení a zkrácení řešeného problému, přílišný důraz na analýzu situace na úkor hledání variantních řešení aj.

Metody inscenační

Podstatou inscenačních metod je sociální učení v modelových situacích, v nichž účastníci výchovně - vzdělávacího procesu jsou sami aktéry předváděných situací. Jde o simulaci nějaké události, v níž se kombinuje hraní rolí a řešení problému, a to buď předváděním určitých lidských typů, nebo zobrazováním reálných životních situací, nebo kombinací obou postupů. Pro studenty inscenace znamená možnost získat nové prožitky, osvojit si adekvátní způsoby chování a jednání, seznámit se s formami vystupování typickými pro budoucí profesi apod.

Průběh inscenace:

- Příprava inscenace - stanovení cíle, konkretizaci obsahu, časový plán, rozdělení rolí a vytyčení postupu.
- Realizace inscenace - obtížným úkolem se někdy může stát získání účastníků k spolupráci při obsazování konkrétních rolí. V této fázi dostávají jednotliví aktéři popis dané postavy, ovšem diferencovaně a taktně. Při nácviku inscenace se připouštějí rozmanité kombinace provedení, počítá se s improvizací.
- Hodnocení inscenace – pokud možno bezprostředně po jejím ukončení. Je důležité, aby hodnocení výkonů bylo provedeno citlivě a v pozitivním duchu.

Didaktické hry

Pro člověka znamená jednu ze základních forem činností (kromě práce a učení), pro niž je charakteristická svobodná volba, která nesleduje žádný zvláštní účel. Je poměrně obtížné uvést srozumitelný přehled didaktických her, jelikož do kategorie hra někteří autoři řadí veškeré tvořivé simulace skutečnosti s edukačním záměrem, vlastně všechno, co poskytuje studentovi uspokojení a možnost alespoň částečné seberealizace, co nabízí volnější, alternativní aktivity, které jsou zajímavější, přirozenější a citově bohatší než tradiční postupy.

Při využívání didaktických her ve výuce je nutné počítat s tím, že hra v životě dnešních studentů má specifické funkce - ve větší míře než dříve kompenzuje sporé sociální podněty a citové vztahy. Dnešní dětský svět her je zmanipulován výrobcí hraček a PC her. Učitel, který se pokouší do výuky vnést hravé prvky, se potýká se skutečností, kde jsou studenti zahlceni technickými zařízeními pro hry, umožňujícími prožívat příběhy, zápasy, závody, tudíž školní hry ztrácejí přitažlivost.

3. Komplexní výukové metody

Komplexní metody rozšiřují prostor výukových metod o prvky organizačních forem⁶, didaktických prostředků a více než výše uvedené skupiny metod reflektují cíle výchovy a vzdělávání. Liší se od tradičních a aktivizujících metod hlavně svou složitostí. Jedná se o různou, ale vždy ucelenou kombinaci a propojení několika základních prvků didaktického systému, jako jsou metody, organizační formy výuky, didaktické prostředky nebo životní situace, jejichž účinnost a životnost potvrdila praxe. Předností komplexních výukových metod je obsáhnutí většího úseku didaktické reality ve výuce, s ohledem na praxi.

Frontální výuka

Vyznačuje se společnou prací studentů ve třídě s vedoucím postavením učitele, který řídí, usměrňuje a kontroluje aktivity studentů. Výukové jednoty jsou orientovány převážně na kognitivní procesy. Hlavním cíl je, aby si studenti mohli osvojit co nejvíce poznatků. Spolupráce studentů se vyskytuje omezeně, hlavní pozornost se věnuje výkladu učitele a interakci mezi učitelem a studenty, která je jednosměrná. Výklad učitele je doplňován zápisem na tabuli, demonstrací statických nebo dynamických obrazů. Frontální výuka svou podstatou vede k pasivitě studentů, nepodporuje rozvoj samostatného myšlení a jednání.

Skupinová a kooperativní výuka

Skupinová výuka není jen seskupování studentů ve třídě do menších skupin. Pro skupinovou výuku je charakteristická:

- spolupráce studentů při řešení obvykle náročnější úlohy nebo problému,
- dělba práce studentů při řešení úlohy, problému,
- sdílení názorů, zkušeností, prožitků ve skupině,
- sociálnost, tj. vzájemná pomoc členů skupiny,
- odpovědnost jednotlivých studentů za výsledky společné práce.

Velmi často bývá kooperativní výuka realizována ve skupinách. Proto ji lze, s jistým zjednodušením, považovat za formu skupinové výuky. Je založena na kooperaci stu-

⁶ **Organizační formy vyučování** - způsob uspořádání celého vyučovacího procesu a jeho složek (učitele, žáka, učiva) a vzájemných vazeb v čase (dynamická stránka) a v prostoru (statická stránka).

dentů mezi sebou při řešení různě náročných úloh a problémů, ale i na spolupráci třídy s učitelem. Při kooperativní výuce se považují za klíčové následující prvky:

- pozitivní závislost členů skupiny, tzn., že úspěšnost každého jednotlivého člena skupiny je závislá na úspěšnosti všech jejích ostatních členů,
- interakce studentů ve skupině „tváří v tvář“,
- individuální odpovědnost studentů za skupinovou spolupráci (její průběh a výsledky), včetně hodnocení přínosu jednotlivců pro společné řešení úlohy nebo problému,
- vývoj účinných sociálních dovedností,
- komunikace členů skupiny o zlepšování skupinového procesu,
- ocenění výsledků práce celé skupiny a individuální odpovědnost studentů za jejich přínos.

Partnerská výuka

Jedná se o spolupráci studentů při učení ve dvoučlenných jednotkách. V rámci frontální výuky partnerská výuka představuje krátkodobé pracovní společenství dvou studentů, usměrňované učitelem, podle jehož instrukcí studenti plní úkoly v souladu s celkovým vyučovacím postupem ve třídě.

V partnerské výuce se osvědčují učební aktivity, které vyplývají ze sousedských vztahů dvou studentů:

- opakování, procvičování a upevňování učiva,
- příprava a formulace otázek pro následný rozhovor nebo diskusi,
- kontrola správnosti různých písemných zpracování úkolů (např. domácí úkoly, účetní či ekonomické příklady, dopisy, písemnosti, doklady atd.),
- společné zpracování některých cvičných úkolů, vyplňování pracovních listů,
- práce u počítače, učební hry ve dvojicích, řešení hádanek apod.,

Individuální a individualizovaná výuka, samostatná práce studentů

Učební činnost, při které studenti získávají poznatky vlastním úsilím, relativně nezávisle na pomoci druhých, a to zejména řešením problémů. Tyto metody rozvíjí samostatné a kritické myšlení, jehož podstatou je odhalování souvislostí, všestranná analýza jevů a nacházení vlastních závěrů. Samostatnou práci studentů lze zařadit do všech fází vyučova-

cího procesu, např. při zobecňování dřívějších zkušeností studentů, při práci s textem, při používání vědomostí v praxi, apod.

Výhodami této metody je, že studenti:

- se individuálně zapojují do výukových aktivit, realizují své nápady,
- učí se odpovědnosti, spoléhají se na vlastní síly,
- volí si vlastní tempo práce, plánují a rozvrhují svůj čas a síly,
- podporuje se diferenciací třídy, učitel se může individuálně věnovat některým studentům,
- respektují se specifické potřeby jednotlivých studentů,

K *nevýhodám* individuální práce studentů patří:

- malá nebo žádná vzájemná komunikace a spolupráce,
- nepodporují se sociální vztahy, nerozvíjejí se formy sociálního učení.

Samostatná práce studentů by měla být trvalou součástí veškeré výchovně-vzdělávací činnosti ve škole. Vytváří studentům prostor k uplatnění všech důležitých funkcí a kompetencí vedoucích k formování osobnosti.

Kritické myšlení

Nástroj, který pomáhá studentům přejít od povrchního k hloubkovému učení, k odhalování souvislostí, k porozumění učivu a k vlastním závěrům. Kriticky myslet znamená uchopit myšlenku, pochopit její obsah, prozkoumat ji, podrobit ji zdravému skeptickému posouzení, porovnat s jinými názory s dosavadními znalostmi o dané problematice, a poté zaujmout vlastní stanovisko. Kritické myšlení je proces, který postihuje celou osobnost studenta. Napomáhá převážně racionalistickému, na kognitivní rozvoj studenta zaměřenému školskému systému překonat svá omezení a rozšířit působení školy také na oblast volní, citové a kreativní kultivace studenta. Kritické myšlení lze aplikovat tzv. třífázovým modelem učení, který kromě myšlenkových procesů zahrnuje rozhodování, řešení problémů a metodické aspekty:

1. Fáze *evokace* – vyvolat zájem o problematiku. Zjišťuje, co studenti o tématu, problému vědí, co si myslí, co vědí. Následně žáci formulují své nejasnosti, otázky, výsledkem by mělo být zaujetí pro řešení úkolu.

2. Fáze *uvědomění si významu* – posláním je udržet zájem studenta a podnítit ho, aby sledoval své myšlenkové postupy. Student hledá nové informace, třídí si své názory a konfrontuje je se svými původními představami.

3. Fáze *reflexe* – vede k prohloubení učiva. Studenti třídí, systematizují získané vědomosti a upevňují si je tím, že je přetvářejí ve své poznatkové struktury a převádějí do smysluplného rámce souvislostí a vazeb.

Brainstorming

V českém překladu brainstorming znamená „bouři mozků“. Klíčovým principem je produkce velkého množství návrhů řešení problému v relativně velmi krátké době. Uvedená metoda se osvědčuje při řešení konkrétních (tedy ne příliš obecných) problémů, které vyžadují originální nápady. Např. v marketingu lze žákům předložit problém: Navrhnete opatření, která by zvýšila povědomí o firmě. Po vyprodukování co možná největšího počtu nápadů následuje posouzení jejich užitečnosti. Vytvořené nápady a návrhy řešení problému jsou velmi účinným východiskem pro další fáze a metody řešení daného problému. Ve třídě se obvykle pro brainstorming vytváří více skupin – jde tedy o skupinovou výuku. Je ovšem možné organizovat brainstorming (např. jako vstup do skupinové výuky, projektové výuky, diskusní metody, individuální výuky apod.) v kolektivu celé třídy, zvláště tehdy, jestliže počet žáků není příliš velký (tj. asi 20 – 25 studentů).

Projektová výuka

Projektem se rozumí: zpracovaný záměr, rozvrh nebo plán nějaké budoucí činnosti nebo jejího výsledku. Jde o časově ohraničené úsilí, směřující k vytvoření unikátního produktu nebo služby.

Projektová výuka z části navazuje na metodu řešení problémů. V projektech jde ovšem o problémové úlohy komplexnějšího charakteru, jejichž cílem je osvojení potřebných vědomostí a dovedností. Do popředí vystupuje také požadavek propojovat život, učení a práci, a to ve spolupráci učitelů, studentů, případně přizvaných expertů tak, aby vybraná témata mohla být řešena vzhledem k společenským a současně individuálním potřebám.

Projektové vyučování přispívá k stmelení kolektivu, rozvíjí dovednosti studenta, vede studenty k orientaci v širším informačním systému. Realizace zpracování projektu je podmíněno několika kroky: vytvoření skupin, jedno téma či losování různých témat, rozdě-

lení funkcí ve skupině, vytvoření rámcového plánu, písemné zpracování, prezentace projektu s využitím ITE, výsledek je zhodnocen celou třídou včetně vyučujícího.

Televizní výuka

Televizní výuka představuje specifické využití forem a technik televizního (video) média ve výchovně-vzdělávacím procesu. Zprostředkovává příslušné učivo a účelně je uspořádává do výukových struktur a forem tak, aby bylo dosaženo optimálních edukačních výsledků. Na bázi účinného didaktického prostředku umožňuje i usnadňuje studentovi dosáhnout stanovených výchovně-vzdělávacích cílů. Ovšem student při televizní výuce většinou zaujímá pasivní pozici, je nutné vyvolat vnitřní zaujetí nebo použít pro aktivizaci studentů doprovodná opatření. Je žádoucí, aby pořady vycházely z předem stanoveného výchovně-vzdělávacího záměru.

Programové výuka - výuka podporovaná počítačem

Jedním ze základních požadavků na moderně vzdělaného člověka je dnes počítačová gramotnost, která mu umožňuje zvládat přemíru informací a umožňuje řešit i velmi složité úkoly.

Koncepce programového učení a vyučování je založena na individualizované činnosti, která může být řízena. Programového učení lze použít ve dvou formách:

- Programové učebnice a texty,
- Programové řízení vyučovacího procesu na PC.

Umožňuje pracovat individuálním tempem. Student se může přesvědčit o správnosti své práce. Také je to dobrá metoda pro upevňování získaných poznatků. Má význam u žáků s SPU a také dlouhodobě nepřítomných⁷.

V konkrétním vyučovacím procesu se uplatňují různé vyučovací metody souběžně a ve vzájemném propojení. Pro volbu metod v systému složitých vztahů vyučovacího procesu jsou významné reálné prostředky, které má učitel k dispozici (vybavení školy a třídy), zkušenosti učitele a osobnostní předpoklady studentů např. věkové, úroveň studijní připravenosti, osobnostní charakteristika jedince atd. (Skalková, 2007)

⁷ Výše uvedená část kapitoly č. 3 je čerpána z publikace *Výukové metody*, Maňák, Švec, 2003.

4 DIDAKTICKÉ PROSTŘEDKY

Didaktické prostředky, tj. učební pomůcky a technické vybavení, umožňující zefektivnit výchovně vzdělávací proces. Podle Josefa Maňáka (2003) jsou didaktické prostředky jedním ze základních prvků výchovně vzdělávacího procesu.

Funkce didaktických prostředků je dána skutečností, že člověk získává 80 % informací zrakem, 12 % sluchem, 5 % hmatem a 3 % ostatními smysly. (Kalhous, Obst 2009)

Tito autoři ve své publikaci uvádí také funkce dle Geschwindera:

1. Funkce *základní*: informační, formativní, instrumentální
2. Funkce *didaktické*: plnění zásady názornosti a možnost vícekanalového vnímání informací, motivační, stimulační a racionalizační funkce a to ve vztahu k učiteli i studentům, funkce systemizační, tzn. že obsah je v programu uspořádán tak, že dochází k jeho začleňování do soustavy dříve získaných poznatků, funkce kontrolní a řídicí.
3. Funkce *ergonomické a řídicí*: snižování podílu neproduktivních časů učitele i studentů, objektivizace zpětné vazby, zpětnovazebních informací a plné využití pro řízení výuky.

Dále je uveden přehled didaktických prostředků, které mají v ekonomických předmětech svůj význam.

Základní UČEBNÍ POMŮCKY:

1. *Originální předměty a reálné skutečnosti:*

- a) výtvary a výrobky – v původním stavu (vzorky výrobků, přístroje, dokumenty)
- c) jevy a děje – ekonomické, marketingové, tržní aj.

2. *Zobrazení a znázornění předmětů a skutečností:*

- a) modely – funkční, statické, stavebnicové
- b) zobrazení: prezentovaná přímo (školní obrazy, fotografie, mapy) prezentovaná pomocí didaktické techniky (statické, dynamické)
- c) zvukové záznamy – magnetické, optické

3. *Textové pomůcky:*

- učebnice – klasické, programované
- pracovní materiály – pracovní sešity, studijní návody, sbírky úloh, tabulky, atlasy
- doplňková a pomocná literatura – časopisy, encyklopedie, ročenky atd.

4. Pořady a programy prezentované didaktickou technikou.

pořady – televizní, rozhlasové

programy – pro vyučovací stroje, výukové soustavy či počítače

TECHNICKÉ VÝUKOVÉ PROSTŘEDKY:

1. *Auditivní technika* – magnetofony, školní rozhlas, sluchátková souprava, přehrávače CD

2. *Vizuální technika*

- pro diaprojekci
- pro zpětnou projekci
- pro dynamickou projekci

3. *Audiovizuální technika*

- filmové projektory
- videorekordéry
- videotechnika, televizní technika
- multimediální systémy na bázi počítačů

4. *Technika řídicí a hodnotící*

- zpětnovazební systémy
- osobní počítače
- výukové počítačové systémy

VÝUKOVÉ PROSTORY A JEJICH VYBAVENÍ:

- učebny se standardním vybavením, tj. tabule, nástěnky, skříň na knihy atd.
- učebny se zařízením pro reprodukci audiovizuálních pomůcek
- odborné učebny
- počítačové učebny (Kalhous, Obst 2009)

Má práce nemá za cíl zkoumat metodiku práce s didaktickými prostředky. Snažím se pouze identifikovat pomůcky, které jsou na SOU Kyjov užívány ku pomoci studentům s SPU, proto se v této kapitole soustředím pouze na jejich přehlednou klasifikaci.

II. PRAKTICKÁ ČÁST

5 NÁVRH METODIKY VÝZKUMU

Motto: Učte se, jako byste se hnali za někým, koho nemůžete dohonit, a jako by to byl někdo, koho nechcete ztratit!

Konfucius

5.1 Výzkumný problém

Výzkumným problémem je zjištění, jak probíhá diferencovaný přístup ve výuce ekonomických předmětů na SOU Kyjov při práci se studenty s SPU.

5.2 Cíle

Cílem výzkumného šetření je odhalit a popsat využívané výukové metody a prostředky pro vnitřní diferenciaci třídy s ohledem na studenty s SPU ve výuce odborných ekonomických předmětů na vybraném SOU.

Dílčí cíle:

1. Zjistit jaké výukové metody se nejvíce osvědčují při práci se studenty s SPU při výuce odborných ekonomických předmětů.
2. Zjistit jaké didaktické pomůcky a technika jsou učiteli úspěšně využívány při výše uvedeném vyučování.

5.3 Výzkumný postup

Vzhledem k charakteru výzkumného problému jsem se rozhodla použít **kvalitativní výzkum**, kde pracuji s mluveným slovem a textem. Data jsem získala z nestrukturovaného interview s vyučujícími odborných ekonomických předmětů, kteří mají nebo měli ve svých třídách žáky s SPU.

Kvalitativní výzkum má své *přednosti*. Jsem schopna získat podrobný popis zkoumaného fenoménu, který mohu zkoumat v přirozeném prostředí. Bohužel má i své *nedostatky*. Získané poznatky nemohou být zobecněny na populaci a do jiného prostředí. Není možné provést spolehlivou predikci. Sběr dat i jejich analýza je časově náročná a výsledky jsou ovlivněny výzkumníkem. Výzkum je neopakovatelný – v případě změny podmínek či zúčastněných osob je vysoká pravděpodobnost, že zjištěné poznatky budou zcela odlišné. (Milovský, 2006)

5.4 Zkoumaný soubor

Mým cílem je popsat a analyzovat aplikaci vnitřní diferenciaci třídy s ohledem na žáky s SPU ve výuce *odborných ekonomických předmětů* na vybraném SOU. Výzkumným souborem (Milovský, 2006) se tudíž stali vyučující těchto předmětů. Pro zařazení do výzkumného vzorku bylo nutné splnit ještě jednu podmínku – vybráni byli ti učitelé, kteří vyučují ve třídách, kde se vyskytují studenti s SPU.

Podíl žáků s SPU na SOU Kyjov je v posledních pěti letech poměrně konstantní – pohybuje se mezi 6-7 %. Přičemž nejčastěji se vyskytuje kombinace dyslexie+dysortografie, následuje kombinace dyslexie+dysgrafie+dysortografie, nezanedbatelná část SPU studentů se potýká „jen“ s ortografií či „jen“ s dyslexií. Také se vyskytují kombinace dyslexie+dysgrafie a dysgrafie+dysortografie.

Informace o respondentech jsem pro přehlednost uspořádala do níže uvedené tabulky.

Tab. č. 1: Respondenti

Číslo	Pohlaví	Věk	Praxe v oboru
1	Žena1	60	22
2	Muž1	42	10
3	Žena2	65	35
4	Muž2	51	17
5	Žena3	35	5

Finální počet informátorů byl 5, protože již u posledních dvou docházelo k nasycování teorie. Pod pojmem *teoretická nasycenost* (Corbinová, Strauss, 1999) se rozumí to, že s pořizováním vzorků pokračujeme tak dlouho, dokud není dosaženo teoretické nasycenosti kategorie, což v tomto případě znamená, dokud se nezdá, že se již neukazují žádné nové nebo významné údaje vztahující se ke kategorii,

5.5 Zdroje dat

Vzhledem k prostředí, ve kterém rozhovory probíhaly, jsem přistoupila k nestrukturovanému interview. Nestrukturovaný rozhovor se vnějšími znaky podobá běžnému rozhovoru. Důraz při jeho použití je kladen na přirozenost konverzace a nenásilný průběh. (Milovský, 2006)

5.5.1 Metoda nestrukturovaného interview

Rozhovor, který nemá předem danou formu, se podle Milovského nazývá nestrukturované interview. Jedná se o metodu, která se vnějšími znaky podobá běžnému rozhovoru. Důraz je kladen na přirozenost konverzace, nenásilný průběh apod. Na začátku interview jsem měla, řekněme, vágní představu o tom, jak bude probíhat. Předem jsem si připravila jen stručný plán (viz. níže), který mi sloužil k tomu, abych se držela hlavního tématu a mohla sledovat jeho rozvíjení v kontextu definovaných výzkumných otázek (Milovský, 2006). Dotazované jsem se snažila povzbuzovat k vyprávění a usměrňovat tak, aby jejich vyprávění směřovalo k jevům, které mě zajímaly (výukové metody a didaktické prostředky pro žáky s SPU).

Role výzkumníka

Mou úlohou tazatele bylo spíše dále podněcovat vypravěče a pouze se případně ptát na nesrozumitelné části, žádat upřesnění či vysvětlení. Snažila jsem se vyučující co nejméně přerušovat, zasahovat či jinak vyprávění měnit. (Milovský, 2006)

Výhodou nestrukturovaného interview je jeho flexibilita. Mohu rozvíjet rozhovor s tím, že dopředu přesně nevím, kam to povede a zda to bude užitečné, nebo naopak ztráta času. Požadavkem samozřejmě však stále zůstává držet se výzkumného problému a cílů. Možnost maximálně přizpůsobit strategii vedení rozhovoru různým lidem je další velkou výhodou. (Milovský, 2006)

Nevýhody nestrukturovaného interview jsou nejvíce znatelné ve fázi zpracovávání a analýzy dat. Již na úrovni získávání dat lze narazit na to, že nemusím být schopna příliš kreativní improvizace, popřípadě nebudu moci udržet základní linii danou výzkumným problémem a cíli výzkumu. Největším problémem tedy zůstává zpracování získaných materiálů. Lze očekávat, že se výpovědi budou lišit různou mírou povrchnosti, délkou a bohatostí výpovědi, slovníkem atd. (Milovský, 2006)

Postup při přípravě a realizaci rozhovorů

V rámci přípravy jsem si stanovila cíl rozhovoru – zjistit úspěšné metody diferenciací výuky a pomůcky pro studenty s SPU – a ujasnila jsem si s kým rozhovor povedu, kde a kdy. Na začátku jsem si zformulovala *vstupní otázky* (Gavora, 2000) s ohledem na výzkumný problém a cíle šetření:

- Jaké výukové metody se Vám nejvíce osvědčily při práci se studenty s SPU? Uzpůsobujete jim nějak svou výuku?
- Jaké pomůcky a techniku používáte?

Všichni vyučující byli s místem, časem a tématem rozhovoru seznámeni předem. Na úvod rozhovorů byli požádáni o souhlas se záznamem (souhlasy jsou součástí audiozáznamů). Podala jsem jim základní informace o svém výzkumu, popsala jsem průběh rozhovoru, budoucí účel a způsob použití získaných dat.

Délka rozhovorů se pohybovala od 60 do 120 minut. Vyučující jsem navštívila, po předchozí domluvě. Rozhovory proběhly vždy za přítomnosti pouze dotazovaného a tazatele. Na závěr byl dotazovaný dán prostor pro doplnění svých odpovědí. Žádný z nich toho nevyužil. Následně jsem rozhovory pozitivně ukončila a poděkovala za poskytnuté informace.

Nahrávky rozhovorů byly převedeny do textové podoby prostřednictvím *selektivního přepisu*⁸, k čemuž jsem přistoupila vzhledem k délce rozhovorů a častému odbočování či uvádění dlouhých historek z praxe, které neměly vztah k výzkumnému problému. Nechtěla jsem dotazované zbytečně přerušovat a tím zbytečně ovlivňovat jejich vyprávění.

Přepisy rozhovorů jsou součástí přílohy mé práce.

⁸ Corbinová, Strauss – **selektivní přepis** - základem je přepsat jen tolik, kolik je nutné. Upozorňují ale, že v prvních rozhovorech ve vhodné přepsat co nejvíce dat, protože se v rozhovorech mohou postupně objevovat další předem neočekávané dimenze zkoumaného problému.

6 ANALÝZA A INTERPRETACE DAT

Motto: Naši učitelé nesmějí být podobni sloupům u cest, jež pouze ukazují, kam jít, ale sami nejdou.

J. A. Komenský

Jak jsem již uvedla, pro sběr dat byla použita metoda nestrukturovaného interview (Milovský, 2006). Cílem mé snahy bylo zmapování výuky s ohledem na žáky s SPU při výuce ekonomických předmětů na vybraném SOU.

6.1 Způsob zpracování dat

Zpracovávat data jsem započala několikerým pročtením přepisů (viz. příloha č. 2), během kterého jsem texty graficky zpřehlednila pomocí barevného vyznačení těch částí, které se mi jevily jako podstatné, s ohledem na zvolený výzkumný problém. Tím došlo k redukci dat, během které jsem vydělila z rozhovorů jednotky nesoucí relevantní informaci, která koresponduje s výzkumným problémem i s cíli, a tím je oddělila od zbylého „výpávkového“ obsahu. (Milovský, 2006)

K analýze jsem použila metodu, kterou Milovský (2006) nazývá *otevřené kódování*. Snažila jsem se označit a kategorizovat pojmy pomocí pečlivého studia údajů, které jsem rozebrala na samostatné části a pečlivě prostudovala, porovnávala a zjišťovala podobnosti a rozdíly. Pokusila jsem se identifikovat jevy, které jsou v souladu s výzkumným problémem této práce. Analýza a interpretace výsledků

Interpretace analyzovaných údajů není nikdy zcela jednoduchá, jelikož slova a výpovědi mohou mít mnoho různých významů. Přesto se nyní pokusím o souhrn zjištěných údajů.

Analýzou se mi podařilo odkrýt následující řekněme oblasti či kategorie:

- Metody výuky
- Uzpůsobení výuky
- Pomůcky a technika

Informace=pojmy získané z rozhovorů jsem rozčlenila do odkrývaných kategorií. Příslušnost k odpovídajícím kategoriím jsem podepřela autentickými výroky jednotlivých uči-

telů a svými vlastními poznámkami. Vzhledem k velmi úzké provázanosti třech výše uvedených kategorií se místy nevyhnu lehkému „zdvojení“.

1) *POUŽÍVANÉ METODY VÝUKY V EKONOMICKÝCH PŘEDMĚTECH*

Metody slovní:

Z výroků téměř všech respondentů vyplynulo, že nejvíce užívanou metodou je skupina slovních metod – jmenovitě výklad.

„Myslím, že převládá samozřejmě metoda slovní, přesněji výklad ...“

„...nejvíce samozřejmě používám klasiku – tedy výklad...“

„Základem je výklad s fixem v ruce pro zápis na tabuli.“

Učivo je podáváno jednoduchým způsobem v krátkých větách, pomalu, srozumitelně a bez cizích slov. Na studenty nespěchat, zbytečně je nepřetěžovat a zaměřit se spíše na kvalitu. Také je nutné studenty nestále navádět a vysvětlovat jak řešit úlohy, upozorňovat na důležité věci, poskytovat shrnutí probraného tématu a poukazovat na vzájemnou propojenost témat.

„Snažím se učivo podat co nejjednodušším způsobem...jednoduché, krátké věty bez cizích slov. Mluvím dost pomalu a zřetelně...“

„...látku je třeba vysvětlovat jednoduše, krátkými větami, pomalu a srozumitelně – snažím se je nepřetěžovat – zaměřuju se kvalitu a ne kvantitu.“

„...snažím se jim látku podat jednodušeji.“

„Vysvětlovat látku krátkými větami a stručně...Neustále navádět a vysvětlovat jak řešit úlohy – upozorňovat na důležité věci, poskytnout shrnutí daného tématu a poukázat na jeho propojenost s ostatními tématy a na vazby s dříve probraným učivem.“

Velmi důležitou se ukázala i **zpětná vazba** od žáků. Je nutné se pořád ptát, zda studenti probírané látce rozumí. Je užitečné mít v zásobě „prověřovací“ otázky a příklady na společné procvičování u tabule. Také metoda „kartiček“, pro získávání zpětné vazby, se jeví jako dosti zajímavá.

Dobrym ukazatelem míry pochopení učiva je i studentem převyprávěné, právě probrané učivo.

„Musím se pořád ptát, zda tomu rozumí, jestli se nechtějí na něco zeptat – pro jistotu mám připravené prověřovací jednoduché otázky.“

„...musím neustále zjišťovat, že tomu rozumí, proto spoustu příkladů řešíme společně na tabuli. Každý se u ní vystřídá, abych měla alespoň představu, jak na tom kdo je.“

„Náhodou jsem na netu narazila na docela dobrý nápad – takové **kartičky** (ze zadu jsou obě bílé a ze předu je jedna modrá a druhá červená) – položím jim otázku a poté nabídku odpověď a žáci jsou vyzváni, zda s mým návrhem souhlasí (modrá) či nesouhlasí (červená) – mám tak zpětnou vazbu od všech nejen od jednoho žáka, který by otázku zodpověděl – někdy se zeptám nějakého žáka a zbytek se musí k jeho odpovědi kartičkami vyjádřit.“

„...ptám se, zda rozumí, ale všichni většinou jen kývou hlavou, že ano, tak musím vždy vymyslet jak si to ověřit – příklady, otázky a tak.“

„...se snažím pořád ptát, jestli rozumí tomu, co říkám a taky chci, aby mi to svými slovy přetlumočili. Na tom poznám jestli, tomu fakt rozumí ...“.

„Neustále mám v zásobě otázek, které mi prozradí jak žáci (nejen ti pomalejší) mnou předložené učivo pochopili. Je to kontrola nejen žáků, ale i mě samotného – jestli jsem učivo podal tak, aby ho všichni pochopili.“

Pokud student **pracuje s textem**, potřebuje ve většině případů pomoc s orientací, zejména s tím, co je v textu podstatné a jaksi získané informace uspořádat. Občasným řešením při potížích s orientací v textu, může být „šikovná“ sousedka, která SPU studentovi – svému sousedovi – právě s orientací v textu může být nápomocná. Další věc, která SPU studentům může usnadnit práci s textem, jsou *nalepovací lističky*, kterými si mohou označovat stránky či doplňovat poznámky.

„...jsem nucena s orientací v textu pomáhat...“

„Dyslektici potřebují zejména pomoc s tím co je v textu podstatné, co by si měli vyznačit a taky mnohdy neví jak si ty získané informace uspořádat.“

„Nejvíce se odlišný přístup projevuje, když potřebuju se třídou pracovat s nějakým textem.“

„SPU mají problém s orientací v textu ...v tomto případě pomáhá šikovná sousedka...“

„...musím je neustále vést k tomu, aby si v textu zvýrazňovali důležité informace např. v příkladu údaje, které budou potřebovat k nějakým výpočtům nebo k řešení zadaných úkolů...“

„...se jim líbily takové ty **nalepovací lístečky** – když mají v sešitě nebo v učebnici nějaké informace, které často používají tak si ty stránky značí těmi lístečky.“

„...s tím co je v textu podstatné, co by si měli vyznačit...“

„Když pracujeme s nějakým textem (zadání příkladu, zápis do sešitu, práce s učebnicí) vyžadují pomalejší žáci zvláštní péči a pozornost...“

Aktivizující metody

Aby se udržela pozornost studentů v hodině, je vhodné klást žákům problémové otázky, pracovat s momentem překvapení. Pro oživení výuky lze studentům klást „**probouzeč**“ či „**startovací**“ otázky.

„Když chci, aby auto jelo – musím ho pochopitelně nastartovat, že? Pokud při probírání učiva stavím na něčem, co už by měli znát – snažím se to v úvodu hodiny oživit – kladu probouzeč otázky, na které musejí odpovídat, aby se jim ty mozky, řekněme naladily nebo jak jsem řekl, nastartovaly.“

Pro zpestření hodiny se nabízejí různé **inscenace** – „scénky“ (inscenace – hraní určité konkrétní situace v simulovaných podmínkách), což pramení z tvrzení, že většina SPU studentů má problém v běžných životních situacích např. vyplnění složenky, jak se chovat na úřadu práce nebo v bance apod.

„Mnohdy mají problém v běžných životních situacích – neumí vyplnit složenku, neví co čekat na úřadu práce jako uchazeč o práci...Toto řeším scénkami – úřad práce, v bance, v realitce atd. Vybrání žáci si musejí nastíněnou situaci nacvičit...“

„Musím s nimi taky nacvičovat situace z běžného života třeba jak se chovat v bance, na úřadu práce, při pracovním pohovoru atd.“

Pokud čas dovolí, najde se prostor i pro využití **výukových či didaktických her**. Nabízí se obdoba hry Česko v otázkách a odpovědích, kdy jsou k dispozici kartičky s otázkami z cca 4-5ti okruhů. Také lze použít simulaci prostředí malé firmy, což slouží k odhalení dopadu i malých rozhodnutí na existenci celé firmy. I schopnost či dovednost umět se orientovat na kapitálových trzích se jeví, do budoucna, jako velmi užitečná.

„...zkoušíme hrát něco jako je Česko – různé otázky z uce, eko, mar. man – které jsou obodované. Třídou rozdělím na týmy a ty pak soutěží.“

„...mě se osobně hodně líbí možnost – kapitálových trhů... SPU jsou většinou docela šikovni s počítačem – můžou si to vyzkoušet a potom o tom poreferovat ve třídě (další

možnost pro procvičení vystupování před lidmi) – myslím, že se to hodí do běžného života.“

„...mě napadá, že jsem párkrát vyzkoušel ekonomické hry přes net resp. hru na simulaci ekonomické reality v malé firmě, aby věděli, že i malé rozhodnutí se může v konečném výsledku silně projevit.“

„...dostal jsem od kolegyně typ na hru - obdoba Česka v otázkách a odpovědích nebo tak nějak.“

Brainstorming

Ukázalo se, že SPU studenti mají možnost vyniknout při **brainstormingu**.

„Pokud probírám něco zcela nového, poskytnu základní informace a na ukázkovém případě se snažím z žáků dostat nebo spíše zjistit jak by postupovali – myslím, že se tomu dnes říká brainstorming.“

„Zajímavé je, že když jsem v rámci suplování zkoušela brainstorming...právě žáci s SPU měli nejvíce příspěvků.“

Projektové vyučování

Pro diferenciaci při projektovém vyučování se využívá převážně modifikované zadání pro SPU studenty, kde musí být přesně uvedeno, co se po nich chce a jak má vypadat výstup. Zadání je „zjednodušeno“ resp. se sníží rozsah práce. V některých případech se studentům s SPU dostane i rady či návodu, kde hledat informace pro splnění zadaného úkolu.

Pro inspiraci a usnadnění pochopení zadaného úkolu, je pro potřeby SPU studentů využíváno promítání některého z dílů tv programu Den D, aby studenti viděli, k čemu projekt vlastně je.

Zadání jednoho z projektů je uvedeno v příloze č. 3.

„Pak jim zadávám k vypracování různé projekty...zjednoduším jim zadání – resp. rozsah práce...a taky jim někdy poradím, kde hledat na internetu informace, které jim pomůžou ten úkol splnit...samozřejmě mají větší časovou dotaci pro zpracování zadaného projektu“

„...docela rád využívám i nahrávek programu s názvem Den D...aby žáci viděli, k čemu projekt vlastně je – v tomto případě k vytvoření a obhájení podnikatelského záměru a získání potřebných peněz pro realizaci.“

„Zadávám jim rozsáhlejší úkoly ke zpracování...v zadání musím uvést přesně, co po nich chci, jak má vypadat výstup, který musejí prezentovat před třídou...“

Televizní výuka

Jsou témata, kde je televize dobrý pomocník – některé věci musejí SPU studenti, pro lepší představivost, prostě vidět. Usnadní to pochopení např. procesů, které se dějí před tím, než se jim dostanou do ruky nějaké doklady.“

„...mám u žáků docela úspěch s používáním televize a DVD – nejen u SPU žáků.“

„...vyžívám nahrávky televizního pořadu, který se jmenuje Krotitelé dluhů.“

„Pro inspiraci jim pouštím příklad z pořadu den D – je to malý typ od kolegy.“

„Jsou témata, ve kterých je televize dobrý pomocník – některé věci musejí žáci prostě vidět – usnadní to pochopení např. procesů, které se dějí před tím, než dostanou do ruky nějaké doklady.“

„...mám u žáků docela úspěch s používáním televize a DVD – nejen u SPU žáků.“

„...vyžívám nahrávky televizního pořadu, který se jmenuje Krotitelé dluhů.“

Tvorba skupin

Co se týče tvorby skupin s ohledem na SPU studenty, většinou jsou k někomu přiděleni, do skupiny max. po třech, a to tak, aby v každé byl právě jeden. Dalším hlediskem je proporcionalita tzn., že skupiny se tvoří tak, aby měly všechny srovnatelné složení, vyvážený poměr slabších a silnějších žáků.

„...dyslektiky většinou k někomu přidělím, do skupiny max. 3člené, tak aby v každé byl jeden“

„Co se týče SPU žáků – skupiny tvořím tak, aby všechny měly srovnatelné složení, vyvážený poměr slabších i silnějších žáků.“

Výukové programy

V ekonomických předmětech jsou programy využívány převážně v účetnictví a obchodní korespondenci, kde slouží k procvičování účetnictví a nácviky psaní na PC resp. na

klávesnici, všemi deseti prsty. Při této výuce je praktické posadit SPU studenty k těm, kteří jsou v daném předmětu zdatní a pokud možno více k sobě, abychom se příliš nenaběhali. Pro účetní programy je žádoucí mít pro SPU studenty doslovný návod postupu, jak operace provádět – tzv. „průvodce“. Výhodou výukových programů je, že může každý student postupovat svým tempem samostatně, a tudíž má vyučující volnější ruce, pro případ pomoci.

„...rád používám počítače. Obzvláště účetní programy – výborně se na nich procvičuje účtování ...dyslektiky vždycky posadím k někomu, kdo je v účetnictví dobrý. Vyhovuje mi, když žáci s SPU sedí více u sebe – aspoň se moc nenaběhám.“

*„... jsem začala používat program Money⁹ ... Před hodinou jsem jim poskytla předem sepsaný, neodborný doslovný postup, jak operace provádět-**průvodce**. To mi strašně usnadnilo život...“*

„Pro výuku psaní všemi deseti máme k dispozici program Zavjačič, který žáky v podstatě provede sám. Výhodou je, že si může každý žák jet svým vlastním tempem...Pro případ nutnosti jsem těm slabším k dispozici“

Vzájemná výpomoc studentů

V podstatě se jedná o partnerskou výuku, kdy „šikovní“ studenti, kteří zadané úkoly řeší rychleji, chodí pomáhat těm ostatním, kterým to nejde nebo mají nějaký problém. Učitel se proto může věnovat více SPU studentům. Výhodou je i časová úspora.

„ ti moc šikovní, kteří to sjeli rychle, tak pak pomáhali vlastně mě, že chodili pomáhat těm ostatním, kterým to nešlo nebo měli nějaký problém. Tím se nám zkrátil ten potřebný čas třeba na 1/2 toho co bych normálně potřebovala.“

„Nemám ve třídě jen „slabé“ žáky – někteří jsou velmi šikovní. Když dávám třídě nějakou samostatnou práci, většinou jsou ti šikovnější hotoví s časovou rezervou. Je docela výchovné umožnit jim, aby pomohli slabším studentům.“

„...šikovný žák... si všechny úkoly dokončil před koncem hodiny – zaměstnala jsem ho tak, že jsem ho poprosila, aby pomohl pomalejšímu sousedovi.“

Já sám

Samostatná práce nám odkryje, jak na tom SPU studenti momentálně, vědomostně jsou. Individuální přístup, který je tolik doporučován, lze zajistit konzultacemi, což je

⁹ **Money** - jedná se o účetní program, který v podmínkách školy slouží pro výuku účetnictví.

v podstatě forma doučování a tím také apelovat na studentovu odpovědnost za vlastní vzdělání.

„Někdy je nechám dělat samotné, abych viděla, jak na tom jsou, ...“

„Dal jsem jim i možnost konzultací - občas toho nějaký dyslektik využije – je to v podstatě forma doučování... -“

„Pro aktivní a snaživé žáky jsem dispozici během konzultací, které jsou vždy na začátku roku nahlášeny. V převážné většině je to využíváno pomalejšími žáky nebo jak vy říkáte SPU žáky...když nestíhají, mohou využít doučování v konzultačních hodinách.“

„Mám pravidelné konzultační úterky a čtvrtky...čekám na odvážlivce, kteří mají zájem o řekněme doučování...mám pár SPU žáků, kteří mě navštěvují pravidelně...nenutím, je musí sami chtít“

Selský rozum

SPU studenty je potřeba přimět, aby nad učivem přemýšleli – nejen ho slepě přijímali a reprodukovali

„Snažím se je přimět, aby se nad těmi věcmi malinko zamysleli, aby jen slepě nepapouškovali, co jim naservíruji – chci, aby uměli používat selský rozum.“

„Myslím, že je také důležité naučit všechny žáky (nejen ty s SPU) nad učivem přemýšlet – ne jen ho slepě přijímat a reprodukovat.“

2) UZPŮSOBENÍ VÝUKY ŽÁKŮM S SPU

Příprava na vyučovací jednotku

Vypracovávat extra přípravy na hodiny, kde jsou SPU studenti je velmi časově náročné. Ekonomické předměty i potřeby SPU studentů, vyžadují neustálou aktualizaci, abychom nezatěžovali studenti nepotřebnými a starými informacemi. Přínosné jsou různé zjednodušující vizualizace např. obrázky, grafy atd.

„...je velmi únavné vypracovávat pro ně na každou hodinu přípravy.“

„Samozřejmě extra příprava na hodiny, kde jsou žáci s SPU zabere dost času...“

„Už jsem za katedrou dosti dlouho... Přesto se nevyhnu občasným pečlivým přípravám na hodinu – vyžadují to samy předměty i potřeby SPU žáků – je nutné poznatky neustále aktualizovat, abych nezatěžovala žáky nepotřebnými a starými informacemi.“

„Hledám si třeba různé zjednodušující obrázky, grafy atd. ...“

Čas

Hledisko času je snad nejznámější věc, co se týče SPU studentů. Potřebují ho více a téměř na všechno. Z vyšší časovou dotací je nutně spojena i vyšší míra trpělivosti.

„...nejznámější věc je, že potřebují více času téměř na všechno.“

„SPU žáci mají více času...“

„...a přesně určit čas...potřebují ho více.“

„Samozřejmě mají i větší časovou dotaci pro zpracování zadaného...“

„...mají více času téměř na všechno...“

„...a dávám jim víc času na zpracování...“

„Snad nejznámější je to, že potřebují více času a trpělivosti.“

Procvičování na míru

Když zaznamenáme, že SPU studentům něco nejde, tak je možné vytvořit jim procvičování na míru nebo speciální cviky pro psaní na PC, kdy procvičujeme vybrané kombinace znaků, které žákům dělají největší potíže – dochází tak upevnění hmatové jistoty.

„...když si všimnu, že jim něco nejde tak jim vytvořím procvičování na míru.“

„...připravovala speciální cviky – měla vytypované kombinace znaků, které žákům dělaly největší potíže... různé kombinace, aby si tu hmatovou jistotu upevnili...“

Malé krůčky¹⁰

Se studenty s SPU se prostě musí postupovat po malých krůčkách a rozdělit učivo na zvládnutelných částí – jednotek.

„Prostě postupovat po takových malých krůčkách,“

„Zase po malých krůčkách...“

„...musí se postupovat malými kroky.“

„Neméně důležité je, postupovat malými kroky – rozdělit učivo na zvládnutelné části-jednotky.“

Těžko na cvičišti lehký v boji

¹⁰ **Metoda malých kroků** - výukový cíl rozčleníme na řadu dílčích úkolů, které pak s žákem nacvičujeme

Nácvik mluveného projevu – dělá jim problém souvisle mluvit a spisovně se vyjadřovat. Mají nízké sebevědomí a bojí se prezentovat. Je nutné dát jim možnost procvičovat, aby se postupně s tímto blokem vypořádali. Tyto přípravné výstupy svědčí jejich sebevědomí – potřebují extra pozornost. Musejí více bojovat a pracovat na sobě, což obnáší více času věnovanému škole.

„...dělá jim problém souvisle mluvit a spisovně se vyjadřovat – tak to s nimi cvičím, jak se dá.“

„Tito žáci mají velmi nízké sebevědomí a bojí se prezentovat, když mají mluvit či být ústně zkoušeni-objevuje se problém souvisle mluvit....Dát jim možnost procvičovat, aby se postupně s tímto blokem vypořádali.“

„...takovéto připravené výstupy svědčí sebevědomí těchto žáků – mohou si vyzkoušet něco s čím se s vysokou pravděpodobností setkají v životě.“

„Potřebují extra pozornost...jim snažím poskytovat více šancí na prezentace, řešení příkladů u tabule – v rámci procvičování. Prostě musejí více bojovat a pracovat, tzn. věnovat škole více času než ostatní, kteří tyto problémy nemají.“

„...mnohdy jsou dost ušláplí a stydliví - snažím se, aby měli co nejvíce možností si vyzkoušet vystupování před třídou, ať už je to ústní zkoušení nebo řešení nějakého příkladu na tabuli během výuky či nějaké jiné příležitosti...musí se tzv. otrkat – neustále jim říkám – těžko na cvičišti lehko v boji“

Důslednost

Jakmile zjistí, že nejste důslední, tak se výuka neustále rozsypá.

„.... musím být strašně důsledná.“

„Jde o to být důsledný.“

„Učitel musí být důsledný.“

„Tady se promítá zase ta důslednost...“

„Jakmile zjistí, že nejste důslední, tak se to neustále rozsypá.“

Automatizace, systematizace – vytváření dovedností a návyků

U SPU studentů je důležité vytvářet a posilovat dovednosti. K tomu je nutné vést studenty k určité míře systematickosti až automatizace. Lze začít u řádných a systematických záznamů

“Chci, aby uměli dělat řádné a systematické záznamy...“

„Ze začátku se píše krátké dopisy, aby v sobě ten návyk vypěstovali...“

„...důležité je dovednosti vytvořit a posílit, aby s tím dokázali pracovat...“

„Než naučíte žáka, aby si poctivě vedl poznámky, nejen si materiály založil do sešitu, ale zapsal si datum téma a napevno listy do sešitu vlepil, aby neměl listárnu, ale systematicky vedené zápisy...“

„K samostatnosti se je snažím vést i prostřednictvím něčeho tak obyčejného jako je jejich vlastní sešit. Úhledný zápis, používání barev – umět si dělat zápisky i mimo to, co já jim nadiktuji, zakládat si materiály, které jim dám...“

„Snažím se u nich co nejvíce činnosti zautomatizovat nebo lepší slovo je systematizovat... např. je vedu k určitému stylu zápisů – barvičky, nadpisy, podnadpisy – v účetnictví zápisy do šibenic, znalost čísel účtů (nemusí si to vypisovat slovně), zkratky apod.“

Zasedací pořádek

Neuposazovat dva studenty SPU vedle sebe, ale co nejblíže, aby byli více pod kontrolou a blíže učitelově pomoci. Pokud sedí tito studenti vepředu, můžeme vidět zda stíhají či nikoliv. Není na škodu poskytnout dys-studentům „šikovného“ souseda.

„...jsem si je posadila co nejblíže, abych je měla víc pod kontrolou a jsem jim víc k ruce, abych tak řekla.“

„...posadila bych si je dopředu, abych je měla pod kontrolou.“

„...když je vidím, můžu třeba zpomalit, zrychlit nebo v tom mezičase-třeba, když něco řeší sami-se jim víc věnovat.“

„Nikdy bych nedala dva vedle sebe, ale např. vedle nějaké vzorné žákyně.“

„Když je budu mít v předních lavicích tak vidím jestli to má v pořádku nebo ne.“

„Vždycky si je posadím co nejblíže, vedle někoho šikovného, aby byl schopný popřípadě pomoci.“

„...si je vždy posadím dopředu, abych jim byl více po ruce, a mohu je tak lépe a snáze kontrolovat.“

„...je docela šikovné posadit dyslektika vedle holčiny s pěknou úpravou a písmem, aby měl kam nahlídnout...“

„...dyslektiky vždycky posadím k někomu, kdo je v účetnictví dobrý. Vyhovuje mi, když žáci SPU sedí více u sebe – aspoň se moc nenaběhám...“

Chválit a chválit a chválit

Sebevědomí těchto studentů je velmi prospěšná pochvala. Někdy stačí říct věci jinak či povzbudit, pochválit a tím jim umožnit zažít úspěch.

“... na posílení jejich sebevědomí je dobře nezdůrazňovat ten jejich problém, ale pochválit, že jim to dodá sebevědomí a oni potom i tu svoji slabou stránku se snaží potlačit.“

„Někdy stačí říct věci jinak či povzbudit a pochválit“

„...je potřeba neustále chválit a chválit a chválit.“

„Dvojí“ zadání

Těmto studentům je také možné pomoci tím, že jim zadáme práci lehčího charakteru, ale která odpovídá jejich schopnostem. Pokud vím, že je student snaživý a dělá maximum, tak proč mu takto skrytě nepomocť. Pomůže to jejich sebevědomí.

„Zadání takovýchto prací mám vždy ve dvojí vyhotovení – SPU žáci dostávají zjednodušené zadání – nemají tolik čtení – informace jim poskytnu řekněme zřetelněji“

„...pokud je to ku prospěchu věci tak dostanou i zadání menšího rozsahu.“

„SPU žáci dostávají řekněme malinko lehčí zadání.“

„Dyslektikům to trochu přizpůsobím – nemusí toho psát tolik...“

„...tady těm žákům je také možné pomoci tím, že je jim zadán dopis obecně lehčího charakteru, ale který odpovídá jejich schopnostem...Pokud vím, že je žák snaživý a dělá pro to maximum, tak proč mu takto skrytě nepomocť. Pro to jejich sebevědomí to moc pomůže.“

„Není účelem jim dát těžký dopis, ale spíše lehčí, aby byli schopni s tou svojí jazykovou úrovní to zvládnout.“

Od začátku jasno

Učitelé chtějí se všemi studenty pracovat stejným způsobem, aby nedocházelo k pocitu nespravedlnosti, snaží se vyhnout zjevnému nadřezování. Řešením může být vhodný způsob vysvětlení ostatním spolužákům rozdílný přístup ke studentům s SPU. Taky si učitel může předem se třídou stanovit pravidla - co od nich očekává, co mohou očekávat oni od něj, také právě vysvětlení, co tyto obtíže přináší. V rámci těchto pravidel lze uzavřít i dohodu o možnosti opravy, SPU studenti by měli vědět, že když se jim něco nepodaří a do-

stanou špatnou známku, mají možnost opravy. Učitel musí také vědět, co si v daných třídách může dovolit, což je odrazem kvality vztahů, které učitel se svými studenty má.

„Nechci, aby si zbytek třídy stěžoval, že mají „dyslektici“ nějaké zvláštní úlevy nebo něco podobného.“

„...záleží na kolektivu ve třídě-když není třeba ve škole tak využít situace a vysvětlit jim, proč to tak je.“

„Aby přístup k těmto žákům nebyl brán jako nadřování, usnadňování-musí se jim to vysvětlit. Oni to třeba ani nevnímají, že tento problém někdo může mít.“

„...a hlavně to, že se někdy může zdát, že jsou tito žáci nějak zvýhodňováni, že je jim nadřováno – v tomhle musí být od začátku jasno...“

„S každou třídou si v první hodině stanovím pravidla, co od nich očekávám, co mohou očekávat oni ode mne... příležitost k tomu, vysvětlit co tyto obtíže přináší...hlavně to, že se někdy může zdát, že jsou tito žáci nějak zvýhodňováni, že je jim nadřováno – v tomhle musí být od začátku jasno...“

„...někteří „zdraví“ žáci o SPU ještě nikdy neslyšeli nebo přesně nevědí, co to znamená. Vysvětlím jim, že se může stát, že třeba budou mít ve výuce k dispozici notebook...“

„S SPU žáky, ale nejen s nimi, mívám taky např. dohodu o hodnocení resp. možnosti opravy... chci, aby věděli, že když se jim něco nepodaří a dostanou špatnou známku, mají možnost opravy.“

Legrace, tedy humor

Všechno se nemusí brát příliš vážně – trochu legrace neuškodí, ale pozor na tenkou hranici – nikdy nesmí dojít k zesměšňování či ponižování slabších studentů. Humor by měl sloužit k odlehčení a vybudování bližšího vztahu se studenty. Učitel musí také vědět, co si v daných třídách může dovolit, což je odrazem kvality vztahů, které učitel se svými studenty má.

„Nesmí se ovšem všechno brát moc vážně – trocha legrace, tedy humoru neuškodí, ale pozor na tenkou hranici. Humor by měl sloužit k odlehčení a vybudování bližšího vztahu s žáky.“

„Nemělo by nikdy dojít k zesměšňování či ponižování slabších žáků“

„Musíte vědět, co si v daných třídách můžete dovolit – to se odráží ve kvalitě vztahů, které s žáky máte.“

„Zvláště u těch slabších má někdy blahodárný účinek, ukázat jim, že není vše tak černé jak to vypadá a malinko hodinu humorem odlehčit.“

„Nejednou se mi stalo, že právě SPU student, který byl pravidelně svázaný přílišnou nervozitou, se dokázal po pár „vtipných“ řekněme narážkách, které ani nesměřovali na jeho osobu, uvolnit a zvládl ústní zkoušení nadmíru dobře.“

ZAJÍMAVOSTI

Ráda bych níže uvedla pojmy či výroky, které bohužel zazněly jen jednou, ale přesto je považuji za velmi zajímavé, a tudíž si, dle mého názoru, zaslouží být zmíněny.

Spolupracovat s rodiči lez efektivněji prostřednictvím e-mailu. Je to rychlejší a „šikovnější“ než čekat na třídní schůzky, kdy už je většinou pozdě. Navíc většina rodičů SPU studentů chápe, že jejich dítě potřebuje pomoc i na SŠ.

„...většina rodičů SPU žáků je na to zvyklá. Vědí, že jejich dítě potřebuje malinko dohled i na SŠ.“

„...mají na mě e-mail a já mám na ně – připadá mi to rychlejší a šikovnější než čekat na třídní schůzky, kdy už je většinou pozdě.“

Pokud chceme něco písemně sdělit, musí být ti, komu je to určeno, schopni to přečíst – jinak je to zbytečná námaha, a proto je nutné dbát na **úpravu svého písemného projevu**

„Od začátku hodiny si dávám záležet na zápisu na tabuli, ale nejen na ni - zvláště ve třídách s dyslektiky – mají problémy se čtením tiskacího písma, co teprve se čtením psacího, že?, když chci něco písemně sdělit, musí být ti, komu je to určeno, schopni to přečíst, že – jinak je to zbytečná námaha.“

Pokud si SPU studenti neplní své úkoly, osvědčilo se nechat je **po škole**, po té co si splní své resty má čas na svá bolavá místa, a tak je může procvičovat pod dohledem učitele. V účetnictví je to jako s písmenky, když některé vypadne, ztrácíme schopnost číst.

„Pokud si nesplní-osvědčilo se mi-„po škole“-kde si resty splní a poté se věnuje svým bolavým místům-procvičuje. V uce je to jako když se učíte písmenka, když vám něco vypadne tak nejste schopna číst.“

3) *POUŽÍVANÉ POMŮCKY A TECHNIKA PŘI VÝUCE.*

Denní potřeba studenta = sešit

V ekonomických předmětech má sešit zásadní postavení. Je nutné dohlížet, aby materiály, které jsou studentům poskytovány, byly řádně zařazeny – jinak se mohou poztrácet. Není od věci poradit SPU studentům i s orientací v sešitě např. stránky, které často používají, si mohou označit kancelářskou sponkou nebo použít barevné lepící lístečky. SPU studenti potřebují zvýšenou kontrolu sešitu. Na konci svých sešitů si mohou dělat heslovité **slovníčky ekonomických pojmů**. Na sešitu lze využít i jeho **obal**.

„Musím dohlížet na to, aby materiály měli řádně zařazeny v sešitě, jinak by spousta věcí poztráceli. Sešity všem žákům pravidelně kontroluju.“

„Snažím se jim poradit i s orientací v sešitě – stránky, které často používají, si mohou označit např. kancelářskou sponkou nebo používat barevné lepící lístečky atp.“

„Dnes se třeba prosazuje, že sešit je věcí žaka-at' si to má jak chce. Jenomže já vždycky říkám, že zase charakter práce s těmi informacemi vyžaduje jakousi přehlednost...“

„Chci po nich, aby si hl. nadpisy značili stejnou barvou, hlavní pojmy jinou a běžné věci zase jinou barvou.“

„...dyslektici, dysgrafici či dysortografici, tak tam byl problém s úpravou sešitu...“

„Velmi užitečným se ukázal i slovníček pojmů s odbornými termíny.“

„...sešit jim pravidelně a důsledně kontroluji.“

„Všechny materiály co jim dám, chci, aby měli nalepené v sešitě, který jim kontroluji a trvám na tom, aby vše co proberu, v sešitě bylo...“

„...mi velmi líbil nápad jednoho mého žáka – vzorečky, sazby soc. zdr. daň -si zapisoval na zadní obal sešitu. Shodou okolností to byl dyslektik a měl potíže s orientací v sešitě – všimla jsem si, že si tyto údaje docela rychle zapamatoval a po čase tuto „pomůcku“ přestal používat.“

„...stránky, které často používají, si mohou označit např. kancelářskou sponkou nebo používat barevné lepící lístečky atp.“

Studijní materiály:

Pro účely mé bakalářské práce se studijními materiály rozumí: *podklady v tištěné podobě* (většinou poskytnuté studentům na papíru formátu A4), které vytvořili respondenti pro své žáky s SPU, např. studijní texty, pracovní listy, příklady na procvičování, *osnovy* či *struktury* učiva (stáhnout jen to podstatné), kam si SPU studenti doplňují údaje zachycené z výkladu. Tyto materiály si žáci zakládají do sešitů. Jejich součástí mohou být např. obrázky, grafy, tabulky atd. Jedním z cílů těchto materiálů, je učit studenty psát jen to nejdůležitější např. formou hesel či zkratk a neztrácet čas psaním a tak zbytečně studenty psaním nevyčerpávat, a proto se mohou více soustředit na výklad učitele. Specifikem materiálů do ekonomických předmětů jsou **schémata (šibenice)** – jedná se o grafickou podobu záznamu účetních případů.

„Výchovná poradkyně nám doporučila dát dys-žákům na začátku hodiny alespoň osnovu učiva...většinou rozdám nakopírované materiály s textem nebo doplňovačku, ...“

„Pokud je učivo rozsáhlejší, dávám jim víc než jen osnovu. Psaní je dost vyčerpává a tak jim dám celou látku písemně, ale vynechám tam nějaké věci, na které je při výkladu upozorňuji a oni si je musí doplnit sami.“

„... někdy poskytnu pracovní listy či texty. SPU žáci je ode mě, dostávají vždy – usnadňuje je to výuku mě i ostatním žákům...“

„Vždy si vytvořím alespoň osnovu učiva, kterou pak v hodině dávám dyslektikům, aby si do n mohli dělat poznámky.“

“... mám připraveno řadu PP prezentací s příklady na procvičení – ušetřím si psaní zadání – pro SPU to namnožím...“

„...mají své zápisky předchystány tudíž se nemusí celá třída zdržovat, než si udělají zápis. A taky se můžou víc věnovat tomu, co říkám a nevyčerpávat se psaním.“

„...mně přijde jako velká ztráta času, když se píše v hodinách...stáhnout jen to podstatné...je ta práce daleko snazší a efektivnější...pro tyto (žáky) to má enormní význam...“

„...po čase jsem dospěl k tomu, že si dost ulehčím práci, když pomalejším žákům předem poskytnu materiály, do kterých si mnou prezentované informace doplňovat.“

„Někdy poskytnu těmto žákům takovou přípravu, kam si můžou doplnit informace z mého výkladu...“

„...vždy se jim snažím poskytnout alespoň kopie s textem, který se týká probrané látky a chci aby si podtrhli co po nich budu chtít.“

“Když mám víc času a chuti vyhraju si s, řekněme, pracovními listy či texty.“

“Vytvořím jim strukturu učiva a oni do ní jen doplňují vynechané pojmy, které by měly zachytit z výkladu.”

„V uce jim předem chystám schémata, které si jen popisují abychom to zrychlili a nalepí si to do sešitu. Inklinuji k číslům-známe čísla účtů, což také urychluje, když si nemusí vypisovat název účtu. Nezatěžují pozornost zbytečným psaním a mohou se věnovat mému výkladu.“

„SPU žáci si to zapisují do osnov, které jim kopírují a i přesto jim to trvá dost dlouho. „

„Vždy si vytvořím alespoň osnovu učiva, kterou pak v hodině dávám dyslektikům, aby si do n mohli dělat poznámky“.

Mít kam šáhnout

Zakládací složky jsou další šikovnou pomůckou. Během praxe je možné nashromáždit značné množství ověřených prací, úkolů a písemností, které jsou uzpůsobeny právě žákům s SPU. Své písemné práce si mohou ponechat i studenti – vzhledem k charakteru své práce, by měli být schopní umět pracovat s informacemi – naučit se je zakládat.

„Za svou praxi jsem nashromáždila značné množství ověřených prací, úkolů a písemek – mám kam šáhnout.“

„Např. zakládání dokladů – vytváření uceleného přehledu uce dokladů... všechno nalepit, založit.“

„Docela se mi osvědčilo i zakládání zadání písemných prací a také zadání, která jsou uzpůsobena právě žáků s SPU.“

„Žákům doporučuji nechávat si i písemné práce. Musejí vědět, co obnáší práce s informacemi- dostanou písemku a založí si ji.“

„...zakládám si všechny přípravy na hodinu i s materiály pro SPU – nosím si tu složku do hodin...také si zakládám zadání písemek.“

„...osvědčilo i zakládání písemných prací a také zadání, která jsou uzpůsobena právě žákům s SPU.“

Záznam zvuku

I přesto, že mají studenti s SPU nárok na zvukový záznam hodiny, využívají této možnosti zřídka.

„Žáci mají také možnost si mou hodinu nahrát, resp. jen tu část, kde se probírá nová látka, ale to se stává jen velmi zřídka.“

„No a taky mi bylo řečeno, že si můžou hodinu nahrávat, ale mě se to moc nelíbí – myslím, že by si jen hráli s mobilem nebo na co by to nahrávali.“

Počítače (notebook) + Internet

Ty dnes nelze vynechat. Kromě zvukového záznamu mají nárok i na používání notebooku.

„Samozřejmě dnes nelze vynechat počítače.“

„...líbí se mi PC...“, „...zkoušela jsem prezentaci nové látky...“.

„Často používám počítač pro prezentaci učiva či dalších věcí, které potřebují žákům ukázat ...rád si věci zjednodušuji...“

„...když píšou písemné práce...tak jim umožňujeme psát na notebooku...zapnou si pravopis“

„Žáci s SPU mají, myslím, nárok na používání Pc v hodině – zatím s tím nemám moc zkušenosti.“

„Pc ráda používám i pro shrnutí probrané látky či při procvičování...“

„Když mám tu možnost, využívám notebooky při písemných pracích. Daleko lépe se to čte a také rychleji opravuje-mám s tím zkrátka méně práce.“

Data projektor

Používání data projektoru má svá úskalí. Při prezentaci učiva přes data projektor (prostřednictvím PP prezentace) může docházet k tomu, že se vytrácejí žáci s SPU resp. kontakt s nimi. Ovšem lze použít pro shrnutí učiva a vypíchnutí důležitých informací, protože jak známo dys-studenti mají problémy s identifikací těch podstatných.

„Mám strach, aby to nebylo jako v biografu...tady se právě vytrácejí ti žáci s SPU...je to vhodné pro opakování, ale nikdy bych to nepoužila pro výklad...Občas ta technika vytlačuje tu vlastní práci-ty žáky odsunuje stranou.“

„...fix a tabule je stále mocnější než promítání PP prezentace či puštěné video na televizi – žáci se aktivně nezapojují a učitel s nimi ztrácí kontakt...“

„Na konec hodiny pro shrnutí učiva a vypíchnutí důležitých informací, které chci, aby si žáci zapamatovali. Víte nejen řekněme SPU žáci mají problémy s identifikací podstatných informací...“

„...mám připraveno řadu PP prezentací příklady pro procvičení – ušetřím si psaní zadání...“

Televize

Používání televize při výuce jako pomůcky lze odvodit z televizní výuky, viz. výše. Malé zpestření výuky není na škodu.

„...v mých předmětech (tedy v předmětech, které učím) televize docela široké uplatnění...“

„...malé zpestření výuky např. televizi není na škodu.“

Interaktivní tabule:

Jednou z nejmodernějších technických vymožeností je interaktivní tabule, přesto se s ní pracuje jen minimálně. Hlavní překážkou jsou pravděpodobně chabé zkušenosti učitelů, které jsou zapříčiněny malou dostupností této techniky. Pro celou školu je pouze jedna.

„...líbí se mi interaktivní tabule, ale není mi dopřáno ji moc používat...“

„...máme na škole interaktivní tabuli. V dnešní době už je to patrně standard, ale zatím mohu pouze říct, že ji máme – nemám s ní příliš bohaté zkušenosti – měl jsem možnost s ní pracovat pouze párkrát...“

„Máme tu i interaktivní tabuli, ale zatím jsem neměla moc příležitostí si ji vyzkoušet...“

ZAJÍMAVOSTI

V ekonomických předmětech – jmenovitě v účetnictví, učebnice poměrně rychle stárnou, a proto jsou některými učiteli méně používány.

„...nepoužívám v účetnictví moc učebnice – poměrně rychle stárnou...“

SHRNUTÍ

Nyní se pokusím zjištěné informace přehledně shrnout. Analýza a s ní spojená interpretace dat byla dosti náročná.

Výukové metody jsou dosti provázané a jejich uplatňování probíhá souběžně a ve vzájemném propojení. Myslím, že nejlépe to jednou větou, vystihla jedna z vyučujících „*Samozřejmě je to předmět od předmětu a žák od žáka, každý má svá specifika, je to hrozně těžké.*“

Nicméně se pokusím o stručné shrnutí:

Identifikované metody, které se vyučujícím osvědčily a v praxi je aktivně používají:

- Klasické metody
 - Slovní metody – jmenovitě výklad, práce s textem (nalepovací lístečky)
 - látku podat jednoduše, krátké věty, pomalu, zřetelně a bez cizích slov,
 - zpětná vazba – např. „kartičky“
- Aktivizující metody
 - Aktivizující otázky
 - Inscenace
 - Výukové či didaktické hry
- Komplexní metody
 - Brainstorming
 - Projektové vyučování
 - Televizní výuka
 - Tvorba skupin
 - Výukové programy
 - Vzájemná výpomoc studentů
 - Já sám
 - Selský rozum

Uzpůsobení výuky

V tomto přehledu se soustředím pouze na vyjmenování oblastí, kde se mi podařilo odkrýt „uzpůsobení“ výuky.

- Příprava na vyučovací jednotku
- Hledisko času
- Procvičování na míru
- Malé krůčky

- Těžko na cvičišti lehký v boji
- Důslednost
- Automatizace, systematizace – vytváření dovedností a návyků
- Zasedací pořádek
- Chválit a chválit a chválit
- „Dvojí“ zadání
- Od začátku jasno
- Legrace tedy humor

Zajímavosti, kterým se literatura příliš nevěnuje:

- úprava psaného projevu,
- e-mailová korespondence s rodiči studentů s SPU (samozřejmě nejen s nimi),
- po škole.

Pomůcky a technika

Využívání didaktických prostředků není cílem výuky, ale pouze prostředkem, a proto jsem se v této kategorii zaměřila na prostou identifikaci užívaných didaktických prostředků, které jsem rozdělila do dvou skupin:

Pomůcky

- denní potřeba studenta = sešit – slovníček pojmů, obal,
- studijní materiály – pracovní listy, texty, osnovy či struktura, schémata apod.,
- mít kam šáhnout.

Technika

- záznam zvuku,
- počítače (notebook) + Internet,
- data projektor,
- televize,
- interaktivní tabule.

ZÁVĚR

Vzhledem k současnému vzdělávacímu trendu se učitelé musejí zabývat studenty velmi různých schopností, potřeb a znalostí. Od učitele se očekává, že rozpozná, přijme a respektuje všechny rozdíly mezi svými žáky a zjistí jejich silné a slabé stránky. To vyžaduje použití takových studijních materiálů, návodů, načasování, hodnocení a další vzdělávací prvků, které jsou dost náročné pro silnější studenty, ale nesmí být příliš obtížné a nezvládnutelné pro ty slabší.

Cílem bakalářská práce je, odhalit a popsat využívané metody a prostředky pro vnitřní diferenciaci třídy s ohledem na studenty s SPU. Informace, které jsem v této práci analyzovala, jsem získala prostřednictvím nestrukturovaných rozhovorů.

Z výroků téměř všech respondentů vyplynulo, že nejvíce užívanou metodou je skupina slovních metod – jmenovitě výklad a práce s textem.

Prostřednictvím těchto metod je učivo podáváno jednoduchým způsobem v krátkých větách, pomalu, srozumitelně a bez cizích slov. Na studenty se nespěchá, zbytečně nejsou přetěžováni. Studenty je nutné nestále navádět a vysvětlovat jak řešit úlohy, upozorňovat na důležité věci, poskytovat shrnutí probraného tématu a poukazovat na vzájemnou propojenost témat.

Velmi důležitou se ukázala i zpětná vazba od žáků. Je nutné se pořád ptát, zda studenti probírané látce rozumí. Je užitečné mít v zásobě „prověřovací“ otázky a příklady na společné procvičování u tabule. Také metoda „kartiček“, pro získávání zpětné vazby, se jeví jako dosti zajímavá. Je to možnost pro získání hromadné odpovědi prostřednictvím barevných karet. Každý student má červenou kartu a modrou kartu. Učitel položí otázku, se dvěma možnými odpověďmi, z nichž jedna musí být signalizována červenou kartou, druhá modrou. Je dobrý způsob, jak zjistit, zda studenti pochopili předložený materiál. Další dobrou volbu představují otázky a výzva studentů k diskusi o možných odpovědích s partnerem.

Dobrym ukazatelem míry pochopení učiva je i studentem převyprávěné, právě probrané učivo.

Pokud student pracuje s textem, potřebuje ve většině případů pomoc s orientací, zejména s tím, co je v textu podstatné a jaksi získané informace uspořádat. Občasným ře-

šením při potížích s orientací v textu, může být „šikovná“ sousedka, která SPU studentovi – svému sousedovi – právě s orientací v textu může být nápomocná. Další věc, která SPU studentům může usnadnit práci s textem, jsou *nalepovací lističky*, kterými si mohou označovat stránky či doplňovat poznámky.

Podářilo se mi identifikovat i některé z aktivizujících metod. Aby se udržela pozornost studentů v hodině, je vhodné klást žákům problémové otázky, pracovat s momentem překvapení. Pro oživení výuky lze studentům klást „*probouzečí*“ či „*startovací*“ otázky.

Pro zpestření hodiny se nabízejí různé inscenace – „scénky“ (inscenace – hraní určité konkrétní situace v simulovaných podmínkách), což pramení z tvrzení, že většina SPU studentů má problém v běžných životních situacích např. vyplnění složenky, jak se chovat na úřadu práce nebo v bance apod.

Pokud čas dovolí, najde se prostor i pro využití výukových či didaktických her. Nabízí se obdoba hry Česko v otázkách a odpovědích, kdy jsou k dispozici kartičky s otázkami z cca 4-5ti okruhů. Také lze použít simulaci prostředí malé firmy, což slouží k odhalení dopadu i malých rozhodnutí na existenci celé firmy. I schopnost či dovednost umět se orientovat na kapitálových trzích se jeví, do budoucna, jako velmi užitečná.

Ukázalo se, že SPU studenti mají možnost vyniknout i při brainstormingu.

K diferenciaci dochází i v projektovém vyučování, a to prostřednictvím modifikovaného zadání pro SPU studenty, kde musí být přesně uvedeno, co se po nich chce a jak má vypadat výstup. Zadání je „zjednodušeno“ resp. se sníží rozsah práce. V některých případech se studentům s SPU dostane i rady či návodu, kde hledat informace pro splnění zadaného úkolu.

Pro inspiraci a usnadnění pochopení zadaného úkolu, je pro potřeby SPU studentů využíváno promítání některého z dílů tv programu Den D, aby studenti viděli, k čemu projekt vlastně je.

Jsou témata, kde je televize dobrý pomocník – některé věci musejí SPU studenti, pro lepší představivost, prostě vidět. Usnadní to pochopení např. procesů, které se dějí před tím, než se jim dostanou do ruky nějaké doklady.

Co se týče tvorby skupin s ohledem na SPU studenty, většinou jsou k někomu přiděleni, do skupiny max. po třech, a to tak, aby v každé byl právě jeden. Dalším hlediskem

je proporcionalita tzn., že skupiny se tvoří tak, aby měly všechny srovnatelné složení, vyvážený poměr slabších a silnějších žáků.

V ekonomických předmětech jsou využívány i PC programy, a to převážně v účetnictví a obchodní korespondenci, kde slouží k procvičování účetnictví a nácviky psaní na PC resp. na klávesnici, všemi deseti prsty. Při této výuce je praktické posadit SPU studenty k těm, kteří jsou v daném předmětu zdatní a pokud možno více k sobě, abychom se příliš nenaběhali. Pro účetní programy je žádoucí mít pro SPU studenty doslovný návod postupu, jak operace provádět – tzv. „*průvodce*“. Výhodou výukových programů je, že může každý student postupovat svým tempem samostatně, a tudíž má vyučující volnější ruce, pro případ pomoci.

V hodinách přijde ke slovu i vzájemná výpomoc studentů, kdy „šikovní“ studenti, kteří zadané úkoly řeší rychleji, chodí pomáhat těm ostatním, kterým to nejde nebo mají nějaký problém. Učitel se proto může věnovat více SPU studentům. Výhodou je i časová úspora.

Samostatná práce nám odkryje, jak na tom SPU studenti momentálně, vědomostně jsou. Individuální přístup, který je tolik doporučován, lze zajistit konzultacemi, což je v podstatě forma doučování a tím také apelovat na studentovu odpovědnost za vlastní vzdělání.

SPU studenty je také potřeba přimět, aby nad učivem přemýšleli – nejen ho slepě přijímali a reprodukovali.

Druhou oblastí zájmu mého počínu je uzpůsobení činnosti učitele, které se v práci s SPU studenty vyplácí.

Vypracovávat extra přípravy na hodiny, kde jsou SPU studenti je velmi časově náročné. Ekonomické předměty i potřeby SPU studentů, vyžadují neustálou aktualizaci, abychom nezatěžovali studenti nepotřebnými a starými informacemi. Přínosné jsou různé zjednodušující vizualizace např. obrázky, grafy atd.

Snad nejnámější věc, co se týče SPU studentů je hledisko času. Potřebují ho více a téměř na všechno. Z vyšší časovou dotací je nutně spojena i vyšší míra trpělivosti.

Když zaznamenáme, že SPU studentům něco nejde, tak je možné vytvořit jim procvičování na míru nebo speciální cviky pro psaní na PC, kdy procvičujeme vybrané kombinace znaků, které žákům dělají největší potíže – dochází tak upevnění hmatové jistoty.

Se studenty s SPU se prostě musí postupovat po malých krůčcích a rozdělit učivo na zvládnutelných částí – jednotek.

Dělá jim problém souvisle mluvit a spisovně se vyjadřovat. Mají nízké sebevědomí a bojí se prezentovat. Je nutné dát jim možnost procvičovat souvislý mluvený projev, aby se postupně s tímto blokem vypořádali. Tyto přípravné výstupy svědčí jejich sebevědomí – potřebují extra pozornost. Musejí více bojovat a pracovat na sobě, což obnáší více času věnovanému škole.

U SPU studentů je důležité vytvářet a posilovat dovednosti. K tomu je nutné vést studenty k určité míře systematickosti až automatizace. Lze začít u řádných a systematických záznamů

Neuposazovat dva studenty SPU vedle sebe, ale co nejdříve, aby byli více pod kontrolou a blíže učitelské pomoci. Pokud sedí tyto studenti vpředu, můžeme vidět, zda stíhají či nikoliv. Není na škodu poskytnout dys-studentům „šikovného“ souseda.

Sebevědomí těchto studentů velmi prospívá pochvala. Někdy stačí říct věci jinak či povzbudit, pochválit a tím jim umožnit zažít úspěch.

Těmto studentům je také možné pomoci tím, že jim zadáme práci lehčího charakteru, ale která odpovídá jejich schopnostem. Pokud vím, že je student snaživý a dělá maximum, tak proč mu takto skrytě nepomocť. Pomůže to jejich sebevědomí.

Učitelé chtějí se všemi studenty pracovat stejným způsobem, aby nedocházelo k pocitu nespravedlnosti, snaží se vyhnout zjevnému nadřezování. Řešením může být vhodný způsob *vysvětlení* ostatním spolužákům rozdílný přístup ke studentům s SPU. Taky si učitel může předem se třídou stanovit pravidla - co od nich očekává, co mohou očekávat oni od něj, také právě vysvětlení, co tyto obtíže přináší. V rámci těchto pravidel lze uzavřít i dohodu o *možnosti opravy*, SPU studenti by měli vědět, že když se jim něco nepodaří a dostanou špatnou známku, mají možnost opravy. Učitel musí také vědět, co si v daných třídách může dovolit, což je odrazem kvality vztahů, které učitel se svými studenty má.

Všechno se nemusí brát příliš vážně – trochu legrace neuškodí, ale pozor na tenkou hranici – nikdy nesmí dojít k zesměšňování či ponižování slabších studentů. Humor by měl sloužit k odlehčení a vybudování bližšího vztahu se studenty. Učitel musí také vědět, co si v daných třídách může dovolit, což je odrazem kvality vztahů, které učitel se svými studenty má.

Ráda bych níže uvedla pojmy či výroky, které bohužel zazněly jen jednou, ale přesto je považuji za velmi zajímavé, a tudíž si, dle mého názoru, zaslouží být zmíněny.

Spolupracovat s rodiči lze efektivněji prostřednictvím e-mailu. Je to rychlejší a „šikovnější“ než čekat na třídní schůzky, kdy už je většinou pozdě. Navíc většina rodičů SPU studentů chápe, že jejich dítě potřebuje pomoc i na SŠ.

Pokud chceme něco písemně sdělit, musí být ti, komu je to určeno, schopni to přečíst – jinak je to zbytečná námaha, a proto je nutné dbát na úpravu svého písemného projevu.

Když si SPU studenti neplní své úkoly, osvědčilo se nechat je po škole, po té co si splní své resty má čas na svá bolavá místa, a tak je může procvičovat pod dohledem učitele. V účetnictví je to jako s písmenky, když některé vypadne, ztrácíme schopnost číst.

Třetí oblastí, které se tato práce dotýká, jsou didaktické prostředky.

V ekonomických předmětech má zásadní postavení sešit. Je nutné dohlížet, aby materiály, které jsou studentům poskytovány, byly řádně zařazeny – jinak se mohou poztráct. Není od věci poradit SPU studentům i s orientací v sešitě např. stránky, které často používají, si mohou označit *kancelářskou sponkou* nebo použít *barevné lepicí lístečky*. SPU studenti potřebují *zvýšenou kontrolu* sešitu. Na konci svých sešitů si mohou dělat *heslovité slovníčky ekonomických pojmů*. *Na sešitu lze využít i jeho obal.*

Frekventovaně využívány jsou studijní materiály: *podklady v tištěné podobě* (většinou poskytnuté studentům na papíru formátu A4), které vytvořili respondenti pro své žáky s SPU, např. studijní texty, pracovní listy, příklady na procvičování, *osnovy* či *struktury* učiva (stáhnout jen to podstatné), kam si SPU studenti doplňují údaje zachycené z výkladu. Tyto materiály si žáci zakládají do sešitů. Jejich součástí mohou být např. obrázky, grafy, tabulky atd. Jedním z cílů těchto materiálů, je učit studenty psát jen to nejdůležitější např. formou hesel či zkratk a neztráct čas psaním a tak zbytečně studenty psaním nevyčerpávat, a proto se mohou více soustředit na výklad učitele. Specifikem materiálů do ekono-

mických předmětů jsou schémata (šibenice) – jedná se o grafickou podobu záznamu účetních případů.

Dost práce ušetří i složky – Mít kam šáhnout. Během praxe je možné nashromáždit značné množství ověřených prací, úkolů a písemností, které jsou uzpůsobeny právě žákům s SPU. Své písemné práce si mohou ponechat i studenti – vzhledem k charakteru své práce, by měli být schopní umět pracovat s informacemi – naučit se je zakládat.

I přesto, že mají studenti s SPU nárok na zvukový záznam hodiny, využívají této možnosti zřídka. Také počítače dnes nelze vynechat. Kromě zvukového záznamu mají nárok i na používání notebooku.

Používání techniky jako je data projektor, má svá úskalí. Při prezentaci učiva přes data projektor (prostřednictvím PP prezentace) může docházet k tomu, že se vytrácejí žáci s SPU resp. kontakt s nimi. Ovšem lze použít pro shrnutí učiva a vypíchnutí důležitých informací, protože jak známo dys-studenti mají problémy s identifikací těch podstatných.

Malé zpestření výuky není na škodu např. v podobě televize.

Jednou z nejmodernějších technických vymožeností je interaktivní tabule, přesto se s ní pracuje jen minimálně. Hlavní překážkou jsou pravděpodobně chabé zkušenosti učitelů, které jsou zapříčiněny malou dostupností této techniky. Pro celou školu je pouze jedna.

V ekonomických předmětech – jmenovitě v účetnictví, učebnice poměrně rychle stárnou, a proto jsou některými učiteli méně používány.

Na závěr si dovolím malou poznámku o dnešním fenoménu, kterým je kreativita. Právě tvořivost, nápaditost, kreativita a flexibilita učitele včetně výborné znalosti každého studenta ve třídě – to jsou základní nezbytné předpoklady úspěchu. Výuka pak může probíhat v radostné atmosféře. Pokud bude učitelem pravidelně připravována, bude srozumitelná, efektivní, zajímavá a názorná.

Pevně doufám, že moje práce přispěje, k tomu, abych byla připravená a schopná svým potenciálním studentům s SPU vyjít co nejvíce vstříc.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

- [1] ATKINSON, R. L. *Psychologie*. Praha: Portál, 2003. 751 s. ISBN 80-7178-640-3
- [2] AUGER, M.-T.; BOUCHARLAT, CH. *Učitel a problémový žák*. Praha: Portál, 2005. 128 s. ISBN 80-7178-907-0
- [3] BADEGRUBBER, B. *Otevřené učení ve 28 krocích*. Praha: Portál, 1994. 118 s. ISBN 80-85282-76-3
- [4] COOPER, P. *Understanding and Supporting Children with Emotional and Behavioural Difficulties*. London: Jessica Kingsley Publisher, 1999. 272 s. ISBN-13: 978 1 85302 666 9
- [5] DITRICH, P. *Individualizace a diferenciacce ve vyučování*. Ústav pro informace a vzdělávání Praha 1992
- [6] DODGE, J. *Differentiation in Action*. New York: Scholastic Teaching Resources, 2005. 160 s.
- [7] DRAHOVZAL, J., KILIAN, O., KOHOUTEK, R. *Didaktika odborných předmětů*. Brno: MU, 1997. 156 s. ISBN 80-85931-35-4.
- [8] FERJENČÍK, J. *Úvod do metodologie psychologického výzkumu*. Praha: Portál, 2010. 255 s. ISBN 8073678152
- [9] GAVORA, P. *Úvod do pedagogického výzkumu*. Brno: Paido, 2000. 207 s. ISBN 80-85931-79-6
- [10] HEACOX, D. *Differentiating Instruction in the Regular Classroom: How to Reach and Teach All Learners, Grades 3-12*. Minneapolis: Free Spirit Publishing, 2002.
- [11] HELUS, Z. *Dítě v osobnostním pojetí*. Praha: Portál, 2004. 232 s. ISBN 80-7178-888-0
- [12] HENDL, J. *Kvalitativní výzkum: základní metody a aplikace*. Praha: Portál, 2005. 407 s. ISBN 8073670402
- [13] CHR.SKA, M. *Metody pedagogického výzkumu*. Praha: Grada, 2007. 265 s. ISBN 978-80-247-1369-4.
- [14] KALHOUS, Z., OBST, O. *Školní didaktika*. Praha: Portál, 2009. 447 s. ISBN-978-80-7367-571-4
- [15] MAŇÁK, J. a ŠVEC, V. *Výukové metody*. Brno: Paido, 2003. 219 s. ISBN 80-7315-039-5
- [16] MATĚJČEK, Z. *Dyslexie – specifické poruchy čtení*. Praha: HH, 1995. 270 s. ISBN 80-85787-27-X

- [17] MILOVSKÝ, M. *Kvalitativní přístup a metody v psychologickém výzkumu*. Praha: Grada Publishing, 2006, 332 s. ISBN 80-247-1362-4
- [18] PEKAŘOVÁ, L. *Jak žít a nezbláznit se*. Olomouc: Poznání, 2006. 200 s. ISBN 80-86606-49-X
- [19] PETRÁČKOVÁ, V.; KRAUS, J. *Akademický slovník cizích slov*. Praha: Academia, AV ČR 1997. 837 s. ISBN 80-200-0607-9
- [20] POKORNÁ, V. *Teorie a náprava vývojových poruch učení a chování*. Praha: Portál, 2001. 336 s. ISBN 80-7178-570-9
- [21] PRŮCHA, J.; WALTEROVÁ, E.; MAREŠ, J. *Pedagogický slovník*. Vyd.4., Praha: Portál, 2003. 322. s. ISBN 80-7178-772-8
- [22] SINDELAROVÁ, B. *Předcházíme poruchám učení: soubor cvičení pro děti v předškolním roce a v první třídě*. Praha: Portál, 1996. 63 s. ISBN 80-8528-270-4.
- [23] SKALKOVÁ, J. *Obecná didaktika*. Praha: Grada, 2007. 328 s. ISBN 978-80-247-1821-7
- [24] STRAUSS, A, CORBINOVÁ, J. *Základy kvalitativního výzkumu*. Boskovice: Albert, 1999. 194 s. ISBN 80-85834-60-X
- [25] STŘELEČEK, S. *Studie z teorie a metodiky výchovy II.*, Brno: Masarykova univerzita, 2005. 214 s. ISBN 80-210-3687-7
- [26] ŠENKÝŘOVÁ, R. *Úvod do základů terminologie pro speciální pedagogy*. Brno: Masarykova univerzita, 2002. 50 s. ISBN 80-210-2996-X
- [27] ŠVAŘÍČEK, R, SEĐOVÁ, K a kol. *Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách: pravidla hry*. Praha: Portál, 2007. 384 s. ISBN 978-80-7367-313-0
- [28] TOMLINSON, C. A. *How to Differentiate Instruction in Mixed-Ability Classrooms*. Upper Saddle River: Pearson Education, Inc., 2005.
- [29] TOMLINSON, C. A. *The Differentiated Classroom: Responding to the Needs of All Learners*. Upper Saddle River: Pearson Education, Inc., 2005.
- [30] TRAIN, A. *Nejčastější poruchy chování dětí*. Praha: Portál, 2001. 200 s. ISBN 80-7178-503-2
- [31] UNESCO. *Changing Teaching Practices: Using Curriculum Differentiation to Respond to Students' Diversity*. Paris: UNESCO, 2004.
- [32] VOJTOVÁ, V. *Přístupy k poruchám emocí a chování v současnosti*. Brno: Masarykova univerzita, 2004. 94 s. ISBN 80-210-3532-3

[33] ZELINKOVÁ, O. *Poruchy učení: specifické vývojové poruchy čtení, psaní a dalších školních dovedností*. Praha: Portál, 2003. 264 s. ISBN 80-7178-800-7

INTERNETOVÉ ZDROJE:

1. Allan, Susan Demirsky. "Differentiation Instruction Learning." <http://differentiatedinstruction.net/html/differentiation_instruction.html>
2. Corley, Mary Ann. "Differentiated Instruction." <<http://www.ncsall.net/?id=736>>
3. Dillard, David. "Differentiated Instruction." <www.av.k12.mo.us/main/files/Differentiated%20Instruction.ppt>
4. http://wiki.rvp.cz/Knihovna/1.Pedagogick%C3%BD_lexikon/D/Diferencovan%C3%A1_v%C3%BDuka?highlight=diferencovan%C3%A1+v%C3%BDuka
5. *Rámcové vzdělávací programy oborů středního vzdělání* [online]. 2007 <http://www.msmt.cz/vzdelavani/ramcove-vzdelavaci-programy-zaslani-do-vnejsiho-pripominkoveho-rizeni>
6. Rutledge, Lee. "Differentiated Instruction." <<http://www.txstate.edu/edphd/Images/DiffInst.pdf>>
7. Tomlinson, Carol Ann. "Differentiating Instruction for Advanced Learners in the Mixed-Ability Middle School Classroom." ERIC Clearinghouse on Disabilities and Gifted Education Reston VA. Mar. 1996. <<http://www.ericdigests.org/1996-3/mixed.htm>>
8. Vyhláška MŠMT ČR č. 62/2007 Sb., kterou se mění vyhláška č. 73/2005 Sb., o vzdělávání dětí, žáků a studentů se speciálními vzdělávacími potřebami a dětí, žáků a studentů mimořádně nadaných. <http://www.msmt.cz/dokumenty/vyhlaska-c-62-2007-sb>
9. Zákon č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání, (školský zákon) <http://www.msmt.cz/dokumenty/uplne-zneni-zakona-c-561-2004-sb>
10. www.wikipedie.cz – objasnění pojmů v poznámkách pod čarou

SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK

BP	Bakalářská práce
DV	Diferencovaná výuka
ČR	Česká republika
IQ	Intelligenční kvocient
IVP	Individuální vzdělávací plán
MŠMT	Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy
PC	Personal computer - počítač
PPP	Pedagogicko psychologická poradna
SOU	Střední odborné učiliště
SPC	Speciálně pedagogické centrum
SPU	Specifické poruchy učení
SŠ	Střední škola
UNESCO	United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization
ZŠ	Základní škola

SEZNAM OBRÁZKŮ

Obr. č. 1: Schéma postupného kombinování základního a stupňovitého vyučování podle Blooma

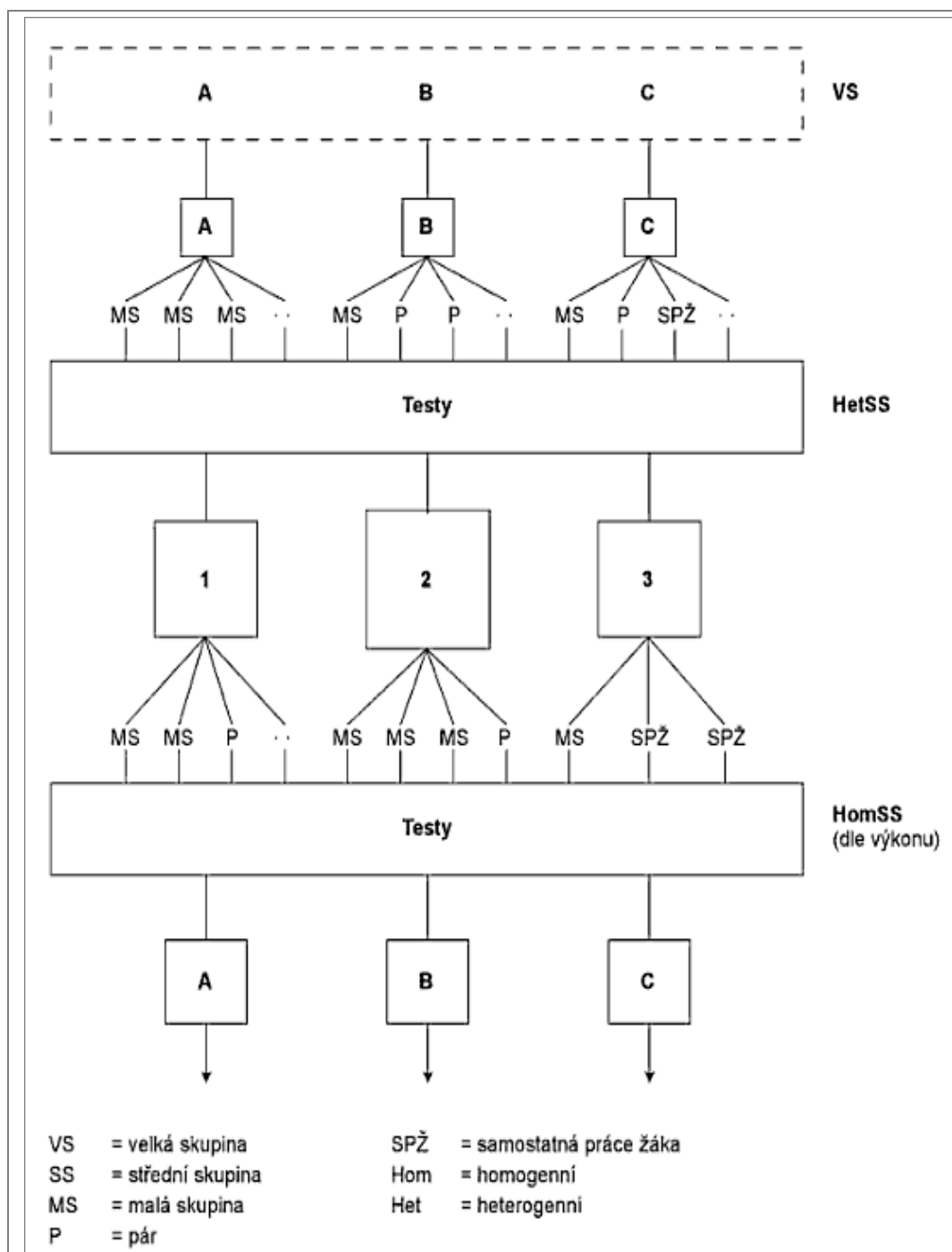
SEZNAM TABULEK

Tab. č. 1: Respondenti

SEZNAM PŘÍLOH

- P I: Model kombinace velkých, středních a malých skupin, FENI model
- P II: Přepis rozhovorů
- P III: Zadáání projektové úlohy – 2. ročník – 2011/2012

PŘÍLOHA P I: MODEL KOMBINACE VELKÝCH, STŘEDNÍCH A MALÝCH SKUPIN, FENI MODEL

PŘÍLOHA P II: SELEKTIVNÍ PŘEPIS ROZHovorŮ

Každého jsem navštívila, po předchozí domluvě. Rozhovorů se účastnil vždy jen dotazovaný a tazatel.

V úvodu rozhovorů byli účastníci požádáni o souhlas s audio-záznamem.

Na závěr byl dotazovaným dán prostor k doplnění svých odpovědí. Žádný z nich toho nevyužil. Rozhovory byly samozřejmě ukončeny poděkováním.

Výše uvedena data nejsou relevantní pro výzkumné šetření, a proto nejsou součástí níže uvedených přepisů, stejně jako diskuse, které se odkláněly od tématu.

ROZHovor Č. 1

Rozhovor se vyučujícím **žena1**, ze dne 16. dubna 2012:

JAKÉ EDUKAČNÍ METODY SE VÁM NEJVÍCE OSVĚDČILY PŘI PRÁCI SE STUDENTY S SPU? UZPŮSOBUJETE JIM NĚJAK SVOU VÝUKU?

Myslím, že převládá samozřejmě metoda slovní a také práce s textem. Výchovná poradkyně nám doporučila dát dys-žákům na začátku hodiny alespoň osnovu učiva, které se bude probírat – většinou rozdám nakopírované materiály s textem nebo doplňovačku, (ostatní si zapisují při výkladu). Jsem samozřejmě nucena s orientací v textu pomáhat, nutím je nosit si zvýrazňovače.

Omlouvám se, ale na chvíli Vás přeruším – ráda bych se u výkladu trošičku pozastavila – šlo by to nějak rozvést? Pomohlo by mi, kdybyste mi svůj výklad malinko popsala.

Snažím se učivo podat co nejjednodušším způsobem. Víte – jednoduché, krátké věty bez cizích slov. Mluvím dost pomalu a zřetelně, a taky si musím neustále zjišťovat, že tomu rozumí, proto spoustu příkladů řešíme společně na tabuli. Každý se u ní vystřídá, abych měla alespoň představu, jak na tom kdo je.

Pokaždé, když jim něco vysvětluju tak jim to první odvykládám a pak jim musím nadiktovat, co chci, aby si zapsali do sešitu. SPU žáci si to zapisují do osnov, které jim kopíruji a i přesto jim to trvá dost dlouho. Pokud je učivo rozsáhlejší, dávám jim víc než jen osnovu. Psaní je dost vyčerpává a tak jim dám celou látku písemně, ale vynechám tam nějaké věci, na které je při výkladu upozorňuji a oni si je musí doplnit sami. Ale většinou jim dávám jen tu osnovu – jinak by mi ani nedávali pozor a vyrušovali. No a to je tak všechno co Vám k tomu můžu říct – prostě klasický výklad

OK, děkuji. Mohla byste mi, prosím, říct víc i o práci s textem? Jak to prakticky vypadá-konkrétně SPU žáků?

Dyslektici potřebují zejména pomoc s tím co je v textu podstatné, co by si měli vyznačit a taky mnohdy neví jak si ty získané informace uspořádat. Chci po nich, aby si hl. nadpisy značili stejnou barvou, hlavní pojmy jinou a běžné věci zase jinou barvou. Musím dohlížet na to, aby materiály měli řádně zařazeny v sešitě, jinak by spoustu věcí poztráceli. Sešity všem žákům pravidelně kontroluju. Chci, aby uměli dělat řádné a systematické záznamy - nejen dys-žáci. Snažím se jim poradit i s orientací v sešitě – stránky, které často používají, si mohou označit např. kancelářskou sponkou nebo používat barevné lepící lístečky atp.

Uhm – děkuji – vraťme se, prosím, k dalším metodám. Zmínila jste se tedy o výkladu a práci s textem. Napadne Vás ještě nějaká další?

Velmi užitečným se ukázal i slovníček pojmů s odbornými termíny. Žáci mají také možnost si mou hodinu nahrát, resp. jen tu část, kde se probírá nová látka, ale to se stává jen velmi zřídka.

V letošním roce máme snad v každé třídě nějakého „dyslektika“ – je velmi únavné vypracovávat pro ně na každou hodinu přípravy. Jak víte, v ekonomických předmětech, musíte neustále sledovat dění a aktualizovat učivo – což je samo o sobě dost náročné. Nemluvě o tom, že musím látku mnohdy hledat z vícero pramenů. Samozřejmě extra příprava na hodiny, kde jsou žáci s SPU zabere dost času a ne vždy se mi pro ně podaří vytvořit materiály. Řeším to tak, že jsem si je posadila co nejbliž, abych je měla víc pod kontrolou a jsem jim víc k ruce, abych tak řekla. Někdy to prostě vyřeším tak, že látku zjednoduším pro celou třídu nejen pro dyslektiky. Za ta léta jsem už docela vycvičená.

Jak tomu mám rozumět?

Co se týče řízení hodiny často to řeším operativně – v průběhu hodiny. Za svou praxi jsem nashromáždila značné množství ověřených prací, úkolů a písemek – mám kam šáhnout.

Už jsem za katedrou dosti dlouho a tak se mnohdy obejdu i bez přípravy a reaguji na aktuální situaci ve třídě. Např. dnes jsem chtěla dát v jedné třídě souvislý příklad na zaúčtování, ale když jsem tam přišla viděla jsem, že jsou žáci dosti unavení. Postěžovali si, že předcházející hodinu psali velkou opakovací práci. A tak jsem se rozhodla pro procvičování lehčích příkladů na účtování z učebnice. Přesto se nevyhnu občasným pečlivým přípravám na hodinu – vyžadují to samy předměty i potřeby SPU žáků – je nutné poznatky neustále aktualizovat, abych nezatěžovala žáky nepotřebnými a starými informacemi.

Napadne Vás ještě něco?

Pak jim zadávám k vypracování různé projekty – jestli se to dá považovat za metodu? Když vím, že budeme moct jít do počítačové učebny s internetem, využívám toho právě pro projekty. Většinou pracují samostatně, ale dyslektiky většinou k někomu přidělím do skupiny max. 3člené, tak aby v každé byl jeden. Někdy je nechám dělat samotné, abych viděla, jak na tom jsou, ale zjednoduším jim zadání – resp. rozsah práce, kterou musejí odevzdat, a taky jim někdy poradím, kde hledat na internetu informace, které jim pomůžou ten úkol splnit. Samozřejmě mají i větší časovou dotaci pro zpracování zadaného projektu. Musejí mi odevzdat písemné zpracování a taky si svou práci přede mnou obhájit – většinou si udělají PPP prezentaci a tu pak ukazují třídě a komentují – máme málo hodin ve třídách, kde je PC a data projektor, proto jsem jim umožnila, aby si prezentace tiskli na fólie pro meotar. Víte, dělá jim problém souvisle mluvit a spisovně se vyjadřovat – tak to s nimi cvičím, jak se dá.

Měla bych tu další otázku. Uzpůsobujete nějak žákům s SPU svou výuku?

Přímo výuku? Hm – mají více času téměř na všechno a snažím se jim látku podat jednodušeji. Ale nemyslím si, že bych hodinu vedla nějak extra s ohledem na „dyslektiky“. Snažím se látku co nejvíce zjednodušit pro všechny ne jen pro „dyslektiky“. Nechci, aby si zbytek třídy stěžoval, že mají „dyslektici“ nějaké zvláštní úlevy nebo něco podobného.

Snažím se hodně využívat ústního zkoušení, ale to se netýká jen „dyslektiků“. Mám s žáky dohodu – každému škrtnu nejhorší známku, kterou za pololetí obdržel – každý má někdy

slabou chvíli, že? Tak proč ne oni. Během roku nashromáždím u každého žáka alespoň deset známek, mohu si dovolit jednu škrtnout – docela se mi to osvědčilo.

Musím s nimi taky nacvičovat situace z běžného života třeba jak se chovat v bance, na úřadu práce, při pracovním pohovoru atd. Tak obyčejný zvyk jako je podání ruky jim je malinko cizí.

JAKÉ POMŮCKY A TECHNIKU POUŽÍVÁTE?

Líbí se mi PC, ale já přímo ho ve výuce moc nepoužívám – jen párkrát powerpoint - zkoušela jsem prezentaci nové látky – musím říct, že se mi to líbilo. Počítačové učebny jsou, ale téměř permanentně obsazeny, někdy se mi tam, ale podaří dostat a to s žáky dělám ty projekty, jak sem už říkala. Žákům jsou, ale k dispozici i mimo vyučovací hodiny – mohou si zde procvičovat např. účetní případy, nebo zpracovávat domácí úkoly. Osobně, ale nejvíce používám meotar a samozřejmě scanner a kopírku pro přípravu studijních materiálů. Nepočítám stálé vybavení učeben jako je tabule, fixy a já nevím co ještě.

ROZHOVOR Č. 2

Rozhovor s vyučujícím **muž1**, ze dne 19. dubna 2012:

Tak začneme. JAKÉ EDUKAČNÍ METODY SE VÁM NEJVÍCE OSVĚDČILY PŘI PRÁCI SE STUDENTY S SPU? UZPŮSOBUJETE JIM NĚJAK SVOU VÝUKU?

Hm – takže, nejvíce samozřejmě používám klasiku – tedy výklad, při kterém si žáci dělají výpisky. Někdy poskytnu pracovní listy či texty. SPU žáci je ode mě, ale dostávají vždy – usnadňuje to výuku mě i ostatním žákům.

V jakém smyslu?

No mají své zápisky předchystány tudíž se nemusí celá třída zdržovat, než si udělají zápis. A taky se můžou víc věnovat tomu, co říkám a nevyčerpávat se psaním.

Řekl byste mi víc o svém způsobu výkladu?

Co chceš slyšet – prostě normální výklad. Stojím před třídou a mluvím, vysvětluju a ptám se zda rozumí, ale všichni většinou jen kývou hlavou, že ano, tak musím vždy vymyslet jak si to ověřit – příklady, otázky a tak.

No měla jsem spíš na mysli, jestli berete na vědomí SPU žáky?

Snad nejnámější je to, že potřebují více času a trpělivosti. No a taky mi bylo řečeno, že si můžou hodinu nahrávat, ale mě se to moc nelíbí – myslím, že by si jen hráli s mobilem nebo na co by to nahrávali. Spíš se jich snažím pořád ptát, jestli rozumí tomu, co říkám a taky chci, aby mi to svými slovy přetlumočili. Na tom poznám, jestli tomu fakt rozumí nebo jen kýve, aby měl pokoj.

Aha – dobře. Vzpomněl byste si ještě na něco dalšího, co rád ve výuce používáte?

Když o tom tak přemýšlím, mám u žáků docela úspěch s používáním televize a DVD – nejen u SPU žáků. Daří se mi je tak vzdělávat aniž by si toho všimli.

Jak tv a dvd používáte?

No např. v rámci tématu finančního plánu či rozpočtu využívám nahrávky televizního pořadu, který se jmenuje *Krotitelé dluhů*.

Můžete program, prosím, krátce popsat?

Jistě – jde většinou o rodiny, které se dostaly do vážných finančních problémů (většinou vlastní hloupostí) a neví si s tím rady. Profesionální finanční poradci se jim snaží z nepříjemné situace pomoci dostat. Sestavují s nimi finanční rozpočet rodiny, vysvětlují jim, jak se do problému dostali, čeho se měli vyvarovat a tak. Myslím, že to dá žákům víc než jen můj slovní výklad či čtení textu. Mnohdy se sami diví, jak se účinkující mohli dostat do takových problémů.

Když už jsem u té televize docela rád využívám i nahrávek programu s názvem *Den D*. Chci aby žáci viděli k čemu projekt vlastně je – v tomto případě k vytvoření a obhájení podnikatelského záměru a získání potřebných peněz pro realizaci.

Není to jen suchá okecávačka, ale taky trochu praxe – vždycky se dohadují kdo získá peníze, kdo ne a proč. Baví mě je pozorovat – někteří žáci mě i svými postřehy překvapí – to by se mi u výkladu nestalo.

Víš podle mě, má v mých předmětech (tedy v předmětech, které učím) televize docela široké uplatnění. Na youtube hledám pořad Jak se co dělá nebo jak se to jmenuje – kde ukazují výrobu běžných věcí. Když se mi podaří vyšetřit trochu času tak jim – ovšem za odměnu – pouštím některý díl. Největší úspěch měla výroba hokejových puků. Televize je prostě motivuje a taky si při tom malinko oddechnou a nejen oni. V odpoledních hodinách už jsem mluvením úplně vyčerpaný.

Mohl byste se vrátit ke svým oblíbeným výukovým metodám?

Jasně – moc jsem se rozmluvil. No – taky rád používám počítače. Obzvláště účetní programy – výborně se na nich procvičuje účtování – v podstatě tam funguju jen jako rádce a dozorce. Dyslektiky vždycky posadím k někomu, kdo je v účetnictví dobrý. Vyhovuje mi, když žáci SPU sedí více u sebe – aspoň se moc nenaběhám.

Často používám počítač pro prezentaci učiva či dalších věcí, které potřebují žákům ukázat – nerad píšu na tabuli – vždy jsem špinavý od fixu. Rád si věci zjednodušuji. Vždy si vytvořím alespoň osnovu učiva, kterou pak v hodině dávám dyslektikům, aby si do ní mohli dělat poznámky. Pokud nemám k dispozici PC, mám osnovy alespoň na folii pro zpětný projektor – jmenuje se to tak, že? – no prostě meotar.

Ve spojitosti s PC a Internetem mě napadá, že jsem párkrát vyzkoušel ekonomické hry přes net resp. hru na simulaci ekonomické reality v malé firmě, aby věděli, že i malé rozhodnutí se může v konečném výsledku silně projevit. Sloužilo to spíše jen pro ukázkou – není na to bohužel čas, ale myslím, že je to hodně zajímavé např. pro OA či ekonomické lycea. Obzvláště slabší žáci si mohou tak abstraktní pojmy malinko představit.

Jo a taky žáčky zatěžuji různými úkoly, které musejí vypracovat písemně, většinou ve wordu a ve vzorové úpravě odevzdat ke kontrole, většinou v rámci DÚ. Prostě jim rozdám písemné zadání s instrukcemi, kterých se musejí držet. V hodině si to spolu vždycky projdem – kdyby náhodou něčemu nerozuměli a pak, už musí makat sami. Dyslektikům to trochu přizpůsobím – nemusí toho psát tolik a dávám jim víc času na zpracování.

Dal jsem jim i možnost konzultací – každé úterý a čtvrtek od 15.00 – občas toho nějaký dyslektik využije – je to v podstatě forma doučování. Někdy to pomůže, ale musejí chtít.

Zohledňujete žáky s SPU? Myslím tím, jestli jim nějak výuku uzpůsobujete?

Víš vždy se jim snažím poskytnout alespoň kopie s textem, který se týká probrané látky a chci, aby si podtrhli, co po nich budu chtít. Když mám víc času a chuti vyhraju si s, řekněme, pracovními listy či texty. Vytvořím jim strukturu učiva a oni do ní jen doplňují vynechané pojmy, které by měly zachytit z výkladu.

JAKÉ POMŮCKY POUŽÍVÁTE? Kromě televize a dvd samozřejmě.

Tak ty nejvíce používané jsem už zmínil. No líbí se mi interaktivní tabule, ale není mi dopřáno ji moc používat. Snad ještě meotar, kopírka, klasické vybavení tříd – tabule, fixy. Už mě nic jiného nenapadá – musel bych se opakovat.

ROZHOVOR Č. 3

Rozhovor s vyučujícím **žena2**, ze dne 12. července 2012:

JAKÉ EDUKAČNÍ METODY SE VÁM NEJVÍCE OSVĚDČILY PŘI PRÁCI SE STUDENTY S SPU? UZPŮSOBUJETE JIM NĚJAK SVOU VÝUKU?

Na naší škole se samozřejmě objevují dyslektici, dysgrafici i dysortografici a my třeba, když píšou písemné práce, jak v průběhu studia tak i při maturitní zkoušce, tak jim umožňujeme psát na notebooku. Bereme to jako vstřícný krok k té jejich poruše, kterou oni mají. Samozřejmě je to předmět od předmětu a žák od žáka, každý má svá specifika je to hrozně těžké.

Já jsem se právě chtěla zaměřit na ekonomické předměty. Je to dosti specifická oblast.

Jedním z těchto předmětů je třeba Obchodní korespondence, nyní se ve většině vzdělávacích programů se uvádí Písemná elektronická komunikace. Zvládnutí psaní všemi deseti vyžaduje specifický přístup toho učitele. Tito žáci mají problémy se čtením s transakcí toho vnímaného znaku do té hmatové oblasti a tam ten učitel samozřejmě sehráje dost významnou roli, jak pomůže tomu žákovi, aby toto zvládl. My jsme dokonce měli ve škole vyučující, která připravovala speciální cviky – měla vytypované kombinace znaků, které žákům dělaly největší potíže a ona jim potom na základě toho, to byla vlastně dlouholetá zkušenost, kdy ona viděla, že třeba písmena v-b, které se psalo jedním prstem, že se jim hodně plete. Např. slova výrobek, výroba apd. a to jsou slova, která docela často píšou a tak ona různé kombinace, aby si tu hmatovou jistotu upevnili. Oni to třeba opisovali-tedy to vnímali zrakem, ale když se to slovo tam vyskytovalo v různých obměnách na třech řádcích tak si to upevnili. A tím tím problém odstranili. Stejně tak, když píšou dopisy-stylizace písemností. Tak tam mají výhodu - zapnou si pravopis, jak někdo třeba bojoval proti tomu, aby žáci prokázali znalost pravopisu, ale oni v té praxi to mohou používat, v tom jim nikdo nezabrání.

Čili důležité je dovednosti vytvořit a posílit, aby s tím dokázali pracovat a i přesto jich vést k tomu, aby měli zpětnou vazbu, aby kontrolovali, protože ne všechny pravopisné jevy jsou objeveny. Ze začátku se píšou krátké dopisy, aby v sobě ten návyk vypěstovali, když mu dáte napsat dlouhý dopis na formát A4, tak ten návyk se hrozně těžko pěstuje. Když bude na 3-4 řádky tak mu to nebude dělat problémy. To rychle přejde, zjistí, jestli je to v pořádku nebo není. Příště pár řádků přidám. Prostě postupovat po takových malých krůčcích, aby oni to v sobě potlačili tady ty problémy. Silně se to projevuje i v cizojazyčné korespondenci-musejí umět napsat, alespoň nabídku/poptávku v cizím jazyce. Oni mají problémy s češtinou natož pak tady s tímto. Není účelem jim dát těžký dopis, ale spíše lehčí, aby byli schopni s tou svojí jazykovou úrovní to zvládnout. Také není od věci, když např. při písemné práci-oni nemusí psát stejné zadání-tady těm žákům je možné pomoci tím, že je jim zadán dopis obecně lehčího charakteru, ale který odpovídám jejich schopnostem. Myslím si, že je důležité znát zvláště náležitosti-se stylizací je možné v praxi využít internet, že. Bez komentáře jim dát tu šanci, aby se s tím vypořádali. Pokud vidím, že je žák snaživý a dělá pro to maximum, tak proč mu takto skrytě nepomocť. Pro to jejich sebevědomí to moc pomůže.

Samozřejmě v takovém předmětu jako je účetnictví tam je to trošičku jiná oblast, ale já třeba sama za sebe můžu říct, že i když byli dyslektici, dysgrafici či dysortografici tak tam byl problém s úpravou sešitu třeba, ale někdy mi připadalo, že mají přidáno v oblasti logic-

kého uvažování. Dnes se třeba prosazuje, že sešit je věcí žáka-at' si to má jak chce. Jenomže já vždycky říkám, že zase charakter práce s těmi informacemi vyžaduje jakousi přehlednost. Zase po malých krůčcích, ale jestli on k tomu nebyl veden-9 roků v tom měl nepořádek. Tak já ho musím přimět a průběžně ho pořád kontrolovat, aby si to dělala pořádně. Když tam budu mít např. ¾ třídy vzorných žáků-tak tady budu naznačovat, že kontroluji a např. 4 dyslektiky, dysgrafiky či dysortografiky- tak naopak tady musím být strašně důsledná.

Takže dá se to vyřešit i tak, že by se uzpůsobil i zasedací pořádek?

Ano-posadila bych si je dopředu, abych je měla pod kontrolou. A samozřejmě nikdy jim to nebudu zdůrazňovat. Nikdy bych nedala dva vedle sebe, ale např. vedle nějaké vzorné žákyně. Když se koukne, aby měl motivaci psát jak se sluší a patří. A taky když je vidím, může třeba zpomalit, zrychlit nebo v tom mezičase-třeba, když něco řeší sami-se jim víc věnovat.

Je potřeba přitlačit, tam kde si to situace žádá a i na posílení jejich sebevědomí je dobře nezduřazňovat ten jejich problém, ale pochválit, že jim to dodá sebevědomí a oni potom i tu svoji slabou stránku se snaží potlačit.

Připravovala jste jim předem materiály k probíranému učivu?

Víte co, mě přijde jako velká ztráta času, když se píše v hodinách. Takže nakonec člověk si to chystá sám na PC, tudíž není problém to žákům poskytnout-stáhnout jen to podstatné, nejen pro SPU žáky, ale i pro ostatní. Potom je ta práce daleko snažší a efektivnější v té hodině. Někteří to nepoužívají, ale pro tyto to má enormní význam. Někdo řekne, kde je ta úprava? Než naučíte žáka, aby si poctivě vedl poznámky, nejen si materiály založil do sešitu, ale zapsal si datum téma a napevno listy do sešitu vlepil, aby neměl listárnu, ale systematicky vedené zápisy a nakonec i celý sešit. Učitel musí být důsledný. Když je budu mít v předních levicích tak vidím, jestli to má v pořádku nebo ne. Pokud si nesplní-osvědčilo se mi-,po škole“-kde si resty splní a poté se věnuje svým bolavým místům - procvičovali. V uce je to jako když se učíte písmenka, když vám něco vypadne tak nejste schopna číst. Je to v těch kruzích a tam se to pořád propadá, propadá a pak je ztracen. Člověk trestá sám sebe, ale příště si rozmyslí, aby tyto věci měli v pořádku. Jakmile zjistí, že nejste důslední tak se to pořád rozsypá.

Docela se mi osvědčilo i zakládání zadání písemných prací a také zadání, která jsou uzpůsobena právě žáků s SPU.

Tito žáci mají velmi nízké sebevědomí a bojí se prezentovat, když mají mluvit či být ústně zkoušeni-objevuje se problém souvisle mluvit. V bezzátěžových situacích ovšem mluví bez problémů. Je důležité začít s něčím jednoduchým, aby se mohli chytit a rozjet se. Dát jim možnost procvičovat, aby se postupně s tímto blokem vypořádali. Ještě bych řekla, že je důležité-záleží na kolektivu ve třídě-když není třeba ve škole tak využít situace a vysvětlit jim, proč to tak je. Když se to s nima probere, oni to zase vnímají jinak, než když se teda chovají jak stádo pubertáků. Aby přístup k těmto žákům nebyl brán jako nadřezování, usnadňování-musí se jím to vysvětlit. Oni to třeba ani nevnímají, že tento problém někdo může mít.

Zajímavé je, že když jsem v rámci suplování zkoušela brainstorming – kolegyně mě poprosila, abych to s nimi v hodině marketingu udělala – poskytla mi své přípravy, kde byl stanoven problém, který mají žáci řešit, a mým úkolem bylo celou akci řídit. Na začátku bylo nutné žáky s touto metodou seznámit – o co jde a co po nich budu chtít. Po té jsme všechny

nápady zapisovali na tabuli – no a právě žáci s SPU měli nejvíce příspěvků. Znáám tu třídu z jiného předmětu a překvapila mě aktivita těchto žáků – zřejmě je to docela zaujalo. Vidíte – nikdy nevíte, kde se Vám co naskytne.

JAKÉ POMŮCKY SE VÁM PŘI VÝUCE SPU ŽÁKŮ OSVĚDČILY?

Když mám tu možnost využívám notebooky při písemných pracích. Daleko lépe se to čte a také rychleji opravuje-mám s tím zkrátka méně práce. Tímto způsobem je jim pomáháno už na ZŠ. Tak mu dám šanci, ať to dělá na PC. Na informatiku bývají většinou šikovnější tak to pomůže i po stránce jejich sebevědomí. Samozřejmě ostatním řeknou, že také chtějí psát na pc. To si musím dopředu promyslet, říct nebo nastavit. Oni na to de-facto mají papír-na tady ten problém.

V uce jim předem chystám schémata, které s jen popisovali, abychom to zrychlili a nalepi si to do sešitu. Inklinuji k číslům - známe čísla účtů, což také urychluji, když si nemusí vypisovat název účtu. Nezatěžují pozornost zbytečným psaním a mohou se věnovat výkladu.

Co dále se Vám v praxi osvědčilo?

Např. zakládání dokladů – vytváření uceleného přehledu uce dokladů. Tady se promítá zase ta důslednost a musí se jim to říct-všechno nalepit, založit. Třeba ve druhém ročníku, než se začne účtovat, tak se začíná jednoduchými doklady. Víím, že moje kolegyně nejprve projde všechny doklady, jejich náležitosti, atd. a potom se věnuje účtování – aby měli představu. Řekne se, každý ví, jak vypadá doklad, ale něco jiného je vědět jak vypadá a něco jiného je umět s ním pracovat.

Žákům doporučuji nechávat si i písemné práce. Musejí vědět, co obnáší práce s informacemi-dostanou písemku a založí si ji. Také se z nich mohou učit-vědí co jim dělalo problémy-co si procvičit atd. Jde o to být důsledný!

JAKOU TECHNIKU POUŽÍVÁTE?

Na VŠ beru prezentace, ale na té SŠ já se pořád přikláním k té tradici-tabule, fix. Mám strach, aby to nebylo jak v biografu. Tady se mu právě vytrácejí ti žáci s SPU, protože on se soustředí na to, co tam má napsáno to odrecituje. Viděla jsem hodně hodin krásně připravených, ale jak jsem řekla-je to vhodné spíše pro VOŠ či VŠ.

Nutno ovšem dodat, že malé zpestření výuky např. televizí není na škodu. Zajímavé jsou pořady – teď si nevzpomenu, kdo je dělá – např. o skladech, skladování, logistice apod. Jsou témata, ve kterých je televize dobrý pomocník – některé věci musejí žáci prostě vidět – usnadní to pochopení např. procesů, které se dějí před tím, než dostanou do ruky nějaké doklady.

Mohu se zeptat, jak jste přistupovala k řízení výuky v počítačové učebně při používání uce programů?

Když jsem začala používat program Money - tak ten první rok jsem to víceméně dělala tak, že jsem si to předem připravila. Při hodině jsem to žákům vysvětlila, když jsme třeba naváděli sklady-krok za krokem pro 18 lidí. Jednomu to nejde-se Vám to rozsype-ostatní čekají-pak začnou peklit, protože nemohou dělat nic jiného. Další rok jsem si řekla, že to budu dělat jinak. Před hodinou jsem jim poskytla předem sepsaný neodborný doslovný postup jak operace provádět-průvodce. To mi strašně usnadnilo život, protože než jsme někomu odstranili nějaký problém, tak ti šikovní klidně mohli podle těch průvodců pracovat dál. Dokonce se mi to osvědčilo tak, že ti moc šikovní, kteří to sjeli rychle tak pak pomáha-

li vlastně mě, že chodili pomáhat těm ostatním, kterým to nešlo nebo měli nějaký problém. Tím se nám zkrátil ten potřebný čas třeba na ½ toho co bych normálně potřebovala.

ROZHOVOR Č. 4

Rozhovor s vyučujícím **muž2**, ze dne 16. července 2012:

JAKÉ EDUKAČNÍ METODY SE VÁM NEJVÍCE OSVĚDČILY PŘI PRÁCI SE STUDENTY S SPU? UZPŮSOBUJETE JIM NĚJAK SVOU VÝUKU?

S každou třídou si v první hodině stanovím pravidla – co od nich očekávám, co mohou očekávat oni ode mne. Zvláště v prvních ročnících, na začátku školního roku chci, aby se žáci v první hodině představili nejen mně, ale i třídě. Někteří žáci sami odkryjí, že mají SPU potíže a to je příležitost k tomu, vysvětlit co tyto obtíže přináší a hlavně to, že se někdy může zdát, že jsou tito žáci nějak zvyhodňováni, že je jim nadřezováno – v tomhle musí být od začátku jasno – musejí vědět, že to není nadřezování, ale řekněme pomoc či šance být lepší.

Ty pravidla zní zajímavě – můžete mi o nich říct, prosím, víc?

Jak jsem řekl – vysvětlím jim, co ode mě mohou čekat a co já očekávám od nich. Když se zaměřím na dyslektiky, tak to obnáší, právě to, že si to vyřikáme – někteří „zdraví“ žáci o SPU ještě nikdy neslyšeli nebo přesně nevědí, co to znamená. Vysvětlím jim, že se může stát, že třeba budou mít ve výuce k dispozici notebook – ať mi potom nekřičí, že oni chtějí notebook taky nebo při písemkách dostanou SPU více času apod.

S SPU žáky, ale nejen s nimi, mívám taky např. dohodu o hodnocení resp. možnosti opravy. Snažím se, abych měl dost známek – pak si mohu dovolit každému žákovi škrtnout jednu nejhorší známku - každý má někdy špatný den, že? Taky chci, aby věděli, že když se jim něco nepodaří a dostanou špatnou známku, mají možnost opravy – je to jejich odpovědnost.

Abych se vrátil k Vaší otázce. Základem je výklad s fixem v ruce – po čase jsem dospěl k tomu, že si dost ulehčím práci, když pomalejší žákům předem poskytnu materiály, do kterých si mnou prezentované informace doplňovat – vím, že je psaní dost vysiluje a vyčerpává, ale trvám na tom, aby psali alespoň něco – obávám se, že jinak by v hodinách nedělali vůbec nic. Nejsou to malé děti, které se ještě rády učí – v jejich případě už je dětské nadšení pro učení pryč a tak se je musí neustále nutit – jak se dnes říká – motivovat.

Spíše jde o přístup k těmto žákům. Vysvětlovat látku krátkými větami, stručně a jednoduše – k tomu dopomůže i tak jednoduchá věc, jako je např. obrázek, tabulka nebo jiná vizualizace. Neméně důležité je, postupovat malými kroky – rozdělit učivo na zvládnutelné části-jednotky. Neustále navádět a vysvětlovat jak řešit úlohy – upozorňovat na důležité věci, poskytnout shrnutí daného tématu a poukázat na jeho propojenost s ostatními tématy a na vazby s dříve probíraným učivem.

Neustále mám v zásobě otázek, které mi prozradí jak žáci (nejen ti pomalejší) mnou předložené učivo pochopili. Je to kontrola nejen žáků, ale i mě samotného – jestli jsem učivo podal tak, aby ho všichni pochopili. Snažím se je přimět, aby se nad těmi věcmi malinko zamysleli, aby jen slepě nepapouškovali, co jim naservíruji – chci, aby uměli používat selský rozum.

Jasně stanovit úkoly a přesně určit čas – což je stěžejní pojem při práci s SPU žáky – potřebují ho více. Když pracujeme s nějakým textem (zadání příkladu, zápis do sešitu, práce s učebnicí) vyžadují pomalejší žáci zvláštní péči a pozornost, proto si je vždy posadím dopředu, abych jim byl více po ruce, a mohu je tak lépe a snáze kontrolovat.

Pro aktivní a snaživé žáky jsem dispozici během konzultací, které jsou vždy na začátku roku nahlášeny. V převážné většině je to využíváno pomalejšími žáky nebo jak vy říkáte - SPU žáky. Jsou pravděpodobně zvyklí se ZŠ, že když nestíhají, mohou využít doučování v konzultačních hodinách.

Žáci s SPU by měli, už ze ZŠ vědět jak se učit – jak se svými obtížemi pracovat. Docela jednoduchá věta, ale nepředstavitelná práce. Myslím, že by v tomto ohledu měly ZŠ a SŠ více spolupracovat, ale to tu nevyřešíme, že.

Mohl byste mi říct něco víc o tom, jak vedete hodinu s ohledem na žáky s SPU?

Od začátku hodiny si dávám záležet na zápisu na tabuli, ale nejen na ni – zvláště ve třídách s dyslektiky – mají problémy se čtením tiskacího písma, co teprve se čtením psacího, že? Když chci něco písemně sdělit, musí být ti, komu je to určeno, schopni to přečíst, že – jinak je to zbytečná námaha.

Všiml jsem si, že tito žáci mají potíže v souvislém a srozumitelném ústním vyjadřování. Mnohdy jsou před třídou tak nervózní, že nejsou schopni prodat to, co se naučili – patrně mají jejich problémy s učením dopad na jejich sebevědomí. Někdy stačí říct věci jinak či povzbudit a pochválit.

Potřebují extra pozornost a možnost se s touto nervozitou vypořádat. To je ovšem možné, právě při nacvičování těchto veřejných vystoupeních – mají samozřejmě čas na to, aby se na to řádně připravili. Proto se jim snažím poskytovat více šancí na prezentace, řešení příkladů u tabule – v rámci procvičování. Prostě musejí více bojovat a pracovat, tzn. věnovat škole více času než ostatní, kteří tyto problémy nemají. Jen vlastní prací a snahou mohou posílit své sebevědomí – v učitelé ovšem musejí mít tu správnou oporu.

Nesmí se ovšem všechno brát moc vážně – trocha legrace, tedy humoru neuškodí, ale pozor na tenkou hranici. Humor by měl sloužit k odlehčení a vybudování bližšího vztahu s žáky. Nemělo by nikdy dojít k zesměšňování či ponižování slabších žáků. Musíte vědět, co si v daných třídách můžete dovolit – to se odráží ve kvalitě vztahů, které s žáky máte. Zvláště u těch slabších má někdy blahodárný účinek, ukázat jim, že není vše tak černé jak to vypadá a malinko hodinu humorem odlehčit. Nejednou se mi stalo, že právě SPU student, který byl pravidelně svázaný přílišnou nervozitou se dokázal po pár „vtipných“ řeckně narážkách, které ani nesměřovali na jeho osobu, uvolnit a zvládl ústní zkoušení nadmíru dobře.

Vybavíte si ještě něco?

Když chci, aby auto jelo – musím ho pochopitelně nastartovat, že? Pokud při probírání učiva stavím na něčem, co už by měli znát – snažím se to v úvodu hodiny oživit – kladu probouzecké otázky, na které musejí odpovídat, aby se jim ty mozky, řeckně naladily nebo jak jsem řekl, nastartovaly. Slabší žáky vyvolávám častěji, protože ti potřebují delší rozjezd, abych tak řekl.

Pokud probírám něco zcela nového, poskytnu základní informace a na ukázkovém případu se snažím z žáků dostat nebo spíše zjistit jak by postupovali – myslím, že se tomu dnes říká brainstorming. Nashromážděné nápady zapíši na tabuli a pak krátce diskutujeme navržená řešení, ale věnuji tomu vždy jen malou část hodiny – mým nepřítelem je čas – mám ho pořád nedostatek, a proto se mi do hodin nedaří dostat vše, co bych chtěl, ale nato sama taky přijdete.

Když mi, ovšem nějaký zbytek – dostal jsem od kolegyně typ na hru - obdoba Česka v otázkách a odpovědích nebo tak nějak. Rozdělím třídu na skupiny a ty spolu soutěží v otázkách z účetnictví, ekonomie, marketingu, managementu a všeobecného ekonomického přehledu – žáci by měli, alespoň malinko sledovat aktuální dění v ekonomice. Co se týče SPU žáků – skupiny tvořím tak, aby všechny měly srovnatelné složení, vyvážený poměr slabších i silnějších žáků.

Bohužel musím říct, že kvalita dnešních žáků je stále nižší a nižší – spousta z nich sice nemá diagnostikované SPU, ale v podstatě pozoruji u mnohých stejné problémy jako u těch s diagnózou SPU. Mnohdy mají problém v běžných životních situacích – neumí vyplnit složenku, neví co čekat na úřadu práce jako uchazeč o práci, v bance při založení účtu, v realitce, když si budou chtít pronajmout nebo koupit či prodat byt. Toto řeším scénkami – úřad práce, v bance, v realitce atd. Vybraní žáci (většinou tuto šanci dávám „pomalejším“ žákům) si musejí nastíněnou situaci nacvičit a připravit si i podklady (doklady, smlouvy, výpisy atd. – samozřejmě fiktivně-pojmenované papíry) od pozdravu, podání ruky až po rozloučení. Domnívám se, že takovéto připravené výstupy svědčí sebevědomí žáků – mohou si vyzkoušet něco, s čím se s vysokou pravděpodobností, setkají i v životě. Nemá smysl po žácích chtít, aby znaly přesné sazby či pasáže ze zákona, když neznají základní dovednosti, které by měl samostatný člověk znát.

K samostatnosti se je snažím vést i prostřednictvím něčeho tak obyčejného jako je jejich vlastní sešit. Úhledný zápis, používání barev – umět si dělat zápisky i mimo to co já jim nadiktuji, zakládat si materiály, které jim dám – sešit jim pravidelně a důsledně kontroluji.

Nemám ve třídě jen „slabé“ žáky – někteří jsou velmi zdatní. Když dávám třídě nějakou samostatnou práci, většinou jsou ti šikovnější hotoví s časovou rezervou. Je docela výchovné umožnit jim, aby pomohli slabším studentům. Zadání takovýchto prací mám vždy ve dvojím vyhotovení – SPU žáci dostávají zjednodušené zadání – nemají tolik čtení – informace jim poskytují řečnické zřetelněji.

JAKÉ POMŮCKY SE VÁM PŘI VÝUCE SPU ŽÁKŮ OSVĚDČILY?

Používám rád techniku, ale myslím si, že tužka a papír resp. fix a tabule je stále mocnější než promítání PP prezentace či puštěné video na televizi – žáci se aktivně nezapojují a učitel ztrácí kontakt s žáky, ale přesto si myslím, že má počítač ve výuce své místo. Na konec hodiny pro shrnutí učiva a vypíchnutí důležitých informací, které chci, aby si žáci zapamatovali. Víte nejen řečnické SPU žáci mají problémy s identifikací podstatných informací, a proto pokud mám možnost být v učebně s projektorem, rád PP prezentaci, pro tyto účely používám. Přece jen dnes PC patří ke všeobecnému vzdělání.

Mám připravenou ještě jednu otázku - JAKOU TECHNIKOU POUŽÍVÁTE? – ale tu jste mi už zodpověděl. Chtěl byste ještě něco k otázce techniky dodat?

Technika, kterou používám? Kromě Pc a zpětného projektoru, který je bohužel jen v některých učebnách máme k dispozici i zpětný projektor, pro který si chystám materiály na folie. Jak jsem už, ale řekl, nejvíce používám křídlo a tabuli.

Musím ještě dodat, že máme na škole interaktivní tabuli. V dnešní době už je to patrně standard, ale zatím mohu pouze říct, že ji máme – nemám s ní příliš bohaté zkušenosti – měl jsem možnost s ní pracovat pouze párkrát, takže ji snad ani nejde zahrnout do kategorie technika, kterou používám.

ROZHOVOR Č. 5

Rozhovor s vyučujícím **žena3**, ze dne 17. července 2012:

JAKÉ EDUKAČNÍ METODY SE VÁM NEJVÍCE OSVĚDČILY PŘI PRÁCI SE STUDENTY S SPU? UZPŮSOBUJETE JIM NĚJAK SVOU VÝUKU?

V mých třídách se samozřejmě dys žáci vyskytují – nejčastěji dyslektici či dysgrafici a také různé kombinace třeba i dysortografie. Víš, tady je spousta žáků, kteří třeba SPU diagnostikované nemají – tedy nemají papír z PPP, ale přesto je nutné jim věnovat zvýšenou pozornost.

Vždycky si je posadím co nejbliž, vedle někoho šikovného, aby byl schopný popřípadě pomoci. Většinou jsou SPU žáci malinko ztraceni např. v textu nebo si nestíhají dělat poznámky – je docela šikovné posadit dyslektika vedle holčiny s pěknou úpravou a písmem, aby měl kam nahlídnout (když si musí něco psát) a taky aby si od ní mohl občas kopírovat zápisky. Vypozorovala jsem, že takovéto sousedství mám na hochy kladný vliv. Někdy poskytnu těmto žákům takovou přípravu, kam si můžou doplnit informace z mého výkladu, ale používám to jen u témat, která vyžadují hodně psaní, abych to malinko urychlila – pořád se totiž potýkám s nedostatkem času.

Myslím, že nejznámější věc je, že potřebují více času téměř na všechno. Snažím se u nich co nejvíce činnosti zautomatizovat nebo lepší slovo je systematizovat – abych ti to vysvětlila – např. je vedu k určitému stylu zápisů – barvičky, nadpisy, podnadpisy – v účetnictví zápisy do šibenic, znalost čísel účtů (nemusí si to vypisovat slovně), zkratky apod. Všechny materiály co jim dám chci aby měli nalepené v sešitě, který jim kontroluji a trvám na tom, aby vše co proberu v sešitě bylo – většinou se totiž učí z něj (nepoužívám v účetnictví moc učebnice – poměrně rychle stárnou) a nechci slyšet, že se nemohl naučit, protože nebyl a nevěděl co si vypsát z učebnice atd... má ochranou lhůtu 1 týden během, kterého si musí vše doplnit – samozřejmě pokud nechybí dlouhodobě. ... Dost se tu rozmáhá absence hraničící se záškoláctvím – neuvěřitelně to nabourává výuku – mám i případy, u kterých nemám za pololetí žádnou známku....

Abych se vrátila zpátky k tématu – co bych ti tak ještě řekla. Jo – látku je třeba vysvětlovat jednoduše, krátkými větami, pomalu a srozumitelně – snažím se je nepřetěžovat - zaměřuju se na kvalitu a ne kvantitu. Musím se pořád ptát, zda tomu rozumí, jestli se nechtějí na něco zeptat – pro jistotu mám připravené prověřovací jednoduché otázky. Myslím, že je také důležité naučit všechny žáky (nejen ty s SPU) nad učivem přemýšlet – ne jen ho slepě přijímat a reprodukovat.

Náhodou jsem na netu narazila na docela dobrý nápad – takové kartičky (ze zadu jsou obě bílé a ze předu je jedna modrá a druhá červená) – položím jim otázku a poté nabídku odpověď a žáci jsou vyzváni, zda s mým návrhem souhlasí (modrá) či nesouhlasí (červená) – mám tak zpětnou vazbu od všech nejen od jednoho žáka, který by otázku zodpověděl – někdy se zeptám nějakého žáka a zbytek se musí k jeho odpovědi kartičkami vyjádřit.

Taky je potřeba neustále chválit a chválit a chválit – mnohdy jsou dost ušláplí a stydliví – snažím se aby měli co nejvíce možností si vyzkoušet vystupování před třídou ať už je to ústní zkoušení nebo řešení nějakého příkladu na tabuli během výuky či nějaké jiné příležitosti (např. prezentace projektů) – musí se tzv. otrkat – neustále jim říkám – těžko na cvičišti lehko v boji.

Můžu vědět, o jaké projekty jde?

Zadávám jim rozsáhlejší úkoly ke zpracování většinou doma (v zadání musím uvést přesně co po nich chci jak má vypadat výstup, který musejí prezentovat před třídou. Pro inspiraci jim pouštím příklad z pořadu den D – je to malý typ od kolegy. SPU žáci mají více času a pokud je to ku prospěchu věci tak dostanou i zadání menšího rozsahu. S těmito prezentacemi mám kladnou zkušenost, protože většinou SPU si dají více záležet na vypracování materiálů – tyto výstupy totiž známkuji a tak mají šanci získat kladné body – samozřejmě jsem během doby, po kterou žáci projekty po vyučování vypracovávají, přístupna extra konzultacím.

Proč extra?

Mám pravidelné konzultační úterky a čtvrtky – sedím v kanceláři od 14 – 17h a čekám na odvážlivce, kteří mají zájem o řekněme doučování – nenutím je, musí sami chtít. Samozřejmě ta 3 hodiny nesedím a nehledím do zdi – máme dost administrativních povinností a tak si plním resty. Musím, ale říct, že mám pár žáků právě s SPU, kteří mě navštěvují pravidelně – někdy i ve skupince 2-3. Nejvíce mě těší, že to jde potom v hodině poznat. Pokud ke svému hendikepu mají správný přístup a měli dobré vedení – je to paradox – ale dá se to obrátit ve výhodu, protože se právě SPU žáci (za vhodných podmínek a ve vhodném prostředí) umění lépe učit než řekněme zdraví žáci, ale to jsou bohužel jen vyjímky.

Vybavíte si ještě něco – mám na mysli – ještě nějakou metodu či přístup k SPU žákům?

Nejvíce se odlišný přístup projevuje, když potřebuju se třídou pracovat s nějakým textem. SPU mají problém s orientací v textu – nejen v učebnici, ale i ve vlastním sešitě. Jak jsem se už zmínila – v tomto případě pomáhá šikovná sousedka, ale musím si dát pozor, když pracujeme třeba s nějakými řekněme pracovními listy (zadávám jim souvislé příklady, které v hodině společně řešíme) musím je neustále vést k tomu, aby si v textu zvýrazňovali důležité informace např. v příkladu údaje, které budou potřebovat k nějakým výpočtům nebo k řešení zadaných úkolů. Teď mě tak napadá, že si jim líbily takové ty nalepovací lístečky – když mají v sešitě nebo v učebnici nějaké informace, které často používají tak si ty stránky značí těmi lístečky. Vždycky mi totiž při řešení nějaký příkladů či úloh zběsile listovali v sešitě či učebnici, což mě malinko vytáčelo. Překvapivě to mělo dost snadné řešení.

Co dál? Docela se učím hospodařit s časem – myslím, že to je jedna z klíčových dovedností učitele – time management☺. Pokud něco se třídou řešíme, např. příklady v učebnici nebo nějaké úkoly, které jim zadám, snažím se ty šikovnější a rychlejší zaměstnávat abych se mohla věnovat těm pomalejším a neměla zbytečně rozbitou hodinu.

Mohla byste mi uvést příklad?

Jistě - např. jim rozdám několik příkladů na procvičování, které jsou seřazené od nejsnažších po nejtěžší. Ti rychlejší se těmi jednoduššími prokoušou celkem rychle nebo můžou rovnou přejít k těm složitějším. No a těmi pomalejšími se prokousáváme příklady společně na tabuli – pak mají i ti rychlejší kontrolu. Nejednou se mi stalo, že byl ve třídě tak šikovný žák, že si všechny úkoly dokončil před koncem hodiny – zaměstnala jsem ho tak, že jsem ho poprosila, aby pomohl pomalejšímu sousedovi.

Ještě něco?

Myslím, že je nutná spolupráce rodičů, ale většina rodičů SPU žáků je na to zvyklá. Vědí, že jejich dítě potřebuje malinko dohled i na SŠ. Pokud je to nutné tak ode mě žáci dostávají pracovní listy pro domácí přípravu, když si všimnu, že jim něco nejde tak jim vytvořím

procvičování na míru – abych tak řekla. Nevadí, když něco neumí vyřešit – chci vědět, že se alespoň snažil – to co je nad jejich síly můžeme vyřešit v rámci konzultací, ale jen pokud mají zájem. Musí mít taky trochu vlastní zodpovědnosti za své vědomosti potažmo život.

Mohu vědět jak spolupracujete s rodiči?

Je doba internetu – mají na mě e-mail a já mám na ně – připadá mi to rychlejší a šikovnější než čekat na třídní schůzky, kdy už je většinou pozdě.

Vzpomenete si ještě na něco?

Když už jsme u internetu - není na to sice v hodinách čas, ale upozorňuji je na možnosti různých ekonomických her na internetu – mě se osobně hodně líbí možnost – kapitálových trhů – ale to je jen pro hodně šikovné. SPU jsou většinou docela šikovní s počítačem – můžou si to vyzkoušet a potom o tom poreferovat ve třídě (další možnost pro procvičení vystupování před lidmi) – myslím, že se to hodí do běžného života. Taky třeba na konci roku, když zbyde čas – zkusíme hrát něco jako je Česko – různé otázky z uce, eko, mar. man – které jsou obodované. Třídou rozdělím na týmy a ty pak soutěží. Přiznám se, že je to příjemné - malinko odpočinout.

JAKÉ POMŮCKY SE VÁM PŘI VÝUCE SPU ŽÁKŮ OSVĚDČILY?

Pomůcky? Nevím, jestli to lze pokládat za pomůcku, ale zakládám si všechny přípravy na hodinu i s materiály pro SPU – nosím si tu složku do hodin – připraveným štěstí přeje, že? – zvláště to oceňuju v hodinách, kde supluji. Nejednou se stane, že nemáte od kolegů žádné informace či podklady pro hodiny, kde máte suplovat. Třeba pro SPU žáky musíte mít upravené materiály – snažím se je zbytečně nezatěžovat psaním, stručně a zjednodušeně. Hledám si třeba různé zjednodušující obrázky, grafy atd. ale to je přínos pro všechny žáky nejen ty s SPU. Taky si zakládám písemky – SPU žáci dostávají řekněme malinko lehčí zadání.

Vzpomněla byste si ještě na něco?

Musím říct, že se mi velmi líbil nápad jednoho mého žáka – vzorečky, sazby soc. zdr. daň - si zapisoval na zadní obal sešitu. Shodou okolností to byl dyslektik a měl potíže s orientací v sešitě – všimla jsem si, že si tyto údaje docela rychle zapamatoval a po čase tuto „pomůcku“ přestal používat.

JAKOU TECHNIKU POUŽÍVÁTE?

Samozřejmě dnes nelze vynechat počítače. Žáci s SPU mají, myslím, nárok na používání Pc v hodině – zatím s tím nemám moc zkušenosti. Vzhledem k tomu, že učím i OBK – dneska teda elektronická komunikace – na prvním místě je Pc – zvláště klávesnice. Pro výuku psaní všemi deseti máme k dispozici program Zavjačič, který žáky v podstatě provede sám. Výhodou je, že si může každý žák jet svým vlastním tempem... Pro případ nutnosti jsem těm slabším k dispozici. Má práce spočívá ve výuce korespondence – jak psát dopisy, e-maily atd. Pc ráda používám i pro shrnutí probrané látky či při procvičování – mám připraveno řadu PP prezentací příklady pro procvičení – ušetřím si psaní zadání – pro SPU to namnožím a chci po nich, aby to měli nalepené v sešitě – když už si s tím dám tu práci. Pokud jsem v učebně, kde nejsou pc tak mám podklad i na foliích pro meotar.

Máme tu i interaktivní tabuli, ale zatím jsem neměla moc příležitostí si ji vyzkoušet – ani se moc nesnažím to změnit. Zatím pro ni mám jen uplatnění jako data projektor. Neumím si dost dobře představit jiné využití v eko. předmětech.

PŘÍLOHA P III: ZADÁNÍ PROJEKTOVÉ ÚLOHY

2. ročník – 2011/2012

Název projektu

Co obnáší založení firmy

Cíl projektu

Cílem projektu je získat přehled o krocích, které vedou k založení firmy za využití poznatků z odborných předmětů (ekonomiky, práva, písemné a elektronické komunikace, účetnictví). Při práci na projektu se žáci mají naučit pracovat v týmu a spolupracovat při řešení úkolů s využitím informačních technologií.

Struktura projektu

Skupiny žáků po 4 jsou v projektu postaveni do pozice začínajícího podnikatele, který si chce založit firmu. Jednotlivé týmy podrobněji rozvedou tyto oblasti:

1. Zpracovat zjednodušený podnikatelský záměr nově vzniklé firmy
2. Vytvořit reklamní slogan nebo motto
3. Vytvořit šablonu v testovém editoru s hlavičkou firmy hlavičkový papír)
4. Vytvořit firemní leták
5. Založit firemní e-mail
6. Vytvořit prezentaci, kde se představí založená firma a její portfolio.
7. Pomocí hromadné korespondence vytvořit dokumenty - nabídku, poptávku, objednávku, reklamaci a pozvánku na firemní akci.
8. Textové a grafické soubory ve vytištěné formě odevzdat vyučujícímu.

Pokyny pro práci

Žáci samostatně nebo ve skupinách max. 3 osob vypracují zadané téma – viz. struktura projektu

Časový Harmonogram

Na projektu budou žáci pracovat v rámci domácí přípravy v období jednoho týdne.

Studijní materiály

Švarcová, J.: Ekonomie - stručný přehled: teorie a praxe aktuálně a v souvislostech

Štiková, S.: Obchodní korespondence I. a II, Korespondent, Plzeň 2003

Zákoník práce

Živnostenský zákoník

Obchodní zákoník

Občanský zákoník

Články z denního tisku a časopisů

Internet

Studijní materiály

Rozsah práce

Min. 5 stran textu bez úvodní strany a příloh, vzor titulního listu je k dispozici na intranetu.

Úprava práce:

- horní, dolní a levý okraj 3 cm, pravý okraj 2 cm
- řádkování 1, 5, písmo Times New Roman, vel. 12
- číslování stránek v zápatí uprostřed, titulní list se nečísluje
- označování příloh k textu – příloha č. 1
- seznam použité literatury – viz. studijní materiály

Výstup

Vypracovaný projekt bude předložen k hodnocení v tištěné podobě ve složce. Žáci budou mít práci i v elektronické podobě.

Prezentace

Pro vlastní prezentaci je možné využít dataprojektor, zpětný projektor s fóliemi, tabuli + fix, stojan s papírem + fix.